cena 5 din

DE

23. septembra 1978

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Vojko Černelč, odgovorni urednik: Bojan Samarin

DELAVSKA ENOTNOST

št. 37 — leto XXXVII

Predkongresni pomenki z delegati

Vse bolj v žarišču delavčevih problemov

Berite na peti strani

Praznovanje dveh obletnic v Prekmurju

»Naš Miško«, pesnik, ljudski tribun, človek...

Berite na dvanajsti strani

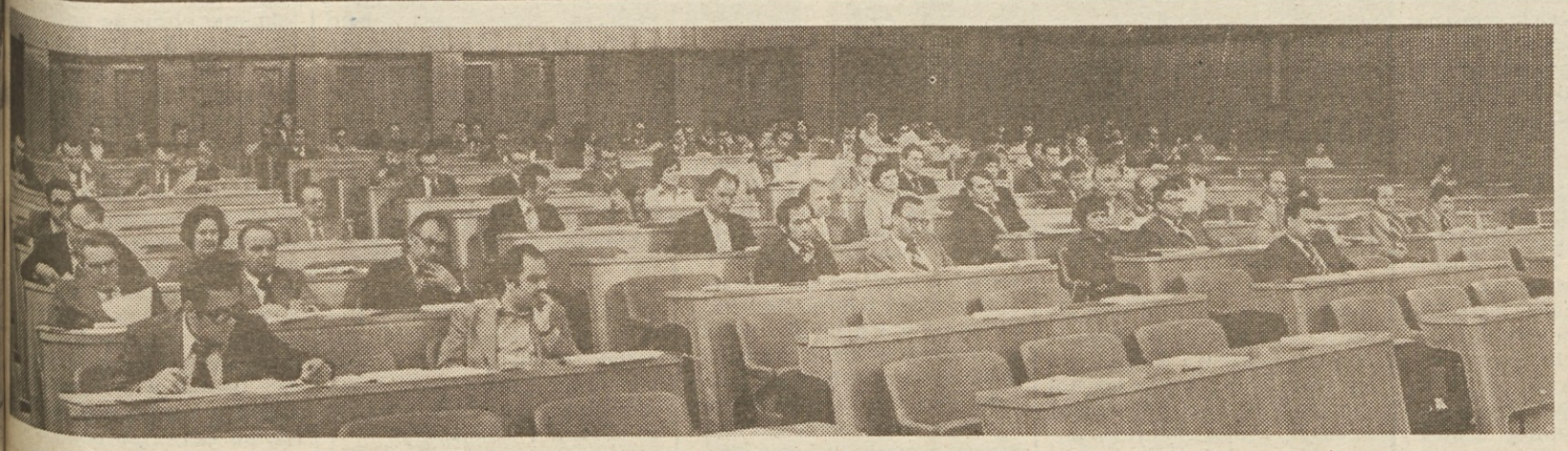

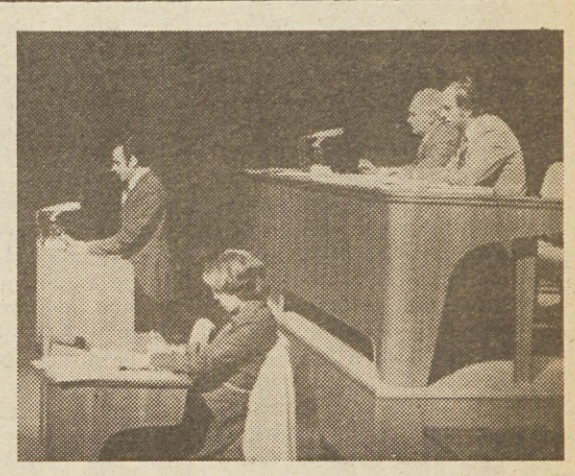

Predsedstvo in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije sta povzela dosedanje rezultate javne razprave o vsebini dokumentov 9. kongresa ZSS

Predlogi kongresnih dokumentov nared

Pred durmi je slovenski in zvezni kongres zveze sindikatov. Čeprav javna razprava o osnutkih kongresnih dokumentov še ni zaključena pa lahko rečemo, da so le-ti doslej bili v žarišču dejavnosti osnovnih organizacij sindikata in organov zveze sindikatov na vseh ravneh organiziranosti.

V minulem tednu so sešteli dosedanje rezultate javne razprave tako v predsedstvu RS ZSS kot v republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije. Ocenili so, da je javna razprava v osnovnih organizacijah sindikata, v občinskih svetih in v občinskih odborih sindikata ter v republiških odborih sindikatov pokazala, da delavci hočejo takšno organizacijo zveze sindikatov, ki bo njihovo orožje in orodje pri uveljavljanju temeljne pravice, da gospodarijo s pogoji in sadovi svojega dela. Zelo pomembno je, da v javni razpravi niso govorili le o osnutkih kongresnih dokumentov, temveč so soočali prihodnje obveznosti sindikata tudi z doslej opravljenim delom na mnogih področjih družbenega in gospodarskega življenja ter se dogovorili za akcijske programe, s katerih uresničevanjem bodo pospešili proces samoupravne preobrazbe. Bržkone kaže ob tem poudariti tudi resnico, da je organizacijsko-politična plat dela sindikata zelo pomembna, saj so ob številnih pripombah na osnutek nalog ZS Slovenije v razvoju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja prav tako številne tudi pripombe na statut ZSS.

Pri tem pa še povejmo, da je navkljub začetnim zapletom pri evidentiranju možnih kadidatov za člane RS ZSS, predsednike in podpredsednike republiških odborov sindikatov, tudi kadrovanje za te politične dolžnosti bilo odraz potreb po kadrih, ki bodo sposobni voditi družbenopolitično dejavnost sindikata v prihodnjih štirih letih in hkrati tudi tistih opredelitev v naši republiki, ki zadevajo dogovorjena načela pri kadrovanju. RS ZSS je na minuli seji sprejel predlog sklepov 9. kongresa ZSS, predlog statuta ZSS in predlog kandidatne liste za člane RS ZSS in vodstva republiških odborov.

Ho-ruk za zmagovalno ekipo Slovenije

Minuli teden so v Novem mestu tekmovali najboljši gozdarji Jugoslavije. Tekmovanje, že 16. po vrsti, je odlično organiziralo gozdno Gospodarstvo Novo mesto, pokroviteljstvo pa je prevzel Novoles iz Novega mesta. Prav tako, če ne še bolj odlično so se odrezali naši fantje. Ekipa Slovenije je po osmih letih spet državni prvak. Tudi med posamezniki je zmagal član ekipe Slovenije Silvo Podobnik iz SGG Tolmin. Na drugo in tretje mesto sta se uvrstila člana slovenske ekipe Stanko Volar iz GG Nazarje in Štefan Kobal iz SGG Tolmin. Ti trije nas bodo tudi zastopali na svetovnem prvenstvu gozdnih delavcev, ki bo prihodnje leto. Več o tekmovanju lahko preberete na zadnji strani.

Na fotografiji zgoraj novi državni prvak Silvo Podobnik pri kleščenju vej. Na fotografiji spodaj člani zmagovalne slovenske ekipe Srečko Rudolf, Stanko Voler, Silvo Podobnik, Anton Kunstek, Štefan Kobal in Franc Bajc.

Več na 16. strani.

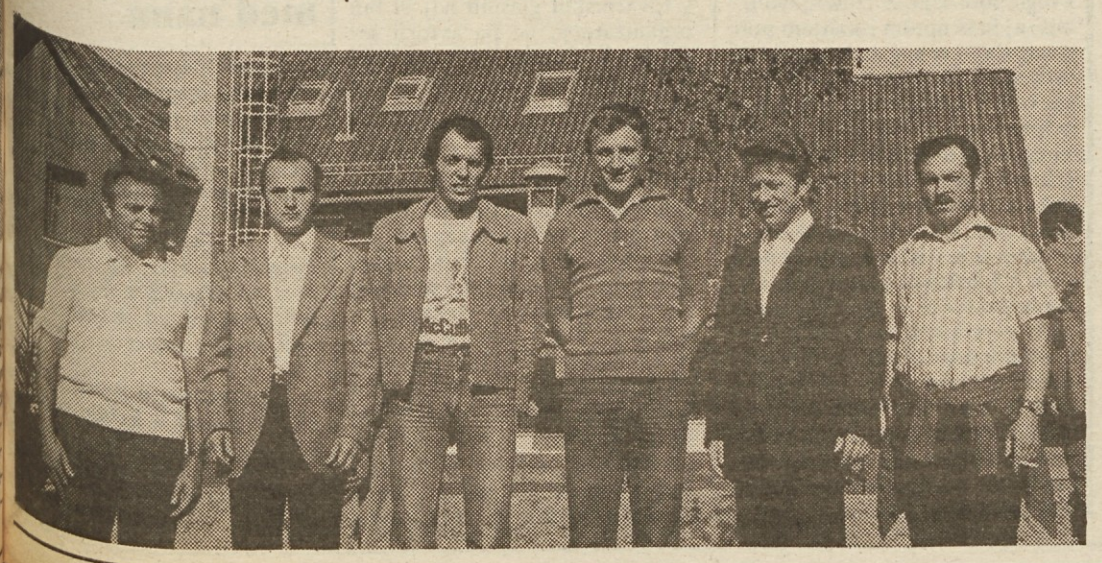

Foto: A. Agnič

KAJ SMO STORILI

Opomin kot spodbuda

Andrej Agnič

Nedavno posvetovanje, ki ga je pred dnevi v Novem mestu organiziral Zvezni odbor sindikata delavcev industrije in rudarstva Jugoslavije, naj bi v prvi vrsti ocenil izvajanje sporazuma o življenjskih in delovnih pogojih gozdnih delavcev Jugoslavije, sprejetega pred 3 leti v Osijeku. Istočasno pa naj bi bila to tudi priložnost za izmenjavo izkušenj in rešitev pri izvajanju sporazuma.

Splošna ugotovitev je prav gotovo zelo vzpodbudna, saj so v glavnem vsa gozdna podjetja v Jugoslaviji podpisala sporazum in velika večina tudi sprejela program za njegovo izvajanje. Sporazuma ni podpisalo le 8% delovnih organizacij, od tega tudi dve TOZD GG Brežice.

Sodeč po izjavah razpravljalcev so v veliki večini DO zadovoljivo rešili prevoz delavcev na delo. Sporazum namreč določa organiziran prevoz na delovno mesto, če je oddaljeno nad 3 kilometre. Večina se je odločila za prevoz z avtobusi in kombibusi, nekateri pa so se odločili za prevoz z osebnimi avtomobili.

Osemurni delavnik tudi ni delal težav, saj med delavci ni velikega zanimanja za nadurno delo. Ti dve zahtevi sporazuma sta bili tudi najlaže rešljivi, saj nista zahtevali posebnih dodatnih sredstev.

Že težje je bilo izpolniti zahteve po zaščiti na delovnem mestu in zdravstveni zaščiti delavcev. Samo podatek, da se je v zadnjih dveh letih v Sloveniji redno upokojilo 58 gozdnih delavcev, invalidsko pa kar 83, še posebej narekuje dosledno izvajanje sporazuma. Težave pa nastanejo, ker stroške sistematskih pregledov plačajo TOZD. Eden od predlogov posvetovanja je bil, da bi vsaj delno te stroške pokrivale SIS zdravstvenega pokojninsko-invalidskega zavarovanja.

Tudi topla malica še ni urejena, vsaj ne tako kot zahteva sporazum. V Sloveniji dobiva toplo malico le 55 odstotkov delavcev. Marsikje drugje pa je še slabše.

Najtežje izvedljiva zahteva so normativi pri postavljanju oziroma rekonstrukciji prebivališč na gozdnih deloviščih. Tu so potrebna znatna sredstva, ki jih pa delovne organizacije nimajo dovolj. Vseeno pa so se marsikje, posebno v Sloveniji, približali zahtevam sporazuma.

S slabšim uspehom so v večini primerov, razen morda »Slavonske šume«, reševali vprašanje izobraževanja, še posebej zahtevo po popolni osnovni šoli. Predvsem je tu ovira odpor delavcev in pa nujno izostajanje z dela.

Na posvetovanju pa ni bilo slišati tistih, ki niso pristopili k sporazumu ali pa še sedaj nimajo programa za njegovo izvajanje. In po zaključni besedi Radeta Galeba, podpredsednika zveznega sveta sindikatov Jugoslavije, bi morali ugotoviti, kaj so v teh primerih storile osnovne organizacije sindikata in če so ukrepale, bi bilo potrebno poklicati na odgovornost samoupravne in poslovne organe, saj sporazuma nismo sklenili zaradi sindikata, ampak zaradi delavcev.

Čeprav morda marsikje še niso šli po poti sporazuma, pa je vseeno treba povedati, da je sprejetje sporazuma prav gotovo prelomnica, predvsem pa pospešen korak k izboljšanju življenjskih in delovnih pogojev gozdnih delavcev.

Umetelno, toda v obratu...

Te dni domala v vseh osnovnih organizacijah sindikata zaključujejo še zadnje razprave o predkongresnih dokumentih za 9. kongres Zveze sindikatov Slovenije. Ko je bila omenjena razprava v polnem teku, smo obiskali občinski svet Zveze sindikatov v Tolminu, kjer smo se pogovarjali z njegovim vodstvom. Beseda je tekla predvsem o oceni gospodarskih rezultatov in novi vlogi sindikata v njihovi občini. V Tolminu so si ta dva poglavitna cilja začrtali pravočasno in jasno. Tesno sodelovanje z osnovnimi organizacijami je našim sogovornikom olajšalo delo in jim omogočilo že slaba dva meseca pred kongresom prikazati jasno sliko predkongresnega dela.

Sindikalni delavci so ugodno ocenili gospodarske rezultate v občini, za kar gre nemajhna zasluga tudi okrepljeni sindikalni dejavnosti v minulem štiriletnem obdobju. Na Tolminskem nimajo velikih »zgubašev«. Združeno delo je v primerjavi z minulim letom ustvarilo za 25 odstotkov večji skupni prihodek, amortizacija se je povečala za 23 odstotkov, kar vse skupaj kaže, da rasteta moč in stabilnost tolminskega gospodarstva. Kajpak je to lep uspeh, še posebej, če upoštevamo njihovo preobremenjenost s posojili. »Hitra obnova po potresu ni le v rokah družbene solidarnosti,« je dejal Todor Štrukelj, predsednik tolminskih sindikatov. »Zavedamo se, da brez močnega in nenehno razvijajočega se gospodarstva ne bomo kos odplačevanju velikih posojil. Zategadelj vlagamo v gospodarstvo za nas ogromna sredstva, saj bi se radi čimprej postavili na lastne noge.«

Na Tolminskem se tudi v sindikatu zavedajo, da morajo

Todor Štrukelj, predsednik ObS ZSS v Tolminu: »Sindikatu gredo velike zasluge za preobrazbo našega gospodarstva.«

Andrej Rot, podpredsednik tolminskih sindikatov: »Samoupravljanja ni brez dobrega sindikata.«

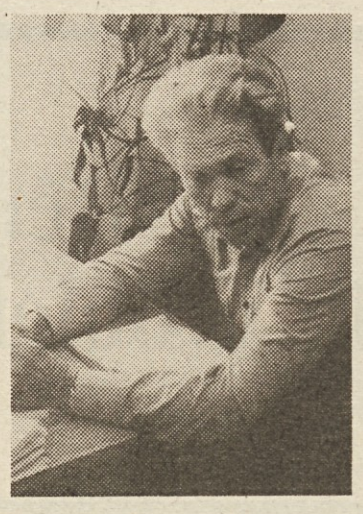

Franc Vencelj, sekretar občinskega sindikata v Tolminu: »Kmetje pri nas vse bolj postajajo delavci, zategadelj sindikat tudi samoupravno šolo še kako potrebujejo.«

ohraniti življenje v njihovi vasi. Življenja pa ni brez zaslužka, zato so se med prvimi v Sloveniji odločili za gradnjo dislociranih obratov. S tem skušajo zadržati ljudi v vaseh in hkrati odpraviti odvečno vsakodnevno prevažanje delavcev. Denimo Breginj, ki je bil v potresu najbolj prizadet! Zdaj raste in ljudje se vanj ponovno vračajo. Zasluge za to pripadajo tudi Tikovemu obratu, ki že zdaj daje kruh 60 delavcem, kmalu pa bo v njem dovolj dela še za novih štirideset. Navkljub temu pa se zavedajo, da industrija le ni vse, še posebej pri njih, kjer imajo velike možnosti razvoja živinoreje (skupni hlevi, planšarstvo) in turizma. Prvi rezultati so že tu: planine so spet zaživele, skupni hlevi dobivajo vse več privržencev, prav tako pa se je po večletnih težavah postavil na stabilne noge tudi bovški Alpski turistični center (ATC).

Navkljub uspehom pa pesti Tolmince tudi kopica težav. Za dve od njih v občinskem sindikatu pričakujejo, da jim jih bo pomagal rešiti kongres. Gre za problem zaposlovanja, kjer ustava jamči vsakomur pravico do zaposlitve. Tolminski sindikalni delavci so prepričani, da je treba to ustavno načelo dopolniti. Pravica do zaposlitve velja predvsem za mladega človeka, ki prvič išče delo in je zdaj pri razpisih za prosta delovna mesta zapostavljan zavoljo ljudi, ki prebirajo zaposlitve. Drugo, kar jih tare, so osebni dohodki. Kot glavno slabost v njihovem gospodarstvu ocenjujejo pojav, da osebni dohodki pri njih zaostajajo za republiškim poprečjem, čeravno je treba zanje odvajati 85 odstotkov akumulacije.

Ob koncu naj v zvezi z gospodarjenjem v tej občini poudarimo velike, prav sindikalne uspehe. Sindikat je veliko pripomogel h korenitemu spreminjanju miselnosti ljudi, ki so se otepali posojil, hkrati pa je v precejšnji meri vplival na preobrazbo gospodarstva v smeri bolj smelega odločanja za nove naložbe.

Ob novi vlogi sindikata pa je treba podčrtati, da ima le-ta v tolminski občini še posebej v[illegible] like naloge. Kmetje, ki v tolmi[illegible] skih vaseh v vse večjem šte[illegible] postajajo delavci, sindikat k[illegible] samoupravno šolo še kako p[illegible] trebujejo. Razveseljivo je, da [illegible] tega docela zavedajo tudi sind[illegible] kalni delavci, ki hočejo imeti si[illegible] dikalno organizacijo v obra[illegible] temeljni ali delovni organizaci[illegible] ne pa zgolj »na občini«. Ko g[illegible] vorimo o novi vlogi sindikata [illegible] tej občini, moramo poudariti, [illegible] ta ni le kot se mnogokje doga[illegible] le na papirju in umetelnih bes[illegible] dah, temveč da se ta vloga čv[illegible] največ v neposrednih delovn[illegible] okoljih. Že dve leti namreč se ve[illegible] ne dogaja, kar je bil prej pogo[illegible] pojav, da so celo samoupravn[illegible] organi delali mimo volje in t[illegible] ženj sindikata.

Ciril Brajer, Ivo Kuj[illegible]

Iščejo 30 milijonov dinarjev za mežiški rudnik

Sestanki rudarjem ne bodo dali kruha

Mežiški rudnik svinca in cinka je zabredel v izgubo predvsem zaradi upadanja stopnje korine v rudi — geološka in rudarska razsikovalna dela so bila pač vrsto let zanemarjena. Zdaj se dobro zavedajo, da so raziskave nujen pogoj za pridobivanje svinca in cinka, vendar zahteva vlaganje vanje tolikšne stroške, da jih lastna proizvodnja ne prenese več. Rešitev vprašanja, kje najti potrebna sredstva, je v interesu širše družbene skupnosti. Poiskati bo treba način združevanja dela, sredstev in interesov, ki bo mežiškemu rudniku omogočil nadaljnjo proizvodnjo.

Do tod je vse v redu — vprašanja o obstoju rudnika ni in ga ne sme biti! Šest sestankov je bilo letos o tem in vsi so se končali s to ugotovitvijo — ki pa jo žal vselej spremlja še ena: potrebna so velika sredstva, vsi viri so izčrpani... Prva ugotovitev, naj se še tolikokrat ponovi, b ostala načelna, »papirnata«, toliko časa, dokler bo tako narekovala druga...

Minuli teden so se na sestanku izvršnega odbora sindikata delavcev v kovinski industriji Slovenije že sedmič sestali predstavniki rudnika svinca Mežica, CK ZKS, republiškega komiteja za raziskovalno delo, sklada skupnih rezerv, republiškega sekretariata za delo, gospodarske zbornice, občine Ravne in drugi povabljeni. Sedmi sestanek je dal le malo vedrejšo podobo kot prejšnjih šest. Udeleženci so ugotovili, da rudnik mora biti, da bo za prihodnji dve leti potrebna sredstva mogoče zbrati — za 1979. leto 60, za 1980. leto pa 35 milijonov dinarjev, še vedno pa ni jasno, kje najti 30 milijonov, ki so nujno potrebni za letošnje leto.

Predstavniki rudnika so povedali, da tečejo dela povsem v skladu s sanacijskim načrtom. Celoten kolektiv vlaga skrajne napore, da bi program izpolnili in če bo šlo tako naprej, bo poslovanja z izgubo čez dobro leto konec. V TOZD Jama Rudnika svinca in topilnica Mežica je sedaj kar četrtina delavcev zaposlena z raziskovalnimi deli. Strokovnjaki zatrjujejo, da zaloge so, njihova količina in kakovost nadaljne izkoriščanje v celoti opravičujeta. Potrebujejo pa še približno 30 milijonov dinarjev, saj morajo kriti letošnjo izgubo in vrniti zapadla posojila. Republiška raziskovalna skupnost je vse možne vire že izčrpala. Če denarja ne bo od kod drugod, se bo sled, ki že vodi k novim zalogam visoko kakovostne rude, v oktobru pretrgala. To bi seveda težave potegnilo tudi v naslednja leta. Akcija mora teči naprej s pospešeno in ne več le v smeri »dobiti čim več od raziskovalne skupnosti ali države.« Biti mora celovita in vključiti mora združeno delo. Samo na slovenskem trgu imajo izdelki mežiškega rudnika 600 kupcev. Raziskave res zvišajo ceno, toda mežiška ruda je s svojo izjemno kakovostjo za naše gospodarstvo gotovo zanimiva. Edina prava pot je povezava z združenim delom, ki naj se na podlagi zakona o združenem delu poveže v reprodukcijsko celoto. Tako bo sodelovalo tudi pri raziskavah, ki so pomemben del proizvodnje. V Mežici pričakujejo, da bo združeno delo končno jasno povedalo, ali se za rudnik zanima in ali je pripravljeno sodelovati v njegovi sanaciji — kot tudi pri širjenju proizvodnih zmogljivosti, saj je naša avtomobilska industrija pred zahtevnim načrtom. Proizvesti namerava 150.000 vozil letno. Izdelava akumulatorjev zanje bo zahtevala velike količine kakovostnega svinca in redkokje kopljejo tako čisto rudo kot mežiški rudarji.

Sredstva, ki jih v Mežici potrebujejo letos, bo skušala najti posebna delovna skupina, ki so jo imenovali na sestanku izvršnega odbora. Pri iskanju virov se bo dogovarjala s sekretariatom za finance, več pomoči pa pričakuje od Gospodarske zbornice Slovenije, ki do zdaj ni sodelovala toliko, kolikor bi lahko.

Ciril Brajer

Štajerci in Hrvati o obveščanju v združenem delu

Nepoznavanje ali zavestno zaviranje?

Občinski svet ZSS Ptuj (njegova komisija za kulturo in medrepubliško sodelovanje) je organiziral zelo uspelo posvetovanje novinarjev tovarniških glasil in občinskih ter regijskih glasil »obmejnih« občin s severovzhodnega (ali pa po hrvaško: severozahodnega) dela meje med republikama. Združeno delo in družbenopolitične organizacije občin Čakovec, Koprivnica, Krapina, Maribor, Ormož, Pregrada, Ptuj, Slovenska Bistrica in Varaždin že vrsto let (začetek sega v leto 1961) sodelujejo in vsestransko poglabljajo medsebojne stike. Letos so organizirali tudi delovno srečanje novinarjev s tega področja. Z izmenjavo izkušenj in skupnim iskanjem poti iz marsikatere zagate in stranpoti svojega dela so na svoj način prispevali k obogatitvi vsebinskih priprav na bližajoči se deveti kongres slovenskih sindikatov. Izbrani temi — vpliv združenega dela na sredstva javnega obveščanja ter možnosti za tesnejše sodelovanje tiska v združenem delu z lokalnimi glasili in radijskimi postja:ni — sta bili seveda nadvse primerni za predkongresno aktivnost. Problemi pri pretoku informacij v združenem delu ter med združenim delom in ostalo družbenopolitično sfero so kajpak problemi sredstev obveščanja v združenem delu in tudi združenega dela.

Podrobnosti o težavah sredstev javnega obveščanja v severovzhodnih slovenskih in severozahodnih hrvaških občinah ne bi navajali. Tudi drugje še ne razumejo najbolje pomena internih sredstev javnega obveščanja, ali pa ga predobro poznajo, pa ga zato strogo nadzorujejo (da ne bi v časnik prispel kak kritični zapis). Časniki tudi drugje v Sloveniji niso pod neposrednim nadzorom in varstvom ustanoviteljev — delavskih svetov. Redko je moč najti tovarniško glasilo, ki izhaja pogosteje, kot enkrat mesečno in redko katero uredništvo se lahko pohvali, da ima dovolj sodelavcev (novinarji v tovarniških glasilih naj bi bili organizatorji, ne pa avtorji sestavkov). Čeprav so tovarniški listi sorazmerno zelo brani časniki, vendarle marsikje leže na kupih nedotaknjeni — kako torej pritegniti bralce — delavce (v Varteksu so zanimanje povečali tako, da mora delavec za časnik plačati nekaj malega).

Težave so si torej podobne, zavzetost, da bodo tako sindikati kot »organizatorji« javnega obveščanja v združenem delu in izven njega krepkeje poprijeli (dogovor je imel tudi nekaj čisto konkretnih določil), da bi obveščanje delavcev v kolektivih in obveščanja javnosti o dogajanjih v kolektivih teklo v duhu določil zakona o združenem delu, pa je prav gotovo veš[illegible] ko smo jo lahko zasledili k[illegible] drugje. Pri tem seveda ne m[illegible] slimo na zavzetost na papir[illegible] pač pa so udeleženci posve[illegible] tisto, kar so se dogovorili, v r[illegible] snici pripravljeni tudi storiti. Z[illegible] voljo tega je ta sestanek v[illegible] uspel bolj, kot bi sicer.

R. P.

Naj ostane med nami

Na seji skupne komisije podpi[illegible] snic samoupravnega sporazum[illegible] o štipendiranju na ravni repu[illegible] blike je med razpravo o predlog[illegible] novega družbenega štipendij[illegible] skega dogovora eden izmed del[illegible] gatov čisto resno predlagal:

— K otrokom delavskih in [illegible] kmečkih staršev, ki imajo pre[illegible] nost pri štipendiranju iz združ[illegible] nih sredstev, bi morali uvrsti[illegible] tudi otroke mater — samohra[illegible] nilk.

Dobronamerni predlog, ki p[illegible] ga je predsednik Feldin komenti[illegible] ral s takšnim vzklikom:

— Ali se vam ne zdi, da sm[illegible] včasih tudi očetje še samohran[illegible] ci!

Ob visokem jubileju slovenske tekstilne industrije je v Ajdovščini spregovoril predsednik RS ZSS Vinko Hafner

Daješ tudi tako, da jemlješ manj

Pomnik času pred 150 leti, ko so v Ajdovščini železni stroji prvič zamenjali lesene kolovrate

Med slavnostnim govorom predsednika republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Vinka Hafnerja več tisoč slovenskim tekstilcem

Ob 150. obletnici slovenske tekstilne industrije je Vinko Hafner spregovoril več tisoč tekstilnim delavcem, ki so se prejšnjo soboto zbrali v Ajdovščini. Poudaril je zgodovinsko vlogo te industrijske veje in njen pomen za razvoj ostalega gospodarstva. Med drugim je povedal: »Poleg železarstva oziroma kovinarstva je bila tekstilna industrija glavna osnova postopne industrializacije naše dežele, s tem pa tudi korenitih gospodarskih in družbenih sprememb v gospodarskem razvoju. Prostrane tovarniške zgradbe, kakršne so nekoč zrasle tu v Ajdovščini in drugih slovenskih krajih, z bistveno napredne jšo tehnologijo in organizacijo proizvodnje, z množico industrijskih delavcev, ki so ju zjutraj vsrkale vase in jih zvečer izmučene izbruhale iz sebe, vse to so bili glasniki nove industrijske dobe z vsem njenim mogočnim napredkom ter novimi družbenimi nasprotji in moralnimi dilemami. To je nujno rodilo odpor izkoriščanega delavstva, ki je bil najprej posamičen in spontan, potem pa vse bolj organiziran in revolucionaren. V tistem času se je v razvitejših evropskih deželah že pojavljala organizirana delavska gibanja in njihov vpliv je polagamo prodiral tudi med naše tekstilno delavstvo.«

Ko je na kratko prikazal osnovna nasprotja kapitalističnega sistema, katerega razpad nujno vodi v socializem in komunizem, je tovariš Hafner prešel na obdobje med obema vojnama, »ko je postala tekstilna industrija najmočnejša industrijska panoga v Sloveniji, tekstilno delavstvo pa najštevilnejši del slovenskega delavskega razreda. Gmotni in družbeni položaj tekstilnih delavcev pa tudi sedaj ni bil bistveno boljši kot v obdobju ustanavljanja prvih tekstilnih tovarn na Slovenskem. V takšnih razmerah sta se nujno krepila razredna zavest tekstilnih delavcev in organizirano delavsko gibanje. V vseh tovarnah so delovali razredni sindikati, v večini pa tudi celice komunistične partije kot najbolj razredno osveščena in borbena jedra delavstva. Vse to se je prepričljivo pokazalo v veliki tekstilni stavki avgusta 1936. Razredna zavest in borbenost tekstilnih delavcev, skovana v tej stavki in drugih predvojnih razrednih spopadih, se je najbolje pokazala v zavesti in ravnanju slovenskih tekstilcev v narodnoosvobodilni vojni in ljudski revoluciji, saj je v tej odločilni borbi za našo nacionalno in socialno osvoboditev aktivno sodelovala velika večina tekstilnih delavcev. Mnogi od njih so padli kot partizanski borci in talci, ali pa so pomrli v koncentracijskih taboriščih. O tem pričajo tudi spomeniki in spominske plošče v starejših tekstilnih tovarnah. Tem delavcem gre velika zahvala za vse tisto, kar smo si tedaj priborili in kar imamo danes. Ena od najpomembnejših pridobitev tega velikega boja je tudi osvoboditev Istre in Slovenskega Primorja in njuna priključitev k Sloveniji in Jugoslaviji, katere 35-letnico prav te dni slovesno proslavljamo. S to zmago je bilo tekstilnim delavcem in vsemu prebivalstvu Primorske spet omogočeno, da skupaj s svojim narodom in delavskim razredom na novih družbenih osnovah grade svojo svetlejšo bodočnost.«

Po opisu teškega obdobja obnove domovine in bitke za novo, samoupravno socialistično družbo, je tovariš Hafner dejal: »Z novo ustavo in zakonom o združenem delu je dobil tudi tekstilni delavec v roke močno orodje za uveljavljanje svojih neodtujljivih pravic in krepitev svojega družbeno ekonomskega položaja. Z njunim uresničevanjem sedaj ustvarjamo realne pogoje za to, da postane samoupravljanje ne le formalno, temveč tudi dejansko prevladujoč družbeni odnos. To pa je odločilnega pomena, tako za napredek proizvajalnih sil in blaginje delovnih ljudi, kot tudi za krepitev politične stabilnosti in obrambne sposobnosti naše družbe. Zato je sedaj boj delavskega razreda in s tem tudi tekstilnih delavcev za uspešno uveljavljanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov prav tako pomemben, kot je bil nekoč pomemben njihov boj za osnovno eksistenco in temeljne človeške pravice ali kot je bil v zadnji vojni njihov boj za obstanek slovenskega naroda in zmago ljudske revolucije.

Iz težav tudi z družbeno pomočjo

Tovariš Hafner je spregovoril tudi o položaju in perspektivah slovenske tekstilne industrije: »Ni dvoma, da je slovenska tekstilna industrija dosegla v zadnjih desetletjih pomemben tehnološki in ekonomski napredek. Tako je v letu 1977 zaposlovala že okoli 50.000 delavcev ali 16 odstotkov zaposlenih v industriji; ustvarila je 6 milijard dinarjev družbenega proizvoda ali 12 odstotkov deleža celotne industrije, izvozila je za milijardo din blaga ter je z lastnim izvozom pokrivala 58 odstotkov svojih potreb po uvozu. Poprečni osebni dohodek zaposlenih je znašal 4.000 dinarjev in je bil za 16 odstotkov nižji od poprečja industrije. Podatki za letošnje prvo polletje kažejo za tekstilno industrijo še nekoliko neugodnejša razmerja, vendar nobena večja delovna organizacija ni imela nepokritih izgub. Čeprav je stanje od organizacije do organizacije različno, je vendarle očitno, da je tekstilna industrija v dokaj težavnem položaju in brez jasnih razvojnih perspektiv. To pa je seveda zelo zaskrbljujoča ugotovitev za panogo, ki ima tudi danes velik delež in pomen v slovenskem gospodarstvu. O tem sta pred kratkim temeljito razpravljala združenje tekstilne industrije pri Gospodarski zbornici Slovenije in republiški odbor sindikata tekstilnih in usnjarskih delavcev na skupni seji ter sprejela tudi ustrezna stališča in priporočila. Njuna bistvena zahteva je, da moramo čimprej in korenito izboljšati sedanje zelo neugodno stanje slovenske tekstilne industrije. Le-ta je sicer v povojnem obdobju zelo povečala in deloma tudi modernizirala svoje zmogljivosti ter jih v precejšnji meri preusmerila od klasičnih na zahtevnejše tekstilne izdelke. Znatno je povečala tudi porabo domačih surovin in izvoz svojih proizvodov. Pri tem se je soočala z vse hujšo konkurenco ostale jugoslovanske tekstilne industrije, pa tudi uvoženega tekstila. V takšnih pogojih bi lahko obdržal ali celo okrepila svoj položaj le s hitrejšo modernizacijo in preusmeritvijo proizvodnje ter povečanjem izvoza, za kar pa ji je očitno primanjkovalo tako lastnih moči kot tudi ustrezne družbene podpore.

Zato je njena reproduktivna sposobnost vse bolj upadala, obenem pa se je slabšal družbenoekonomski položaj tekstilnih delavcev. To se ne kaže le v razmeroma nizkih osebnih dohodkih, temveč tudi v veliki fluktuaciji delavcev, nenehnem poslabševanju že tako neugodne kvalifikacijske sestave zaposlenih in izredno majhnem zanimanju mladih za študij na tekstilnih strokovnih šolah. Imeti moramo realistična izhodišča za reševanje sedanjega težavnega položaja naše tekstilne industrije in uspešno usmerjanje njenega razvoja. Predvsem moramo prenehati z neresnim modrovanjem o tem, ali ima tekstilna industrija kot delovno intenzivna panoga sploh še svoje mesto v nadaljnjem razvoju slovenskega gospodarstva in kako dolgo še. Takšno modrovanje namreč ničesar ne rešuje, pač pa dosti škoduje, ker demoralizira tekstilne delavce pri njihovih lastnih naporih za izboljšanje stanja in nekako opravičuje ravnodušnost odgovornih družbenih organov do problemov tekstilne industrije. Res je, da je naša tekstilna industrija že sedaj prevelika za domače potrebe in da ne spada v vrsto prednostnih industrijskih panog. To pa še ne pomeni, da nam v bodoče ni potrebna. Vrsta je gospodarskih in socialnih razlogov, zaradi katerih bo imela tekstilna industrija vedno pomembno mesto tudi v razvoju slovenskega gospodarstva. Često poudarjamo, da mora biti to visoko produktivna in rentabilna industrija, ki bo usmerjena na čim višjo dodelavo in vrednost svojih proizvodov ter čimbolj prilagojena potrebam domačega in tujega tržišča. Organizacije, ki tega ne bodo mogle zagotoviti, bodo morale prenehati z delom oziroma se preusmeriti na drugo proizvodnjo. Za hitrejše uresničevanje take razvojne usmeritve naše tekstilne industrije in prebroditev njenih sedanjih težav je seveda predvsem potrebna čim večja zavzetost in ustvarjalnost njenih delavcev, samoupravnih in poslovnih organov ter subjektivnih družbenih sil, posebno zveze komunistov in sindikatov. Pri tem pa jim je brezpogojno potrebna tudi zadostna moralna in konkretna podpora odgovornih družbenih dejavnikov in celotne družbe. Te pa je bilo do sedaj očitno premalo. Kako naj si drugače razlagamo dejstvo, da je danes tekstilna industrija celo bolj od drugih panog obremenjena z nekaterimi družbenimi dajatvami ter mnogimi finančno-kreditnimi in zunanjetrgovinskimi omejitvami. Vse to se potem odraža v nenehnem upadanju njene reproduktivne sposobnosti in v nizkih osebnih dohodkih zaposlenih.

Tekstilni delavci, ki so dolgo obdobje nosili na svojih plečih težka bremena obnove in industrializacije naše dežele ter prispevali velik del presežne vrednosti svojega dela za hitrejši razvoj drugih gospodarskih panog, sedaj upravičeno pričakujejo učinkovitejšo družbeno podporo in solidarnost vsega delavskega razreda pri premagovanju sedanjih težav tekstilne industrije in zagotavljanju njene trdnejše razvojne perspektive. Seveda se zavedajo, da je takšna podpora omejena z realnimi možnostmi in potrebami ostalega gospodarstva in da ne more biti uporabljena za ohranjanje obstoječega stanja v tekstilni industriji, temveč za njeno resnično progresivno preobrazbo. Sicer pa pri tem niti ne gre toliko za to, da bi družba tekstilni industriji kaj več dajala, temveč predvsem za to, da bi ji nekaj manj jemala. O tem pa tekstilni delavci za sedaj kljub mnogim družbenim dogovorom in samoupravnim sporazumom še prav malo odločajo. Posebno družbeno pozornost zasluži dejstvo, da je med zaposlenimi v tekstilni industriji kar 76 odstotkov žensk ali 28 odstotkov vseh žensk, zaposlenih v industriji. Bistvena je objektivna presoja celotnega družbenoekonomskega položaja tekstilne delavke, ki je še danes potreben naše kritične presoje.

Delo tekstilcev še ni prav cenjeno in vrednoteno

Ne razpolagamo z dovolj popolnimi podatki, ki bi objektivno pokazali, v kolikšni meri družba solidarnostno pokriva bremena, ki nastajajo zaradi takšne nenavadno visoke zaposlitve žensk oziroma mater. Vendar ne more biti dvoma o tem, da znaten del teh bremen nosijo tekstilni delavci oziroma delavke same. To se očitno odraža na celotnem ekonomskem položaju tekstilne industrije, najbolj neposredno pa seveda na nizkih osebnih dohodkih tekstilnih delavcev. Zato ne moremo sprejeti enostavne razlage, da tako nizki osebni dohodki nimajo nikakršne zveze z visokim odstotkom zaposlenih žensk in da so izključno posledica na splošno nizke kvalifikacijske sestave zaposlenih in objektivno neugodnega ekonomskega položaja tekstilne industrije. Pri tem se namreč pozablja, da več kot 60 odstotkov zaposlenih v tej panogi dela po normah in dosega ob danih pogojih razmeroma visoko produktivnost. To pa se ne odraža tudi v njihovem večjem osebnem dohodku in družbenem standardu, kar pomeni, da za enako delo ne dobivajo enakega plačila kot drugi delavci. To dokazuje, da tudi v naših družbenoekonomskih razmerah še delujejo nekateri ostanki zakona ponudbe in povpraševanja po delovni sili. To konkretno pomeni, da se sorazmerno večja ponudba ženske delovne sile in nezadostna družbenopolitična in samoupravna angažiranost delavke na sploh izkoriščata za neustrezno vrednotenje njenega delovnega prispevka, pa tudi za izkrivljeno prikazovanje družbene rentabilnosti določene proizvodnje. Obenem pa to kaže na ostanke preživelega nazadnjaškega odnosa do proizvodnega dela in delavca sploh. V tem je zagotovo globlji družbeni izvor pogosto ravnodušnega odnosa in birokratskega ravnanja posameznih odgovornih organov, kadar gre za reševanje perečih vprašanj katerekoli proizvodnje, posebno pa tekstilne.

Celoten položaj in razvoj tekstilne industrije je seveda zelo odvisen tudi od kvalifikacijske oziroma kadrovske sestave zaposlenih. Ta je sedaj zelo neugodna, saj je le 8 odstotkov delavcev z visoko, višjo in srednjo izobrazbo, a kar 64 odstotkov nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev. Medtem pa postaja tekstilna industrija vedno bolj integrirana celota najsodobnejše tehnologije, kemije in elektronike, z vse večjo udeležbo ustvarjalnega umskega dela. Zato nam mora biti jasno, da sedanja kadrovska sestava celo ob največjih naporih delavcev in družbeni podpori ne more zagotoviti uspešne tehnološke in ekonomske preobrazbe naše tekstilne industrije. Obenem pa seveda vemo, da je to neka danost, ki je ne moremo spremeniti prek noči, temveč le z dolgotrajnim in načrtnim prizadevanjem tako znotraj tekstilne industrije kot tudi v celotni družbi. Največjega pomena je seveda čimprejšnje izboljšanje ekonomskega položaja te panoge, ki bi že samo po sebi zavrlo sedanjo fluktuacijo in vzpodbudilo prihod novih ustvarjalnih kadrov. V ta namen je treba izpopolniti tudi sistem njihovega nagrajevanja, pa četudi začasno na račun povečanih razlik v osebnih dohodkih, saj bo njihovo ustvarjalno delo, gledano dolgoročno, največ pripomoglo prav izboljšanju družbenoekonomskega položaja delavcev z nižjimi osebnimi dohodki.

Doklej slaba povezanost?

Nazadnje želim opozoriti še na problem integriranosti oziroma samoupravnega združevanja v tekstilni industriji. Naj mi tovariši tekstilci ne zamerijo, če trdim, da je tekstilna industrija ena najslabše povezanih industrijskih panog in da še daleč ni izkoristila možnosti samoupravnega povezovanja niti na območju naše republike, še manj pa celotne Jugoslavije. Posledica tega je med drugim tudi ta, da njeno stanje in problemi niso dovolj organizirano, odločno in učinkovito predočeni javnosti in odgovornim družbenim organom, kot to uspevajo nekatere bolje integrirane industrijske panoge in dejavnosti. Še težje pa so posledice nezadovoljive povezanosti tekstilne industrije pri planiranju njenega razvoja, dohodkovnem povezovanju med trgovino in proizvodnjo, nastopanju na domačem in tujem tržišču ter razreševanju drugih pomembnih vprašanj. Potemtakem je eden bistvenih pogojev za izboljšanje njenega ekonomskega položaja in nadaljnjega uspešnega razvoja tudi okrepitev njene povezanosti na samoupravnih osnovah.«

Zasedala sta predsedstvo in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije

Smer akcije je jasna

Marjan Horvat

Težnja avtorjev predloga »Nalog zveze sindikatov Slovenije v razvoju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja«, kot imenujemo predlog sklepov 9. kongresa ZSS, je bila, da bi bil dokument konkreten, akcijski in še posebej, da ne bi ponavljali tistega, kar smo zapisali v resolucijah minulih partijskih kongresov, kajti sindikalna organizacija sprejema tiste opredelitve in sklepe za svoje. Komisija, ki je pripravljala predlog sklepov 9. kongresa, pa si je še posebej prizadevala, da bi lahko v osnovnih organizacijah sindikata in na vseh ravneh sindikalne organiziranosti ob »prebiranju« sklepov tudi soočili tisto, kar smo zapisali med prihodnje naloge, s tistim, kar smo uresničili po celjskem kongresu zveze sindikatov. Gre torej tudi za analiziranje trenutnih samoupravnih in gospodarskih razmer v vseh delovnih okoljih, oceno ovir in njihovih nosilcev pri razvoju gospodarstva in samoupravljanja in hkrati za oblikovanje akcijskih načrtov, kako jih odpraviti in kako usmeriti politično akcijo sindikata in drugih družbenih dejavnikov, da bodo kos nalogam, ki jih čakajo v prihodnje.

Predlog sklepov 9. kongresa poudarja tudi odgovornost zveze sindikatov, da v okviru SZDL skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami zagotavlja vpliv delavcev na odločanje o vseh družbenih in gospodarskih vprašanjih. Bržčas pa velja omeniti še odgovornost zveze sindikatov Slovenije za uresničitev tistih nalog, ki zadevajo Zvezo sindikatov Jugoslavije in mednarodno delavsko gibanje.

Na podlagi teh opredelitev je tudi nastal predlog sklepov, ki jih bo sprejemal kongres ZSS. Če strnemo misel razpravljavcev tako na seji predsedstva RS ZSS kot tudi seji republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ki sta bili v tem tednu, obakrat pa je imel uvodno besedo podpredsednik RS ZSS Miran Potrč, lahko zapišemo, da je javna razprava v osnovnih organizacijah sindikata, v občinskih svetih in tudi v republiških odborih navkljub dopustniškemu času obogatila osnutek kongresnih sklepov. Največ pozornosti pa je v javni razpravi veljalo tistim nalogam sindikatov, ki zadevajo uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov v praksi, učinkovitejšo proizvodno, poslovno in samoupravno organiziranost in boj za čiste račune pri razporejanju dohodka in še posebej pri delitvi osebnih dohodkov.

Ne smemo tudi mimo zahteve, ki so jo poudarjali številni razpravljavci, da bi morali konkretneje opredeliti odgovornost sindikatov pri uresničevanju delegatskih razmerij v naši družbi, usposabljanju delegatov, vlogo sindikata pri razvijanju samouprave v krajevnih skupnostih; bile so izrečene pobude, da kaže natančneje opredeliti odgovornost zveze sindikatov v razvoju manj razvitih območij v naši republiki, nameniti več skrbi uveljavljanju takšnega družbenoekonomskega položaja žensk v gospodarjenju in samoupravljanju, kot naši družbi ustreza in še posebej tudi objektiviziranju pogojev gospodarjenja. Prav tako ne smemo mimo skrbi za zmanjšanje vseh vrst porabe.

Delegati v republiškem svetu zveze sindikatov so po predlaganih in sprejetih pripombah predsedstva sprejeli predlog sklepov, obenem pa poudarili, da javna razprava ni sklenjena, kajti tja do konca kongresa je še obilo možnosti, da dopolnimo svoj akcijski dokument. Ocenili pa so, da je predlog sklepov dobra podlaga za prihodnje delo sindikalnih organizacij in organov.

Drugi dokument, ki je bil v žarišču pozornosti, pa je osnutek statuta ZSS. V tem dokumentu, ki ga bo sprejel kongres, bodo natančno zapisane obveznosti, pravice in odgovornosti članov sindikata in njegovih organov. Navkljub številnim pripombam k prvotnemu besedilu statuta velja povedati, da se je razprava na obeh sejah največ zadržala predsvem ob vprašanju članstva v zvezi sindikatov. Zvezno in republiško gradivo za statut je imelo identično besedilo o vključevanju v sindikat tistih delavcev, ki opravljajo svobodne poklice, pa glede združenih kmetov in delovnih ljudi, ki z osebnim delom samostojno opravljajo obrtniško dejavnost, ne zaposlujejo pa drugih delavcev. Že na seji predsedstva RS ZSS je bila »ostra« razprava o tem, kdo vse je lahko član zveze sindikatov. V slovenskem predlogu statuta je zategadelj zapisano, da so lahko člani sindikata tudi združeni kmetje, ki imajo status delavca v združenem delu; delovni ljudje, ki samostojno kot poklic opravljajo umetniško, kulturno ali drugo poklicno dejavnost in tisti delovni ljudje, ki opravljajo dejavnost z osebnim delom in z delovnimi sredstvi, ki so lastnina občanov, če združujejo svoje delo in sredstva v zadrugi ali so kako drugače trajno povezani z organizacijo združenega dela in imajo status delavca v zdrženem delu.

Vprašanje članstva v zvezi sindikatov seveda ne moremo urejati vsak po svoje, ampak mora biti v načelu enotno urejeno v vsej državi. Prav zato, ker sta tako predsedstvo RS ZSS kot republiški svet Zveze sindikatov Slovenije prepričana v utemeljenost pravkar opisanega predloga za dopolnitev statuta ZSJ, bosta spodbudila usklajevalni postopek o tem vprašanju.

Precej pozornosti pa je javna razprava namenila tudi tisti določbi, ki zadeva trajanje mandata članov stalnih organov v osnovnih organizacijah sindikata, konferenci osnovnih organizacij in koordinacijskih odborih sindikata v sestavljenih organizacijah združenega dela. Mandat naj bi trajal dve leti, vendar pa je bilo mnogo resnih pomislekov na takšno določbo. Člani RS ZSS so se sicer zavzeli za dvoletni mandat, kot je predlagano v osnutku statuta, vendar pa razprava očitno še ni končana.

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Piše: Ivan Žužek

Delavec se je ponesrečil na poti do delovnega kraja

Delavec, ki se je ponesrečil pri delu ali ki je zbolel zaradi poklicne bolezni, ima pravico do 100 % nadomestila osebnega dohodka za čas nezmožnosti za delo, če pa je postal invalid, ima večje pravice iz invalidskega zavarovanja kot če bi se ponesrečil izven dela oziroma če zboli zaradi bolezni, ki se ne šteje za poklicno bolezen. Za nesrečo pri delu pa se ne šteje samo tista nesreča, ki se je zgodila neposredno pri opravljanju delovnih nalog, ampak se po 34. členu statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (prečiščeno besedilo, Uradni list SRS, št. 18-78), šteje tudi poškodba, ki jo delavec pretrpi na redni poti od stanovanja do delovnega kraja ali nazaj.

Delavec, ki je bil kot nočni čuvaj zaposlen v temeljni organizaciji, bi moral delo nastopiti ob 22. uri. Od delovnega kraja je bil oddaljen nekaj kilometrov, zato se je na delo vozil vsak dan z avtobusom. Tistega dne, ko je prišlo do nesreče, je odšel od doma že ob 13. uri, ker se je spotoma ustavil pri sorodnikih in jim pomagal pri delu. Malo pred 22. uro pa se je odpeljal proti delovnemu kraju, vendar je nekaj 100 metrov pred ciljem prišlo do nesreče, pri kateri se je hudo poškodoval. Temeljna organizacija je delavcu priznala nadomestilo v višini 100 %. Zdravstvena skupnost, ki je bila dolžna izplačevati nadomestilo v naslednjih mesecih, pa se je temu uprla in ni hotela izplačevati 100 % nadomestila, ker se je postavila na stališče, da se zavarovanec ni ponesrečil na redni poti od stanovanja do delovnega kraja in da se torej nesreča ne šteje za nesrečo pri delu. Skupnost je bila mnenja, da bi moral zavarovanec oditi od doma kot običajno in se voziti po redni poti od stanovanja do delovnega kraja — brez prekinitve. Zavarovanec je pot prekinil, saj je več ur delal pri svojih sorodnikih in šele nato nadaljeval pot do delovnega kraja.

Na sodišču združenega dela je delavec uspel, tako da je sodišče naložilo zdravstveni skupnosti nadomestilo osebnega dohodka v višini 100 %. Res je sicer, da je delavec pot prekinil, torej poti ni opravil nepretrgoma. Upoštevati je, da se je nesreča zgodila na poti, ko je šel delavec na delo, in sicer od tistega kraja, na katerem se je med potjo zadrževal. Do nesreče je prišlo nekaj 100 metrov pred delovnim krajem, torej bi delavec prišel na kraj nesreče ne glede na to, ali bi pot prekinjal, ali ne. Morda je tistega dne sicer uporabljal drugo pot, vendar po mnenju sodišča to ni bistveno, saj se navedeno določilo statuta ne more razlagati tako, da bi moral delavec uporabljati vedno isto pot ali cesto oziroma da bi moral prihajati na delo vedno na enak način, npr. z avtobusom, vlakom ali kolesom. Delavcu pa ne bi šlo nadomestilo v višini 100 % in se nesreča ne bi štela kot nesreča pri delu, če bi se mu zgodila med potjo od svojega stanovanja do tistega kraja, kjer se je pred nesrečo zadrževal. Ni namreč običajno, da bi delavec, ki je začel delati šele ob 22. uri, že ob 13. uri odšel od doma. Glede na to, da se je nesreča zgodila komaj pet minut pred rednim delovnim časom, da je bil delavec v neposredni bližini delovnega kraja, da je bil namenjen na delo in da ni imel namena, da bi se spotoma ustavljal, je sodišče torej zavzelo stališče, da se tudi taka nesreča šteje kot nesreča pri delu. Iz tega razloga gredo delavcu tudi vse pravice, ki jih ima kot zavarovanec v zvezi z nesrečo pri delu.

Predkongresna (ne)dejavnost v novogoriškem Gostolu

Možnoti so, volje ni!

Ciril Brajer, Ivo Kuljaj

»...Predkongresna dejavnost preveva nas vse. Konferenca OOS se ob tem spopada z enim najtežjih problemov: s problemom delitve osebnega dohodka in dohodka. Kako smo ta problem rešili, želimo razpravljati...« Tole je med drugim pisalo v vabilu, s katerim so sindikalni delavci novogoriškega Gostola vabili na razgovor, ki je bil del načrtovane predkongresne dejavnosti. Bil naj bi nekakšna priprava na nadaljnje razpravljanje v organizacijah združenega dela. Zaključki iz pogovorov »sindikalnih vrhov« naj bi bili vodilo osnovnim organizacijam pri iskanju ustreznih rešitev za njihove težave. Pomagali morda bodo, vendar se lahko vprašamo, ali je takšno vodilo z vrhov navzdol ustrezno.

Delitev dohodka je nedvomno stvar, ki je delavcem še kako mar, zategadelj nas je zanimalo, kaj menijo delavci o stališčih, ki jih bodo njihovi sindikalni delegati zastopali na tem pomembnem srečanju.

Davorin Samec, delavec v skladišču in kontroli, je takole govoril: »Sem sindikalni poverjenik v svoji delovni skupini in pred nekaj dnevi sem dobil vabilo za ta pogovor. Najbrž se ga ne bom udeležil, saj je to vabilo vse, kar sem dobil v roke. Gradiva nobenega, nobenih navodil, o čem naj se z delavci svoje delavne skupine posvetujem...«

Dušan Savič, delavec pri ravnanju in brušenju v pripravi materiala: »Kaj pogovor v Park hotelu? Prvič slišim!«

Karlo Terčič, vodja vzdrževanja: »Vidim, da se trudite s spraševanjem pa ljudem nekaj ne teče beseda, kaj vas zanima? Pogovor o delitvi dohodka v Park hotelu? Spet imata smolo, o tem vama tudi jaz ne bi vedel kaj dosti povedati. Vem, da je prišlo vabilo za poverjenika naše sindikalne skupine, on pa je na orožnih vajah. To je vse, kar lahko rečem.«

Prav je povedal Karlo, delavci res niso bili razpoloženi za izčrpne odgovore. Kako naj bi tudi bili, ko pa jih nihče ni vprašal »niti obvestil« o kakšnih stališčih. Malce turobno je bilo vse skupaj v proizvodnih prostorih Gostola, zategadelj sva se napotila v upravne prostore, kjer sva poiskala Vojko Pukel, predsednico osnovne organizacije sindikata v delovni skupnosti skupnih služb.

»Priznam«, je jela pripovedovati Vojka, »delo našega sindikata je pod poprečjem. Možnosti za delo sicer imamo, vsem skupaj pa nam manjka volje. Nekaj malega nas je, ki se trudimo po svojih močeh, vendar človek zgubi vsakršno voljo, ko nikjer ne naleti na pravi odziv. Pogovora v Park hotelu se bom udeležila, vendar mislim, da bomo obravnavali tako zapletene stvari, ki jim tudi mi sindikalni delavci najbrž ne bomo kos. To, da pa se delavci zanje ne zanimajo, si razlagam s tem, da je obveščanje v našem kolektivu pomanjkljivo. Prav tako se mi tudi zdi, da nam gre tolikanj dobro, da so delavci zadovoljni s tistim kar naredijo in zaslužijo. Mimogrede sem že omenila, da zavoljo nezadostne usposobljenosti celo sindikalno vodstvo ni zmožno obravnavati zapletenejših vprašanj. Tudi tega smo si sami krivi. Nemalo seminarjev je odpadlo zgolj zavoljo premajhne udeležbe...«

Našemu pogovoru se je pridružil Marjan Jejčič predsednik osnovne sindikalne organizacije v TOZD prehrambena oprema. Takole je dopolnil svojo sodelavko:

»Strinjam se, da slabo delamo, kako tudi ne bi, ko pa za funkcije v sindikatu določajo ljudi proti njihovi volji. Sam sem priznal, da za to delo nisem usposobljen pa ni nič pomagalo. Saj veste, kako to gre — nekdo pač mora. Sicer pa menim, da se premalo zavedamo, da je treba kravo najprej krmiti, preden jo lahko molzemo. Tole mislim povedati. Pri nas se sindikat ukvarja le s športom. Za to se denar vedno najde, v mojem obratu pa že nekaj let ne moremo postaviti prepotrebnega žerjava, ker menda ni sredstev. Tu bi moral poprijeti sindikat! V »Park« bom šel, vendar razpravljati ne bom mogel, ker ne poznam stališč in mnenja svojih delavcev. Delegatski sistem je žal pri nas še vedno na »nuli«.

Potlej sva se z najinimi sogovorniki vnovič srečala na že omenjenem srečanju v hotelu. Skupaj smo poslušali umetelna razmišljanja govornikov in se spraševali! »Od kod tolikanj sindikalne modrosti — ali res iz delavskega življenja!?«

Dokončna odločitev o delavčevi pravici se sprejme v temeljni organizaciji

Zakon o združenem delu omogoča, da delavci združujejo sredstva za skupno porabo na ravni delovne organizacije (člen 118-2 zakona o združenem delu). S temi združenimi sredstvi upravljajo delavci, ki so ta sredstva združili, in sicer na način, ki ga določa samoupravni splošni akt. Delavci največkrat združujejo sredstva za stanovanjsko gradnjo, pri čemer upoštevajo načelo vzajemnosti in solidarnosti. S tako združenimi sredstvi učinkoviteje rešujejo stanovanjska vprašanja delavcev, pri čemer ni nujno, da se združena sredstva oziroma stanovanja porazdeljujejo po posameznih temeljnih organizacijah glede na njihovo participacijo.

Tako so delavci udeležene delovne organizacije združili sredstva za reševanje stanovanjskih problemov in sprejeli samoupravni sporazum o dodeljevanju stanovanj in stanovanjskih kreditov. Razdeljevanje stanovanj oziroma kreditov so prepustili komisiji za družbeni standard, ki je določila prioritetno listo zainteresiranih delavcev. Delavec, ki se z razporeditvijo na listi ni strinjal, je lahko uveljavljal pravico pri delavskem svetu delovne organizacije.

Sodišče združenega dela teh določb samoupravnega sporazuma ni upoštevalo, ker je menilo, da so v nasprotju z zakonom. O delavčevi pravici se mora odločati v temeljni organizaciji, v kateri je delavec v delovnem razmerju. Zakon o združenem delu ne pozna nobene izjeme, po kateri bi lahko o varstvu pravice delavca odločal samoupravni organ delovne organizacije ali drugi organizacije združenega dela in ne lastne temeljne organizacije. Zakon sicer predvideva, da npr. skupna disciplinska komisija odloča o odgovornosti delavcev na prvi stopnji, toda o ugovoru zoper odločitev vselej odloča delavski svet temeljne organizacije, v kateri je delavec v delovnem razmerju. Tudi pri razdeljevanju sredstev sklada skupne porabe mora vselej o delavčevi pravici dokončno odločati le pristojni samoupravni organ temeljne organizacije. Na ravni delovne organizacije mora seveda teči postopek usklajevanja, kajti delavci posameznih temeljnih organizacij težijo, da bi dobili kar največ sredstev ali stanovanj iz skupnega sklada. Usklajevanje je lažje, če so osnove in merila določena čimbolj natančno, tako da je čim manj arbitrarnosti in da se potrebe delavcev lahko čim bolj objektivno ocenjujejo.

Predkongresni pomenki z delegati

Vse bolj v žarišču delavčevih problemov

V murskosoboški občini so se temeljito pripravili na slovenski in zvezni kongres zveze sindikatov. V javni razpravi so odkrito spregovorili o sebi in kongresnih dokumentih; prav sedaj pa pripravljajo v osnovnih organizacijah sindikata, v občinskih odborih sindikata in v občinskem svetu akcijske načrte za delo sindikata. V našem predkongresnem pomenku so sodelovali: Ivan Obal, delegat za 9. kongres ZSS, ki je spregovoril o »zgubaših« i n zgubarjih, Gabika Slavinec, delegatka za zvezni kongres o uveljavljanju dohodkovnih odnosov; Marta Tivadar iz Mure, delegatka za 9. kongres ZSS o vlogi sindikata in o položaju žena v združenem delu ter Marija Maučec, prav tako delegatka za slovenski kongres o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo izobraževanje ter položaj prosvetnih delavcev.

Marjan Horvat

»Prisluhnimo« vzrokom za izgube

»Menim, da bi v prihodnjih političnih akcijah zveze sindikatov morali nameniti več skrbi agroživilskemu kompleksu,« nam je uvodoma povedal delegat za 9. kongres ZSS Ivan Obal. Nadaljeval je: »V kmetijski, živilsko-predelovalni industriji in tesno tudi v trgovini, ki je vezana na to področje gospodarjenja, se srečujemo z neštetimi problemi, ki ovirajo normalno gospodarjenje delovnih kolektivov; pa ne samo to, trdim lahko, da so tudi njihove temeljne pravice, da odločajo o pogojih in sadovih svojega dela, praktično zelo majhne.

Delam v ABC Pomurka, kjer združuje delo okrog deset tisoč delavcev, v proizvodnem procesu pa ob njih sodeluje še dvajset tisoč kmetov kooperantov. V taki organizaciji združenega dela, ki je s svojimi kmetijskimi in živilsko-predelovalnimi zmogljivostmi vsidrana v Pomurju, torej v tradicionalnem okolju, kjer domuje kmetijstvo, se »spopadamo« z rešitvami, ki bi naj pripomogle k večji proizvodnosti dela in boljši organizaciji proizvodnih in poslovnih procesov, po drugi strani pa tudi s tistimi pogoji gospodarjenja, ki so izven naše moči in vpliva. Rezultat: zategadelj, ker nimamo dobrega sistema nabavnih in prodajnih cen, ker se pri tem srečujemo z velikim razkorakom, imamo minimalno akumulacijo, ki nam ne dovoljuje sistematično posodabljati proizvodnih zmogljivosti. Prisiljeni smo — v skladu z investicijsko politiko v naši republiki — najemati kredite tudi za gradnjo najbolj nujnih proizvodnih objektov. Na ta način pa kajpak čedalje bolj obremenjujemo dohodek z novimi obveznostmi, po drugi strani pa nam je dohodek omejen z zagotovljenimi cenami. Navkljub našim naporom za dobro gospodarjenje, navkljub stabilizacijskemu vedenju in številnim ukrepom, ki smo jih sprejeli, da bi rezultate izboljšali, pa zaradi odprtih škarij med nabavnimi in prodajnimi cenami ustvarjamo v delu sestavljene organizacije — v klavniški industriji — izgubo. Vidite, problem je, ker lahko le v določeni meri, pa zelo majhni, vplivamo na zmanjšanje zgube...

Ivan Obal

V takih pogojih gospodarjenja imamo kajpak delavci tudi zelo majhne možnosti za odločanje o razporejanju novoustvarjene vrednosti; ponekod so te možnosti tako majhne, da v resnici odločamo le o deležu, ki je namenjen za osebne dohodke. Ne nazadnje zategadelj često »pozabljamo« na delitev sredstev za osebne dohodke po vloženem delovnem prispevku, kajti rast življenjskih stroškov in minimalni čisti dohodek, če sploh je, nam to praktično onemogočajo.«

Ivan Obal nam je govoril še o tem, kako občutijo zmanjšanje reproduktivne sposobnosti v nekaterih delih sestavljene organizacije združenega dela tudi zaradi hitre osebne in skupne porabe, kar med drugim od odločanja tudi odtujuje del ustvarjenih sredstev. Zatem pa nam je dejal: »Del dohodka, ki je namenjen za osebne dohodke, smo sicer omejili z družbenim dogovarjanjem in samoupravnim sporazumevanjem, vndar pa smo pri uresničevanju dogovorjenega v praksi premalo dosledni, kar ustvarja precejšnje razlike med zaposlenimi v isti ali podobnih panogah, vendar pa te razlike niso rezultat različne produktivnosti, temveč različnega obravnavanja panoge ali veje v gospodarstvu, izhodiščnega starta v razvoju ter večje ali manjše odvisnosti od administrativnih ukrepov, ki pogojujejo takšne ali drugačne rezultate. V naši panogi je to najbolj očitno, kajti kaže se tudi v tem, da imamo z zunanjimi ukrepi maksimaliziran prihodek, ne pa tudi stroškov za repromateriale. Zato tudi povezovanje v dohodkovne celote šepa, saj takšna dva, kjer ima en del reprodukcijskega ciklusa dobre rezultate, ugodne finančne razmere, drugi pa gospodari z izgubo — v našem primeru pa je to rezultat nepravilne prerazdelitve novoustvarjene vrednosti v dohodkovni celoti, ki je pogojena z administrativnimi ukrepi — se stežka ali pa sploh nerada dogovarjata o dohodkovnih odnosih, kajti prvemu mnogo bolj ustreza pogodbeni odnos.

Rad pa bi še opozoril na težave zgubarjev v prizadevanjih, da bi »izplavali«. Pri tem nas najbolj motijo neusklajeni predpisi, pa tudi resnica, da vse zgubarje mečemo v en koš. V političnem boju z zgubarji bi morali realno oceniti sanacijske programe ter ukrepe, ki so jih v delovnih organizacijah z izgubo sprejeli z namenom, da jo bodo odpravili. Če so roki za sanacijo daljši v tistih temeljnih organizacijah združenega dela, kjer botrujejo zgubi tudi zunanji vplivi in odločitve, tedaj bi jim morali v družbi dati status TOZD v sanaciji in jih ločiti od tistih, ki zaradi subjektivnih vzrokov ustvarjajo in povečujejo zgubo.

Naravnanost sindikata in drugih subjektivnih dejavnikov v naši družbi, predvsem pa v organizacijah združenega dela, kjer zgube nastajajo, v odpravljanje njihovih vzrokov mora biti vsakodnevna politična akcija. Pri tem pa mislim, da morajo sindikalne organizacije opozarjati sproti tudi na tisto porabo, ki se giblje mimo dogovorjenih okvirov. To pravim zategadelj, ker potrošnja v neproduktivni sferi, bodisi v družbeni ali osebni, prehitro narašča za naše zmožnosti. Spoprijeti se bomo morali s tem, kaj hočemo: ali bomo hkrati gradili hišo in kupovali avto za dopust v inozemstvu, gradili šole in bolnišnice v isti regiji hkrati in pri tem tudi v vsej sapi še modernizirali ali pa gradili nove proizvodne zmogljivosti?«

Nekaterim so povšeči pogodbeni odnosi

»V času med celjskim in mariborskim kongresom zveze sindikatov se je v kmetijstvu in v živilsko-predelovalni industriji mnogo spremenilo na bolje,« nam je zatrdila Gabika Slavinec, ki je zapsolena v Agromerkurju, ki sodi v sestavljeno organizacijo ABC Pomurka. »Uspelo nam je povezati kmetijsko in živilsko predelovalno industrijo v Pomurju, v dokajšnji meri tudi trgovino in hkrati vse to združiti v sestavljeno organizacijo, ki je v naši republiki največja na področju kmetijstva. Praktično je s svojo dejavnostjo prisotna v vsej republiki in v drugih republikah.

Ob tem pa velja poudariti, da je sestavljena organizacija nastajala že po novih ustavnih poteh. Po sprejemu zakona o združenem delu pa smo se v glavnem v skladu z njegovimi določbami tudi samoupravno organizirali, vse bolj pa se po novem »krvnem ožilju« pretakajo tudi novi dohodkovni odnosi, ki si kljub — objektivnim in subjektivnim oviram utirajo pot v življenje. Toda če je temu tako znotraj sestavljene organizacije združenega dela, pa smo očitno še daleč pri urejanju odnosov na novih načelih z našimi dobavitelji izven ABC Pomurke, ki so jim zaradi mnogih razlogov prijetnejši pogodbeni odnosi. Pri tem mislim

Gabika Slavinec

predvsem na tiste, ki nam dobavljajo reprodukcijski material za proizvodnjo brojlerjev, ki so v glavnem izven naše republike. Zaradi stalnega višanja cen tega reprodukcijskega materiala jim kajpak ne ustreza dolgoročnejša in na novih načelih zgrajena povezanost. Menim, da bi o teh pojavih morali odločno spregovoriti tudi na kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije ter se dogovoriti za enoten boj z nosilci takšnih in podobnih pojavov v vsej družbi. Prepričana sem, da je rešitev tistih organizacij združenega dela, ki gospodarijo na meji rentabilnosti ali pa z zgubo — često zaradi razlogov, ki jih sami ne morejo odpraviti — prav v uveljavitvi dohodkovnih odnosov, kjer bi lahko tržna nihanja mnogo bolj obvladali. Tistim pa, ki so »zgubaši« zaradi subjektivnih vzrokov, nizke produktivnosti, slabe organizacije dela in podobno, pa bi tudi kaj lahko stopili na prste.«

Gabika Slavinec nam je govorila še o združevanju sredstev za naložbe v okviru ABC Pomurke, o samoupravnem sprejemanju planov za razvoj posameznih proizvodnih zmogljivosti, kjer sodelujejo vse zainteresirane organizacije združenega dela ter pri tem še posebej poudarila, da si mora v bližnji prihodnosti ABC Pomurka po vsej naši republiki zgraditi distribucijske centre in pretežni del svojih izdelkov preusmeriti na slovenski trg.

»Zelo pomembno je,« je nadaljevala, »da se vse več kmetov odloča za dolgoročno povezovanje z družbenim sektorjem proizvodnje in trgovine. Pri nas imamo temeljno organizacijo kooperantov, ki se uveljavlja kot skupna organizacija delavcev in kmetov. Če so se kmetje-kooperanti v začetku z bojaznijo odločali za takšno obliko povezave, tedaj danes že lahko trdimo, da se vse bolj zavedajo svoje soodgovornosti pri poslovanju, kajti soudeležba v ustvarjenem dohodku in seveda tudi pri riziku je neke vrste »motor«, ki jih sili k načrtovanju proizvodnje, k dobremu gospodarjenju na svojih posestvih in farmah in hkrati tudi k takšnemu samoupravnemu odločanju v temeljni organizaciji kooperantov, ki krepi njeno in njihovo materialno osnovo, omogoča smotrne naložbe in stalno skrb za razširjeno reprodukcijo na zdravih osnovah. Vse to pa seveda tudi spreminja njegovo miselnost in ustvarja nov tip socialističnega kmetijskega proizvajalca.«

Iz dela izhaja pravica žena

»Z dokumenti za slovenski in zvezni kongres zveze sindikatov smo se v Muri,« nam je povedala Marta Tivadar, »najprej seznanili v izvršnih odborih osnovnih organizacij sindikata, kjer so sodelovali tudi sekretariati osnovnih organizacij ZK. V teh razpravah, ki so bile hkrati namenjene tudi »našemu soočanju z nami«, z našimi problemi in dialogami, kako v prihodnje delati v sindikatu, da jim bomo kos, smo ugotovili, da so osnutki dobri, saj ne ponavljajo že znanih resnic in opredelitev iz partijskih kongresov, temveč orjejo na tistem področju, kjer moramo še zlasti v sindikatu več storiti.

Če bi ostali samo pri tem, bi bilo seveda narobe. Zato bomo najbolj pomembne zadolžitve in stališča objavili tudi v našem časopisu, kajti mnenja smo, da bo po tej poti gradivo v največji možni meri prišlo do delavcev. Upam, da nam bo uspelo vsaj tik pred kongresoma in med njima organizirati razprave o posameznih vprašanjih, ki najbolj zadevajo našo organizacijo združenega dela.

Marta Tivadar

V priprave na kongres smo vključili tudi tematsko razpravo o položaju žena v združenem delu, kjer velja poudariti predvsem delovno dobo žena v tistih organizacijah združenega dela, kjer teče proizvodnja po tekočem traku. Pri nas je že tako, da se delavke kaj kmalu izgarajo in če tudi tega same ne priznavajo, je večdesetletno delo na tekočem traku zelo izčrpljujoče. Govorimo o humanizaciji dela; želimo organizirati proizvodni proces tako, da bi omogočal zaposlenim normalno delo, v boljših pogojih dela in hkrati opozarjamo tudi na to, da morajo delavci zaradi specifičnosti proizvodnje mnogo več skrbi nameniti rekreaciji in drugim možnim sprostitvam. Vse to nas sicer opogumlja, vendar pa to ni zadosti. V tekstilni in konfekcijski industriji moramo vprašanjem humanizacije dela stalno posvečati skrb.

Položaj delavke, žene v samoupravnem življenju pa je spet drugi splet vprašanj, ki je od organizacije združenega dela do druge zelo različen. Mi v Muri smo uspeli, ne zaradi strukture, temveč zaradi dela in prizadevanj žena, da vodijo skorajda vse samoupravne organe in družbenopolitične organizacije žene. Nič slabše niso od moških, pa čeprav nekatere delajo tudi tri »šihte«. Prepričana sem, da je to rezultat spoznanja o odgovornosti v delovnem in samoupravnem procesu žena, ki so hrbtenica pri gospodarjenju in v družbenopolitičnem življenju. Tam, kjer ni tako, kjer kljub ženskim kolektivom »gospodarijo« in »upravljajo« le moški, pa bi kazalo razmisliti, zakaj tako.«

Učitelj ima veljavo

»Večkrat lahko slišimo,« nam je pripovedovala v našem predkongresnem pomenku Marija Maučec, učiteljica v osnovni šoli Beltinci, »da so prosvetni delavci premalo vključeni v krajevno samoupravo, da so od nje odmaknjeni in kaj vem kaj še. Ponekod celo nekateri trdijo, da nimajo ne veselja ne znanja, da bi se vključili v dogajanje izven šolskih vrat. Če je kje temu tako, tedaj to ne velja za Pomurje in še manj za murskosoboško občino, kjer živim in delam.

Kulturna dejavnost, šport in rekreacija po vaseh in pogosto tudi krajevna samouprava v dobršni meri leži na ramenih prosvetnih delavcev. Tudi za pomurske kraje velja takšna ocena, kar vse kaže na to, da tisto — za nekatere staro, patriarhalno in kaj vem kakšno še — poslanstvo prosvetnih delavcev, ki morajo biti spodbudniki novega, še velja in globoko sem prepričana, da bo še nekaj časa veljalo.

In ker je temu tako, pa tudi zategadelj, ker smo v družbi spoznali pomen prosvetnih delavcev za vzgojo mladine in v samoupravnem življenju, se tudi v naši občini iz dneva v dan materialni položaj izboljšuje. Če bi trdila, da le pri osebnih dohodkih, bi se zlagala, kajti tudi pogoji dela so naravnost fantastični v primerjavi s tistimi, ob kakršnih smo de-

Marija Maučec

lali še pred nekaj leti. To še posebej velja za ravninski del naše občine in za tiste predele, kjer so velike krajevne skupnosti. Izpopolnjevanje učiteljev, veselje do dela v novih prostorih, kjer lahko v resnici omogočiš učencu, da se kaj nauči, vse to spada med svetle točke skrbi naše družbene skupnosti za razvoj izobraževanja. Res pa je, da se učitelji zelo neradi odločajo za zaposlitev na Goričkem, kjer so podružnične šole ali pa morajo poučevati več oddelkov hkrati. To je težko delo, pa ni tudi zadosti nagrajeno.

V naših šolah smo poskrbeli, da dobijo vsi učenci potrebne učbenike in delovne zvezke. No, ne zastonj, večina pa vendarle ob sorazmerno nizki odškodnini. Gre za neke vrste »prodajo« učbenikov, ki jih je uporabljala prejšnja generacija učencev. Kaj kmalu pa verjetno povsem brezplačnih učbenikov še ne bomo zmogli.

Nekaj problemov imamo tudi z Romi, vendar pa mislim, da je uspeh že to, da so toliko časa v šoli, da se vsaj naučijo brati in pisati. V okolici Murske Sobote so tudi zaposleni, tisti pa, ki živijo v našem kraju, tudi ne postopajo tako, kot so nekdaj.

Ob vsem tem pa velja kajpak nekaj več reči tudi o naši samoupravni organiziranosti in o delitvi sredstev za osebne dohodke v šolah. V občini smo se dogovorili za enotne startne osnove vseh učiteljev, z 20 odstotki v masi za osebne dohodke pa razpolagamo na osnovi polletnih rezultatov dela in ocenjevanj. Zberemo tri ocene: lastno oceno vsakega delavca, oceno komisije in oceno ravnatelja. Potem pa skupna komisija te ocene presodi in da končno oceno za vsakega delavca. V občinskem odboru sindikata vzgoje in izobraževanja smo ugotovili, da takšen sistem nagrajevanja zelo spodbudno vpliva na prizadevnost prosvetnih delavcev tako pri kakovosti pouka in tudi pri izvenšolskih dejavnostih. Morda je zanimivo tudi to, da ima večina učiteljev že potrebno in zahtevano izobrazbo za razredni in predmetni pouk. Pred kratkim sem brala v vašem časniku, da ponekod razmišljajo o nagrajevanju izobrazbe. Pri nas o tem ne razmišljamo, saj imamo vsi pogoje — v naši šoli predvsem — za enoten start pri osebnih dohodkih.«

Materialno stabilnost na področju štipendiranja zagotavljajo določena rezervna združena sredstva

Valorizirane štipendije

Sonja Gašperšič

Na podlagi zaključnih računov skupnih komisij podpisnic samoupravnih sporazumov o štipendiranju v občinah je strokovna služba za štipendiranje pri Zvezi skupnosti za zaposlovanje SR Slovenije pripravila analizo finančne situacije štipendiranja v letu 1977. Poročilo je pred dnevi obravnavala in o njem sklepala skupna komisija na ravni republike.

V preteklem letu smo v Sloveniji razpolagali z 289,054.329 din za štipendiranje iz združenih sredstev, skupni ostanek sredstev na računih za štipendiranje pa je bil ob koncu leta 82,879.185 din. Finančno stanje je po znanih zagatah v tem letu v celoti sanirano, poraba sredstev se je v občinah uskladila z dogovorjenimi merili. V tem letu so bile tudi poravnane vse obveznosti iz preteklega obdobja. Dodatna sredstva so bila dana občini Idrija, kjer so nastale posebne štipendijske težave potem, ko so zaprli rudnik, ki je bil poprej glavni štipenditor. Sredstva za solidarnost je prejemalo 36 občin, prelivalo pa je sredstva solidarnosti 22 občin. Poleg tega je izrednega pomena, da so se v tem letu ustvarila tudi določena rezervna sredstva, ki zagotavljajo materialno stabilnost na področju štipendiranja. Rezerve so se začele oblikovati že v precejšnjem številu občin, v republiki pa v višini, ki lahko nadomesti približno enomesečni izpad sredstev.

Znano je, da so se začele pobude za zmanjšanje prispevka v višini 0,5 odstotka kmalu zatem, ko je potekala javna razprava o novem predlogu družbenega dogovora o štipendiranju v SR Sloveniji. Sprejeto je bilo enotno stališče družbenopolitičnih organizacij, da je postopno zniževanje prispevka za štipendiranje iz združenih sredstev seveda utemeljeno, vendarle predvsem z večanjem števila kadrovskih štipendij, nikakor pa ne na račun zmanjševanja števila štipendij v celoti.

Ta postopnost zniževanja združenega prispevka je tudi naša dolgoročna orientacija, so poudarili na seji skupne komisije. Zavedati se je namreč treba, da so bile določene rezerve lahko ustvarjene le zaradi vztrajanja, da se spoštujejo dogovorjena merila in cenzus, da so rezultat racionalnega gospodarjenja z združenimi sredstvi. Toda že letošnja valorizacija bo mesečno s 550 milijoni praznila žep rezerv.

Seveda smo na seji skupne komisije lahko slišali še za druge utemeljene razloge, ki trenutno ne omogočajo zniževanja prispevka, kljub temu, da so ponekod v delovnih organizacijah v to še prepričani. V predlogu spremenjenega družbenega dogovora o štipendiranju je predvidena sprememba, da bi se poslej otroški dodatek odbijal od celotnega družinskega dohodka (in ne le od deleža otroka), kar bo po izračunih terjalo dodatnih 8 do 12 odstotkov sredstev. Tudi o kakšnih optimističnih premikih na povečano število kadrovskih štipendij ta čas še ni računati, saj se je okoli 9.100 kadrovskih štipendij, razpisanih za leto 1976-77, povečalo v naslednjem letu le na 9.600. Pač pa so že v javni razpravi bili tudi predlogi, da bi uveljavili v samoupravnem sporazumu o štipendiranju diferencirano prispevno stopnjo. Se pravi, da bi dobili možnost nižjega prispevka k združenim sredstvom tisti, ki sami veliko štipendirajo. V perspektivi bi na znižanje prispevka lahko vplivalo tudi zmanjševanje razlik med kadrovskimi štipendijami in štipendijami iz združenih sredstev.

V zvezi s finančnim poročilom so tudi ugotovili, da so skupne komisije občin v letu 1977 v primerjavi s prejšnjim letom porabile mnogo manj sredstev »za ostale stroške«. Če je bil v preteklih letih na tej postavki več kot milijonski znesek, je leta 1977 le še 160.000 din, pa tudi za ta sredstva bo treba še enkrat preveriti, za kaj so bila resnično potrošena. Delegat iz občine Ljubljana-Center je že pojasnil, da je SDK zaračunala 116.000 din za prelivanje 30 milijonov din, prikazali pa so jih po pomoti bili kot »ostale stroške«.

V skladu z družbenim dogovorom in samoupravnim sporazumom je izvršni odbor skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma na ravni republike predlagal letošnjo valorizacijo štipendij, ki bi bile tako usklajene s porastom življenjskih stroškov, seveda do višine zagotovljenega OD v republiki. Po uradnih podatkih so se življenjski stroški v tem času povečali za 14,6 odstotka. Glede na to, da lani jeseni študentom niso mogli v celoti povišati štipendij v višini povečanih življenjskih stroškov (ker bi s tem odstotkom presegli zagotovljeni OD v republiki), so letos predlagali, naj bi se med štipendijo za učence in štipendijo za študente upostavilo prvotno razmerje. Zato naj bi povečali štipendijo učencu za 15 odstotkov, študentu pa za 19 odstotkov, odbitne postavke (za vozače in za štipendiste, ki stanujejo doma), pa tudi v enakem odnosu. To bi pomenilo uveljavitev starega razmerja, po katerem so življenjski stroški učenca za 10 odstotkov nižji od življenjskih stroškov študenta.

Delegati so bili soglasni v tem, da je razmerje, ki je bilo lani porušeno, potrebno letos znova uveljaviti. Zato so tudi sprejeli sklep, po katerem znaša najvišja štipendija za študenta 2.580 din, za dijaka 2.322 din, vozačem se odbija 619 din, štipendistom, ki stanujejo doma pa 1.012 din. Delegati so še posebej opozorili, da povišanje štipendij v sprejetih odstotkih ni avtomatično za vsakega štipendista, pač pa je osnova za izračun nove štipendije, kajti v letu dni so se povečali tudi osebni dohodki staršev.

Delegati so posredovali tudi nekaj dodatnih predlogov delovni komisiji za predlog novega družbenega dogovora in samoupravnega sporazuma o štipendiranju, o čemer pa bomo pisali prihodnjič.

Sindikat brez odgovora!

O štipendijah iz združenih sredstev za učence z učno pogodbo je na seji skupne komisije precej ostro govorilo več delegatov. Govorili so o denarnih težavah učencev z učno pogodbo, ki imajo pravico do štipendije iz združenih sredstev le za čast teoretičnega pouka, za čas praktičnega dela pa do nagrade po sindikalni listi. Težave se zapletajo pri vseh tistih, ki stanujejo v internatih. »V TAM jim na črno dajemo denar,« je dejal delegat iz Maribora, »štipendijo za srednjo šolo!« Zopet druga delegatka iz Maribora pa je povedala, da mnogi privatniki učencem ne dajejo nagrad za praktično delo.

Predsednik Feldin je opozoril, da je bilo to vprašanje v javni razpravi neštetokrat postavljeno. A ker so ocenili, da je vprašanje povezano s sindikalno listo, so zaprosili sindikate, naj podajo kakšno rešitev. Do danes pa niso dobili odgovora. Zato so sklenili ponovno pozvati sindikate, da se dokončno opredelijo do tega vprašanja in da najkasneje v dveh mesecih sporočijo svoje mnenje, sicer bo skupna komisija problem sama razrešila. Težave namreč nastajajo prav pri tistem delu mladine, ki je socialno najbolj ogrožena in ki se tudi izobražuje za poklice, ki jih najbolj potrebujemo. Kar pa zadeva privatnike, ki učencem ne izplačujejo nagrade za praktično delo, je potrebno o tem obvestiti pristojne organe občinskih skupščin in občinske sindikalne svete, ki so za to odgovorni.

Pomoč prizadetim

Na svoj način bomo pomagali premostiti materialno škodo občanom, ki so jih najbolj prizadele letošnje poletne ujme, tudi s štipendijami iz združenih sredstev za njihove otroke.

Na seji skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju na ravni republike so sklenili, naj skupne komisije občin zagotovijo štipendijo otrokom vseh prizadetih občanov I. kategorije. Štipendijo naj bi podelili otrokom vseh tistih prizadetih občanov, ki žive pretežno od kmetijstva in ki so jim poletne ujme povzročile 80 do 100 odstotno škodo. Tistim otrokom prizadetih občanov I. kategorije, ki so že doslej prejemali štipendijo iz združenih sredstev, pa naj bi zvišali štipendijo, upoštevaje le 50-odstotni delež staršev, določen s samoupravnim sporazumom.

OD SOBOTE DO SOBOTE

NEDELJA 17. SEPTEMBR

— V Komnu, Ajdovščini in Pomurju so bile tri velike prire ditve, srečanja in shodi. Komnu se je zbralo okrog tisoč ljudi iz Primorske ob 35-le nici odločitve AVNOJ o priključ čitvi Primorske in Istre matiči domovini. Slavnostni govornik bil predsednik IS Skupščine SR dr. Anton Vratuša. V Ajdovšči je bila osrednja proslava tekstil cev, ki so proslavili 150-letni delovanja slovenske tekstilne in dustrije. Pri Krajnčevi zidanici Lendavskih goricah pa so obele žili 40-letnico ustanovitve KP za Pomurje in 70-letni življenjs jubilej Miška Kranjca, pisatelj in prvega urednika Ljudske pr vice, glasila KPS.

PONEDELJEK, 18. SEPTEM BRA

— V Kuparih se je začel druga okrogla miza o britansko jugoslovanskih odnosih m drugo svetovno vojno, ki so se udeležili zgodovinarji iz obe držav. Posebej so obravnava vprašanja priključitve Istre Slovenskega Primorja ob 35-le nici odlokov AVNOJ.

— V Mariboru so prvič pra novali dan univerze, ki so se udeležili tudi predstavniki ljub ljanske univerze in republiš družbenopolitičnih vodstev.

— V Lipici so sklenili zak njega med seminarji za sekr tarje občinskih konferenc Z

TOREK, 19. SEPTEMBRA

— Na skupni seji predsedstv SFRJ in CK ZKJ so ocenili uspe šen obisk predsednika KP Kita ske Hua Kuo-fenga in sprej poročilo tovariša Tita o pogov rih s kitajsko delegacijo.

— V okviru prireditev jeseni skega Zagrebškega velesejma s pripravili okroglo mizo o ude ležbi nerazvitih držav v boju ekonomski napredek in pravič nejše ekonomske in politič odnose v svetu.

SREDA, 20. SEPTEMBRA

V Skupščini SRS je bil posv predsednikov občinskih skupšč in izvršnih svetov. Razpravlj so o načelih svobodne menjav dela in solidarnosti, ki naj bi j vseboval novi zakon, o stanju pravosodju, predlog zakona narodnih parkih ter nekate vprašanja urbanizma in upravn postopkov pri izdaji lokacijsk dovoljenj. Pregledali so tu predlog programa jesenskeg dela zborov slovenske skupščin

— Izvršni odbor predsedstv RK SZDL je obravnaval pr gram volilnih priprav za volit novih organov Socialistič zveze od krajevne skupnosti d republiške konference, ki s bodo začele v drugi polovici t tošnjega oktobra.

— V Zagrebu so na slavnost akademiji proslavili 35-letni priključitve Istre in Hrvaške Primorja, ki so jo omogoči sklepi drugega zasedanj AVNOJ.

ČETRTEK, 21. SEPTEMBR

— Republiški svet ZSS je o svoji obravnaval osnutke kon gresnih dokumentov: osnutk sklepov o nalogah sindikatov razvoju samoupravnih družbe noekonomskih odnosov in po tičnega sistema socialističneg samoupravljanja, osnutek sta tuta ter oblikoval kandidat listo za člane RS ZSS.

KOMUNIST ZA DE

Kongresne besede postajajo dejanja

Boris Kutin

Povsem enotno mnenje je, da so seminarji za sekretarje občinskih konferenc zveze komunistov in predsednike občinskih skupščin zelo uspeli. Ne le zaradi izjemno velikega števila razpravljalcev, bogatih, kritičnih in konkretnih razprav, marveč predvsem zaradi uveljavljanja politike, ki jo je začrtal partijski kongres. Takrat smo dejali, da morajo besedam in sklepom takoj slediti akcije. In te tečejo povsod, lahko rečemo, da precej uspešno. Nadvse pomembno je, da to ne velja samo za partijske strukture, marveč družbena dogajanja sploh, na čelu katerih pa so komunisti.

Nova kvaliteta se kaže, kot je v sklepni besedi na zadnjem seminarju v Lipici dejal Lojze Briški, da skorajda ni bilo ponavljanja bolj ali manj znanih stališč (s čimer se v preteklosti ne bi mogli ravno pohvaliti), ampak so bile razprave naravnane k uresničevanju konkretnih nalog na posameznih področjih.

Izkazalo se je, da je treba še bolj izostriti posluh do vsakdanjih problemov, do tistih vprašanj, ki zadevajo delovnega človeka in seveda tudi vplivajo na takšno ali drugačno politično življenje. Niso tako redki pojavi birokratske samovolje, ob katerih pa smo še vedno preveč neobčutljivi. Čeprav jih vidimo, zaznamo, pa vendar naredimo bolj malo ali pa nič, da bi jih izkoreninili. Najbolj očitni primeri so v zvezi z delovnim časom nekaterih javnih služb, trgovin in lokalov, v katerih se ravnajo po lastnih interesih, ne upoštevajo pa interesov tistih, zaradi katerih so tam. Moramo zaostriti odgovornost do dela, do izvajanja družbenopolitičnih funkcij. Nikakor ne smemo dovoliti, da bi kdorkoli lahko demagoško govoril o pravicah in da tega ne bi hkrati povezal z odgovornostjo. Pravica je namreč, kot je v Rogaški Slatini dejal Franc Šetinc, materializirana odgovornost.

Bolj ko bomo znali zaostriti odgovornost, večja bo podpora velike večine, ki si vsekakor želi red. Vse to pa bo krepilo materialno rast, krepil pa se bo tudi samoupravni red, za katerega se odgovorno in samoupravno dogovarjamo.

Že stari poudarek, da mora zveza komunistov delovati v smeri družbenega interesa, da mora nastopati kot povezovalni dejavnik, ki bo sposoben premagovati lokalistične in ozke podjetniške interese, dobiva v pokongresnem obdobju novo obeležje, v katerem imajo zlasti občinska vodstva zveze komunistov in tudi drugih družbenopolitičnih organizacij sila pomembno mesto in še večjo odgovornost pri spoznavanju in razmejevanju širših interesov od posamičnih.

Po kongresu je v zvezi komunistov, posebej velja to za občinske organizacije, prišlo do precejšnjih organizacijskih in kadrovskih sprememb. Nastalo je tudi precej novih organizacij. Prezgodaj je še, da bi lahko govorili tudi že o rezultatih kot posledici sprememb, saj so ti temeljni cilj in seveda ne organizacijske novosti same.

Na seminarjih so načeli tudi vrsto vprašanj, ki jih bo treba hitro razrešiti, vendar s posluhom. To pomeni, da majhnih organizacij ZK, ki se še niso uveljavile, ne bomo ukinjali, marveč jim bomo pomagali postaviti se na lastne noge in jim omogočili polno delovanje. Drugačna pa je podoba v prevelikih organizacijah, v katerih se bo treba odločiti za določeno najvišje število, ki bo še omogočalo odgovorno in kolektivno opravljanje nalog. Po spremembi kličejo tudi partijske organizacije v skupnih službah, kjer je velika koncentracija tistih, ki imajo na voljo vse informacije, medtem ko v isti delovni organizaciji marsikatera osnovna organizacija tava zaradi preslabega dotoka informacij.

Kljub temu, da so na seminarjih obravnavali posamezne teme in da so trajali po tri dni, pa je seveda še marsikaj ostalo na rešetu. Medtem ko so probleme znali razgaliti in jih prikazati v pravih razsežnostih, pa je nekajkrat zmanjkalo časa, da bi ugotovili, kako začeti razreševanje problemov. Zato so se povsod dogovorili, da bodo v kratkem pripravili pogovore s člani občinskih komitejev, odgovorni za posamezna področja, na katerih pa bodo sodelovali tudi izvršni sekretarji predsedstva CK ZKS. Na teh sestankih pa se bodo lahko še bolj poglobili v pereče probleme in se še bolj čvrsto dogovorili za način vodenja akcije.

Ne nazadnje pa je treba omeniti tudi novost, ki je povsod požela ugoden odmev, to namreč, da so se seminarjev udeležili tudi predsedniki občinskih skupščin. Prav gotovo bo tudi ta poteza prispevala k večji usklajenosti in s tem tudi učinkovitosti družbenopolitične akcije v občinah.

Vloga sindikata v politiki zaposlovanja

Več načrtovanja

Ciril Brajer

Med številne naloge Zveze sindikatov Slovenije sodi prav gotovo sodelovanje pri oblikovanju in izvajanju politike zaposlovanja in pri samoupravni preobrazbi skupnosti za zaposlovanje. Občinske skupnosti za zaposlovanje morajo čimprej postati mesto, kjer bodo delavci temeljnih organizacij in krajani prek svojih delegatov usklajevali svoje kadrovske načrte in potrebe in jih soočali s stvarnimi možnostmi. Če naj skupnosti za zaposlovanje delavcem omogočajo uresničevanje pravice do zaposlitve, varovanja zaposlitve in varovanja v primeru brezposelnosti, morajo bolj načrtno sodelovati v skupnosti socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, s skupnostmi in organi na področju kadrovske politike in štipendiranja ter spremljanja gospodarjenja.

Še vedno se ne zavedamo prav, kako sta politika zaposlovanja in uresničevanje samoupravnega sporazuma o minimalnih standardih za družbo bistvenega pomena. Še posebno šibki smo na področju načrtovanja kadrov kadrov. Pomanjkanje dolgoročnega in srednjeročnega načrtovanja razvoja OZD in tudi kadrovskih načrtov in programov pridobivanja ter usposabljanja kadrov onemogoča delavcem, da bi bili odločujoči nosilci oblikovanja dolgoročne in srednjeročne kadrovske politike.

V naši republiki presegamo dogovorjeno stopnjo zaposlenosti za dva odstotka. To omogoča polno zaposlenost prebivalstva in zmanjšuje nezaposlenost. Vendar povzroča tudi zaostajanje rasti produktivnosti ter zmanjšuje dohodek. V delovnih organizacijah bi se morali vprašati: je res pametno zaposliti 100 novih delavcev? Preskrbeti jim je namreč treba stanovanja, ustrezno prehrano, zdravstveno varstvo.... Ali ni ceneje vložiti sredstva v posodabljanje tehnologije, v boljšo organizacijo dela....? Ob tem pa se je kar dvakrat večji potencial delovne sile od priliva iz drugih republik »skriva« v zaposlovanju invalidnih oseb. Več kot 30.000 takšnih je v Sloveniji, ki bi se lahko uspešno vključili v združeno delo lani pa smo jih zaposlili le 40! Za prilagajanje delovnih mest zmožnostim invalidov sredstva so, le še pripravljenost delovnih organizacij manjka.

V petletni načrt smo tudi lepo zapisali, da bomo izboljšali kadrovsko sestavo — pa se noče in noče premakniti. Delovne organizacije razglašajo potrebe po drugačnih profilih izobrazbe, kot ga omogoča šolski sistem. Ta razkorak bo treba odpraviti. Zaposlovanja ne moremo obravnavati ločeno, pretesno je povezano z mnogimi dejavnostmi in področji. Vzemimo sistem vzgoje, izobraževanja in poklicnega usmerjanja, ki še ni prilagojen potrebam združenega dela. Šolajo se predvsem zaposleni v administrativnih poklicih in tudi prevelika večina se odloča za študij za »režijske« poklice. Proizvodno delo je razvrednoteno, še vedno nas ovira miselnost: uči se, ali pa boš delavec... nismo uveljavili ne pravih gmotnih ne moralnih spodbud za opravljanje del in opravil v deficitarnih poklicih in dejavnostih. Če se mladi že odločajo za poklicne šole, se predvsem tisti, ki zaradi slabega uspeha v osnovni šoli nimajo drugih možnosti. Tudi samoupravni sistem štipendiranja še ne prispeva k usklajevanju želja posameznikov, ko se odločajo za šolanje s sedanjimi in načrtovanimi kadrovskimi potrebami združenega dela.

Te in druge težave terjajo od osnovnih organizacij sindikata, da s svojim družbenopolitičnim delovanjem omogočajo delavcem oblikovanje in uresničevanje kadrovskih planov in politike zaposlovanja. Sindikat mora pri sprejemu vsakega razvojnega načrta ali nove naložbe dobro oceniti, kako bo prispeval k izboljšanju delovnih in življenjskih razmer delavcev.

NAMESTO KOMENTARJA

Volk sit in koza cela?

Ivo Kuljaj

Rudarji začasno zaprtega rudnika živega srebra v Idriji so si oddahnili. Negotovosti, ki je pred časom dvigala prah tako pred domačim kot tudi širšim družbenim pragom, bo kmalu konec. Rudarji bodo imeli zagotovljeno socialno varnost, kar je ta trenutek najpomembnejše. Rudnik živega srebra naj bi namreč prenehal obstajati kot delovna organizacija, ki iz enega v drugo obdobje izkazuje neprestano načrtovano izgubo, in postal poseben republiški raziskovalni zavod. Le-tega naj bi poslej financirali iz dveh virov: iz republiškega proračuna za tekoče vzdrževanje in iz sredstev, ki se stekajo pri raziskovalni skupnosti Slovenije za nadaljnja raziskovalna dela.

Rudnik naj bi kot zavod varoval predvsem narodno bogastvo, kar za drugo besedo pomeni podzemne zaloge živega srebra, urana in nekaterih drugih kovin in nekovin ter v sam rudnik vloženo delo mnogih generacij. Poleg vzdrževalnih del pa bi njegovi delavci opravljali tudi potrebne raziskave, kar vse skupaj naj bi bilo poroštvo, da bi v primeru ugodnejšega položaja živega srebra na svetovnem tržišču lahko hitro stekla proizvodnja.

Tako so podpisniki družbenega dogovora o ukrepih za zagotavljanje socialne varnosti delavcev rudnika Idrija in nadaljnjega razvoja občine Idrija v obdobju 1977-1980 in komisija republiškega izvršnega sveta za proučitev statusa Rudnika živega srebra Idrija sklenili predlagati takšno rešitev kot zakonsko obliko IS SRS in skupščini. Kot je povedal Aleš Lapajne, svetovalec republiškega sekretarja za industrijo, se je s tako in za zdaj edino možno rešitvijo strinjal tudi kolektiv idrijskih rudarjev, saj je rudnik zadnji dve leti pokrival osebne dohodke rudarjev, s posojili republiškega sklada za skupne rezerve, kar pa je bila lahko le začasna rešitev. Pred idrijskimi rudarji je tako predvidoma novo obdobje, ki sicer obeta večjo socialno varnost za vse delavce, ohranja pa tudi vso težo sedanje zadolžitve: usposabljati rudnik za čimhitrejše odprtje v primeru, da bi svetovne cene živega srebra poskočile s sedanjih 150 dolarjev za jeklenko na približno 400 dolarjev, kolikor znaša rentabilnostna meja poslovanja idrijskega rudnika.

Predlog, po katerem bo namesto sedanje delovne organizacije živosrebrnega rudnika ustanovljen poseben republiški zavod, naj bi poslej postal zakon in realnost za obdobje naslednjih dveh let. Ker bodo za preusmeritev rudnika še naprej potrebna precejšna finančna sredstva, bo morala posebna delovna skupina v zakonskem predlogu natančno opredeliti program bodočih nalog novega zavoda.

Idrijskim rudarjem, se tako za svojo usodo vsaj v naslednjih dveh letih ni potrebno bati. Zastavlja pa se vprašanje, kaj bo potem. Cena živega srebra na svetovnem trgu je namreč doslej v sedemletnih obdobjih nihala med najnižjo in najvišjo mejo. V zadnjem sedemletnem intervalu pa se z najnižje točke že nekaj let ni premaknila. V svetu trenutno tudi ni kakšne posebne nove tehnologije, ki bi potreobvala večje količine te kovine. Naj se sliši še tako predrzno, vprašanje, kaj bo po naslednjih dveh letih, je upravičeno, še posebej zato, ker ni prav nobenih znamenj, da bi se cena živega srebra zvišala na svetovnem trgu.

Nazarje

Temeljni kamen

Na Prihovi v Nazarjah so položili temeljni kamen za nove proizvodne prostore delovne organizacije Modna konfekcija Elkroj Mozirje, ki dosega najboljše poslovne uspehe v Gornji Savinjski dolini.

Z investicijo, ki mora biti končana do maja prihodnjega leta, bodo pridobili najsodobnejše prostore za krojilnico in šivalnico, s čimer bodo izboljšali delovne razmere in tehnološko proizvodni proces, s tem pa bodo zagotovili tudi višjo produktivnost.

Prihodnje leto bo Elkroj zaposlil kakih 45 novih delavcev in tako optimalno izkoristil vse proizvodne zmogljivosti. Sicer računajo, da bodo prihodnje leto izdelali že 990.000 hlač in kril, od tega pa jih izvozili 150.000 kosov.

P. O.

60 let Tovarne dušika Ruše

Kraj in tovarna eno

V Rušah pri Mariboru so slovesno proslavili 60-letnico obstoja Tovarne dušika in 28. obletnico samoupravljanja.

Glavni direktor dipl. inž. Bojan Novak je ob tej priložnosti dejal: »Ne smemo pozabiti vsega truda, ki je bil potreben, da smo dosegli vse to. Gre za veliko rast v vseh šestdesetih letih razvoja. Še leta 1968 je znašal celotni prihodek tovarne 159 milijonov dinarjev, danes pa je sedemkrat višji. Ustrezno so porastli tudi osebni dohodki. Danes znaša poprečni osebni dohodek v tovarni že blizu 5800 dinarjev. Izboljšal se je standard zaposlenih. Pohvalijo se lahko, da jim je z dograditvijo obrata družbene prehrane uspelo poskrbeti za tople obroke, delavci pa lahko dobe tudi kosilo. Dobro je poskrbljeno za rekreacijo vseh

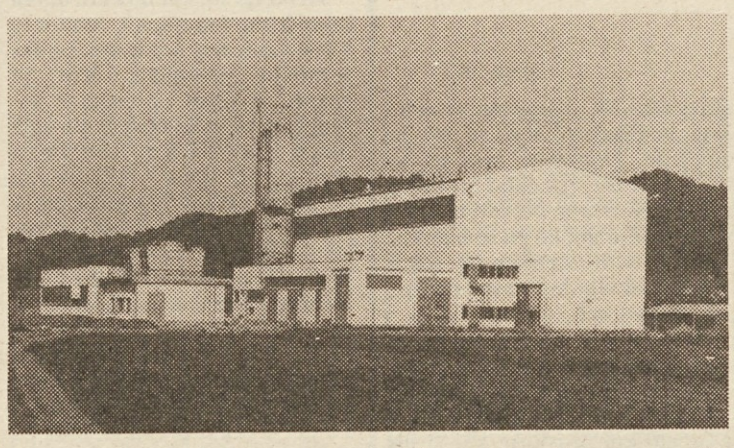

zaposlenih, saj odmerjajo za to precej sredstev.

Povejmo še nekaj o novi delovni zmagi delavcev Tovarne dušika v Rušah. Po proslavi obletnice so namreč svečano odprli novo kisikarno z najsodobnejšo opremo, ki bo omogočila letno proizvodnjo blizu 10 tisoč ton utekočinjenega kisika in dušika. Poleg nove kisikarne bodo v kratkem zgradili še polnilnico kisika in dušika ter obrat za proizvodnjo acetilena.

V. N.

Kuhinja za tretjino Ljubljane

Ciril Brajer

V zadnjem času je bilo za družbeno prehrano veliko storjenega, še vedno pa si vse delovne organizacije ne morejo omisliti kuhinje, kjer bi njihovi delavci dobivali dobre obroke po normalnih cenah. Pa tudi tam, kjer se je družbena prehrana že uveljavila, njen razmah ni mogel ujeti koraka z dejanskimi potrebami.

To so vzroki, da se je republiška raziskovalna skupnost odločila izdelati študijo »Družbena prehrana v SR Sloveniji«. To študijsko nalogo je prevzelo HP — združeno podjetje živilske industrije. V sodelovanju z organizacijami ITO, LTH iz Škofje Loke, Zavodom za zdravstveno varstvo in centralnim zavodom za napredek gospodinjstva je združeno podjetje predvidelo, kako organizirati družbeno prehrano, da bo res kakovostna in da bo zadovoljila potrebe vseh »vrst« potrošnikov.

Družbena prehrana bo morala poskrbeti za vzgojnovarstvene zavode, osnovne šole, posebne šole in zavode, internate, študentske domove, domove za ostarele in za delovne organizacije. Izvedbe takega projekta se je prva lotila Ljubljana. Nosilec investicije je HP Kolinska, ki združuje sredstva za uresničitev investicije z dobavitelji surovin, embalaže, strojne opreme, porabniki in s samoupravnimi interesnimi skupnostmi. Prav zdaj sklepajo samoupravne sporazume o združevanju dela in sredstev. Tovarno za pripravljanje hrane bodo postavili na mestu sedanjega obrata Kemin na Šmartinski cesti, ki ga bodo podrli. Zdaj končujejo s pripravo tehnične dokumentacije za objekt, ki bo lahko proizvedel 80 tisoč toplih obrokov in 64 tisoč hladnih obrokov na dan, nudil pa bo tudi širok izbor polpripravljenih jedi. Računajo, da bodo dela končana do sredine leta 1980. V Nazorjevi ulici v Ljubljani bodo odprli preizkusno kuhinjo, v kateri bomo že letošnjo jesen poskušali, s čim se bomo hranili čez dve leti.

V Kolinski zagotavljajo, da bo hrana vedno sveža, saj bodo poskrbeli za primeren način embaliranja in dostave. Obroki ne bodo zgubili ne okusa ne svoje osnovne vitaminske vrednosti. Potrošnikom bodo zagotavljali preskrbo in širok izbor kakovostnih živil, za kmetijstvo pa pomenili nov prodajni kanal. Tako se bo lahko v kratkem prehranjevala dobra tretjina ljubljanskih potrošnikov.

Novo samoupravno organiziranje v REK Velenje

Padla zadnja ovira

V zadnjem času je, v primerjavi s stanjem pred meseci, vendarle storjen napredek v akciji za uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov in novem samoupravnem organiziranju v okviru sestavljene organizacije združenega dela rudarsko elektroenergetski kombinat Velenje. Zdaj so poenotena stališča o novih družbenoekonomskih odnosih in o novem samoupravnem organiziranju. Tako pravzaprav ni več ovir, da akcije ne bi uspešno pripeljali do konca. Ker je že pred tem komite konference OO ZK REK Velenje sprejel vrsto stališč in sklepov v tej zvezi, bodo morala zdaj vodstva vseh družbenopolitičnih organizacij kombinata kar najbolj odgovorno konkretizirati sklepe in dogovore ter storiti vse, da bodo kar najbolj dosledno uresničeni.

Samoupravni organi velenjskega rudnika lignita in šoštanjskih termoelektrarn so že dali v javno razpravo predlog samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih pri ustvarjanju in razporejanju skupnega prihodka in proizvodnje električne in toplotne energije. Ta bo sprejet predvidoma do srede meseca septembra. Do takrat bo pripravljeno tudi novo gradivo za oblikovanje interne banke, ki mora postati, kot so zadnje razprave še posebej opozorile, sredstvo vplivanja delavcev kombinata na finančne tokove. V javni razpravi je statut sestavljene organizacije združenega dela REK Velenje, že v kratkem pa bodo odgovorili že na zadnja odprta vprašanja v zvezi z oblikovanjem in delovanjem skupnih služb.

Razumljivo je, da samo s sprejemom dokumentov, ki smo jih omenili, še ne bo končana akcija uveljavljanja novih družbenoekonomskih odnosov in novega samoupravnega organiziranja. Zlasti bo treba pohiteti s pripravo temeljev planov in srednjeročnih razvojnih načrtov temeljnih organizacij združenega dela, saj ne gre prezreti dejstva, da so prav plani pogoj oziroma osnova tudi za uveljavljanje novih dohodkovnih odnosov znotraj energetskega kompleksa kombinata. Večjo pozornost bodo morali nameniti še prihodnjemu razvoju, seveda pa kaže znova oživiti delo koordinacijskega odbora za uresničevanje vsebine zakona o združenem delu, saj nalog pri usklajevanju akcij in stališč znotraj kombinata ne manjka.

Nove družbenoekonomske odnose, zlasti še dohodkovne, bo treba, kot posebej poudarjajo v Velenju, čimprej uveljaviti tako znotraj interesne skupnosti elektrogospodarstva kot tudi v okviru sozda EGS. Le tako bo mogoče v vsej celovitosti uveljaviti takšne odnose, kot jih želijo uveljaviti tudi v energetskem kompleksu REK Velenje, to je v temeljnih organizacijah združenega dela rudnika lignita Velenje in šoštanjskih termoelektrarn.

P. O.

Pomoč ne bo izostala ali pa za nekatere le bo?

Toča in šolarji

Ivo Kuljaj

Lahko se vprašamo: ali je letošnja ujma, ki je sredi julija prizadela 20 slovenskih občin, pustila svoje sledove tudi v šolskih torbicah, na obuvalu in obleki učencev? Mnogi bi dejali, da ujma z učenci oziroma njihovimi šolskimi potrebščinami nima ničesar skupnega. Bržčas pa bo več tistih, ki mislijo drugače. Tisti, ki kolikor toliko poznajo kmečko življenje in vedo, kaj pomeni za kmeta toča, utegnejo premišljevati tudi o šolskih torbicah kmečkih otrok na prizadetih območjih. Razveseljivo je, da o tem razglabljajo tudi na ustanovah, ki se ukvarjajo s socialnim skrbstvom, varstvom, vzgojo in izobraževanjem otrok. Kajpak bi ne bilo prav, ko bi ostalo le pri besedah in papirju. In tudi ne bo! Za to skrbi Zveza skupnosti otroškega varstva Slovenije skupaj z nekaterimi drugimi sorodnimi interesnimi skupnostmi, ki so že izoblikovale predlog, po katerem naj bi dobili šoloobvezni otroci v petih od ujme najbolj prizadetih občinah enkratno denarno pomoč. Te občine so: Murska Sobota, Lendava, Maribor, Gornja Radgona, Koper in Nova Gorica. Skoraj gotovo je, da bodo ta predlog v najkrajšem času potrdili delegati. Predlog predvideva za otroke na kmetijah, katerih pridelek je bil od 50 do 80 odstotkov uničen, enkratno denarno pomoč v višini 400 dinarjev. Šolarji iz kmečkih družin, katerih pridelek pa je bil uničen nad 80 odstotkov, bodo za zvezke in knjige prejeli 800 dinarjev. Prav tako pa so otrokom, ki dobivajo otroški dodatek, le-tega že izplačali, in sicer v skupnem znesku za vse mesece od julija do decembra.

Otrokom bodo enkratno denarno pomoč izplačali iz sredstev, ki se zbirajo pri Zvezi skupnosti otroškega varstva Slovenije za program skupnih nalog, in sicer novembra meseca. Na republiški zvezi skupnosti otroškega varstva smo tudi zvedeli, da bodo natančen popis o prizadetosti posameznih kmetij in s tem tudi razvrstitev otrok v prvo ali drugo skupino naredili v posameznih občinskih skupnostih otroškega varstva. Po njihovem mnenju bi bila delitev najbolj pravična, če bi se skupnosti otroškega varstva po občinah obrnile za pomoč na krajevne skupnosti, v katerih bi najlaže ugotovili, kolikšne pomoči je kdo potreben.

Vse torej kaže, da ne bo nikakršne »delitve po glavi«, temveč da bo v okviru možnosti vsakdo dobil toliko, kolikor mu pripada. Vendarle pa se nam je ob omenjenem predlogu porodila majhna dilema. Gre namreč za to, da kljub razvrstitvi v dve kategoriji vsi otroci ne bodo deležni »pravične« pomoči. Vzemimo šolarja na primer, ki izvira iz močne kmetije, katero je prizadela ujma. Ta je torej deležen enkratne denarne pomoči iz prve ali druge kategorije. Gotovo pa je, da imamo na drugi strani tudi otroke iz revnejših družin, katerih kmetije toča ni prizadela in utegne tudi pomoč »iti mimo«.

Po katastrofalni toči v Pomurju

Dvakrat daš, če takoj pomagaš

Janez Sever

Toča, ki je nedavno prizadela Pomurce, je osiromašila 71 katastrskih občin in 6.500 kmetij ali več kot polovico soboške občine. Danes je že jasno, da si brez širše družbene pomoči pomursko kmetijstvo ne bo opomoglo, vse posledice te katastrofe pa bodo znane šele prihodnje leto. V Murski Soboti zdaj ugotavljajo, da so uspeli vsaj za zdaj rešiti stalež živine, ko so kmetom takoj pomagali s krmo in semeni. O tem, kako naprej, je tekla beseda v pogovoru z EDVARDOM PERHAVCEM, predsednikom koordinacijskega odbora za odpravo posledic po toči.

Edvard Perhavec

Najbolj je prizadeto Poledavje

— Slovenska javnost je bila o tej katastrofi podrobno obveščena, manj pa je informacij o tem, kako zdaj naprej.

»Ob vsaki katastrofi pride do nepopolnih informacij, saj je takoj nemogoče oceniti vso škodo in uvideti vse posledice. Tako je bilo tudi zdaj v Pomurju,« meni EDVARD PERHAVEC, sicer tudi podpredsednik izvršnega sveta skupščine občine Murska Sobota. »Danes je slika že mnogo jasnejša. Toča je prizadela našo žitnico — Poledavje. Gre za skoraj polovico občine, za več kot polovico kmetovalcev. K sreči nam je s takojšnjo pomočjo v krmi in semenu uspelo omiliti prve katastrofalne posledice, vendar so to ocenitve še preuranjene.«

— Kako poteka zdaj reševanje posledic?

»Kmetje so, kot rečeno, dobili takoj krmo in semena, vendar to v bistvu ničesar ne rešuje, če bi s pomočjo prenehali. Kot je znano, je kmet največkrat nezaupljiv, to se je maščevalo tudi našim kmetovalcem, ker jih tri četrtine ni imelo zavarovanih svojih pridelkov. Zavarovalnica je takoj izplačala odškodnine, vendar gre tu le za posevke, ki so jih imeli kmetje zasejane v sodelovanju s kmetijskimi gospodarstvi. V dogovoru z republiškimi organi smo uspeli prizadetim kmetom zagotoviti še krmila za 20 dni »po glavi« velike živine. To je vsekakor premalo, toda za začetek je (bilo).

Ves denar se steka na poseben račun, razdelitev denarja pa sproti objavljamo, tako da so vsi občani naše občine podrobno seznanjeni o tem, kako in kaj. V javnosti se pojavlja dezinformacija o tem, kdo in koliko je prispeval. Dejstvo je namreč, da je le soboško, lendavsko in ljutomersko gospodarstvo ter delavci teh občin prispevalo posebej za to nesrečo zbran denar. Slovenska javnost namreč pozablja, da mora vsak zaposlen že po zakonu prispevati enodnevni zaslužek v sklad za elementarne nesreče ne glede na to, ali je v tistem letu do nesreče prišlo ali ne. Tako je zmotno, da bi slovenski delavci naj že darovali en dan za prizadeto Pomurje. Kajti šele zdaj se pogovarjamo, da bi republika aktivirala denar iz solidarnosti, ker so posledice toče mnogo večje, kot je to bilo sprva videti. Po zakonu se akcija solidarnosti sproži, če so posledice neke katastrofe večje od poldrugega odstotka družbenega proizvoda v nerazvitih in večje od treh odstotkov v razvitih občinah. V našem primeru pa škoda presega 12 odstotkov.«

Toča je za nekaj let zavrla razvoj

V Pomurju z zadovoljstvom ugotavljajo, da je zadnja nesreča sprožila tolikšno in že v prvih dneh darovano pomoč. Toda posledice ostajajo. Gre za škodo, ki se bo pomurskemu kmetijstvu še dolgo poznala. »Koordinacijski odbor in družbenopolitična skupnost vztraja pri dogovoru, da vso organizacijo in delitev pomoči opravlja koordinacijski odbor s pomočjo strokovnih sodelavcev in krajevnih skupnosti,« pravi Edvard Perhavec. »Nihče namreč bolje ne pozna razmer v posameznem kraju, kot občani sami, torej krajevna skupnost. Po drugi strani pa menimo, da prizadetim ne bi izročali denar, temveč pomoč v naturi. V našem primeru gre za kvalitetno seme in obogatitev dobre črede. Prizadeta je bila agrokultura, v katero smo v zadnjih letih vložili toliko napora. Mi ocenjujemo, da je toča povzročila samo na poljščinah dvesto dvajset milijonov dinarjev škode. Naša ocena je prej nižja kot realna. Dejstvo je, da je kar sedemnajst vasi povsem osiromašenih. Toča je uničila posevke in krmo v enainsedemdesetih katastrskih občinah, kar je več kot polovica vseh. Toda ujma ni prizadela vseh enako. Poznamo primere, ko je bil kmet povsem uničen, njegov sosed, ki pa je imel zemljo nekaj deset metrov stran, le delno. Prav zato smo tako natančno izoblikovali normativne in vztrajamo, da posebne komisije vsakega oškodovanca posebej obravnavajo, da bi se tako izognili morebitnim krivicam ali napakam, kot se to ob takih nesrečah lahko pripeti.«

— Nedavno je televizija sporočila, da se v pomoč prizadetim Pomurcem že vključujejo tudi posamezne interesne skupnosti. V omenjenem primeru gre za denarno pomoč otrokom prizadetih kmetov, ki se šolajo.

»Naš koordinacijski odbor o tem še ni obveščen. Pozdravljamo vsako pomoč, ker so je prizadeti v resnici potrebni. Menim pa, da mora tudi ta pomoč temeljiti na že ugotovljenih dejstvih in naših normativih. Vsaka krajevna skupnost ima ustrezne odbore in komisije, ki najbolj poznajo razmere, zato bi jih morali pritegniti k takšnemu razdeljevanju. Ljudje smo pač ljudje. Pomurju ni nič drugače kot dr god, ena napaka lahko potegn za sabo vrsto negodovanj in zvrednoti ostale napore. Na o čini imamo dnevno delegacije posameznike, ki nas prosijo pomoč prav pri tovrstnih nesp razumih, češ da je bila nekom storjena krivica. Nekateri danes ne ločijo zavarovalnine pomoči kmetijskih organizac svojim kooperantom, ki so vs kakor v boljšem položaju od stih kmetovalcev, ki iz teh onih razlogov niso zavarov svojega imetja in se do zdaj ni povezovali s kmetijskimi zadr gami ali kombinati.«

— Prve ocene škode po to so bile opravljene. Kmetje s dobili za začetek krmo, seme in gnojilo. Kako pa bo potekal reševanje vnaprej?

»Ne samo v soboški občin temveč v celotnem slovensk gospodarstvu je bistveno, kako bomo rešili posledice te katastr falne toče. Gre za Poledavje, ki je ne samo pomurska, temveč vseslovenska žitnica. Družbeno politično vodstvo je skupaj koordinacijskim odborom min nja, da morajo biti naši napo zdaj usmerjeni v nadaljnje regr siranje krme, regresiranje pes pravočasno preskrbo s semeni jesensko in spomladansko setev odložitev anuitet, odpis davkov in odpis prispevkov za zdrav stveno zavarovanje. Ocenjuje mo, da bi zato potrebovali dv najst milijonov dinarjev. Res d gre za eno samo letino, vendar t pomeni kmetom življenje za celo leto in za novo naložbo v prihod nja leta. Izpad pa potegne p sabo posledice, ki bi bile lahko očitne še vrsto let. Prav zato s zahvaljujemo vsem tistim sindi kalnim organizacijam, ki so nam darovale en delovni dan, ta p kot rečeno ni tisti prvi, ki ga mo ramo vsi opraviti po zakonu katerega denar ostaja v kolekt vih, ker smo mnenja, da kdo takoj pomaga, dvakrat pomaga.

Mar zanjo res ni prostora pod soncem?

»Živim v globoki ilegali...«

Emiro Hrničičevo sem srečal pred Iskro — TOZD Magneti v Stegnah. Beseda je dala besedo in Emira mi je rekla, da živi v ilegali. Kar v glavo mi ni šlo, kako je to mogoče. Prosil sem jo za pojasnilo. Najprej v šali, nato med solzami, mi je povedala svojo bridko zgodbo.

Dvaindvajset let mi je. Doma sem iz Bosne, mama se je drugič poročila in živi pri očimu. Zato sem se pred štirimi leti podala s trebuhom za kruhom v Slovenijo. Stanovala sem pri teti v baraki, kjer ni bilo niti najosnovnejšega. Za stanovanje sem dajala 800 dinarjev. Rada bi končala osnovno šolo in nato šla v srednjo šolo. Tam ni bilo možnosti za šolanje. Družina je rastla in manjkalo je prostora.

V Iskri v Magnetih je bilo lepše, še zdaj je lepo. To je vse kar imam, ljudi v tovarni. Priučila sem se. Rada delam. Norme presegam, saj je na sedanjem delovnem mestu norma 1005 kosov dnevno, meni pa jih uspe narediti več, včasih tudi 1800 do 1900. Prosila sem za stanovanje. Nobene možnosti ni bilo. V tovarni nimajo najemnih stanovanj, denarja pa tudi malo, saj nas je v tej TOZD zaposlenih komaj 100. Z namenskim denarjem komaj pomagajo velikim družinam, ki so skoro na cesti, kaj več ni.

Da bi dobila primeren prostor, sem preko zvez dobila sobico, za katero sem pomagala trikrat tedensko pri gospodinjstvu. To le toliko časa, da bi našla kaj primernega. Tu o šoli ni bilo govora. Iskala sem po časopisih. Dobila sem. Ne veste, kako srečna sem bila, ko sem dobila pismo, da se lahko preselim. Pa joj. V dveh sobah in kuhinjici nas je stanovalo 5 deklet. Miru nobenega. Za eno ležišče sem plačevala 80 starih tisočakov. O šoli spet ni bilo govora. Večen hrup, radio in gramofon sta pela noč in dan. Prejšnji mesec pa je lastnica črnogradnje (stanovale smo v hiši

Emira Hrnčič: »Na cesti sem«.

zgrajeni na črno) prišla štirinajstega in mi lakonično sporočila: »Do 15. imaš plačano, pojutrišnjem te ne smem več videti. Nastale so neke težave.«

Kam? Dala bi odpoved, pa nimam tudi kam domov! Ostala sem dobesedno sredi ceste. Ob vsem tem sem predsenica mladine v naši tovarni, članica ZK in delegatka IX. kongresa slovenskih sindikatov. Vse se mi je zmeglilo. Odpravila sem se na iskanje sobe. Ponekod so takoj zaloputnili vrata. Nekateri so že na pol obljubili, ko pa sem povedala, da sem Bosanka, je zginil nasmeh in vljudno so me odpravili. Nikjer nič.

Srečala sem znanca, ki mi je svetoval kolegico v majhni luknji v baraki. Šla sem tja. Zdaj se drenjava dve na eni postelji v najmanjšem prostoru, kar si jih lahko mislite.

Bila sem na stanovanjski skupnosti. Nobene možnosti. Nisem samohranilka, nisem ogrožena družina, nisem nič. Na cesti — brez doma. Ustavil me je miličnik in me pobaral po dokumentih. Brez stalnega bivališča sem. Neprijavljena. Odpeljal me je na milico. »Čimprej rešite svoj problem. Neprijavljeni ne smete živeti v Ljubljani.« Ne morem dobiti mesečne karte, ker nimam bivališča.

Svetovali so mi, naj varčujem in kupim stanovanje. Kako? Glejte: Zaslužim okrog 3500 din. Od tega rabim za hrano okrog 1000. 600 din pošiljam mami, ki komaj živi. Za avtobus dam preko 400 din. Za stanovanje sem najmanj plačevala 800 din. Oblečena moram tudi biti. Kako in kaj naj varčujem? Delam, da se skoro polomim, rada imam delo, več kakor nadure ne zmorem. Kako potem? Kje naj dobim kreditno sposobnost za nakup stanovanja?«

Vprašal sem še predsednika sindikata v Magnetih, kako je z Emirinim stanovanjem. »Vse je res,« mi je rekel, ko sem mu ponovil zgodbo. »Žal pa ni to edini stanovanjski problem. Še več jih je in celo hujši so. Nekateri so v istem položaju z družinami. Denarja pa ni dovolj. Emira je pridna delavka, skromna in bistra. Pa kaj moremo, ko ni denarja?«

FY

Odmevi

Začelo se je na paši potem samota, predvsem pa osamljenost

Zora Hudales-Trauner

Doma se utrujena od dolge vožnje s počitnic lotim površnega brskanja po pošti in časopisih, ki so prihajali v dneh naše odsotnosti. Da le ne bi med osmrtnicami našla znanega imena — si mislim. Tudi Delavske enotnosti lenobno prelistavam. Nekoliko bolj počitniške so — a zakaj bi ne bile? Pa se mi oko ustavi ob naslovu »Začelo se je na paši, potem samota, samorastništvo...« (DE 12. avg. 1978) Razgovor z Jožetom Koširjem, pesnikom in delavcem, železarjem iz jeseniške martinarne. Tekst me pritegne, priklene. Preberem ga drugič in tretjič. Navdušena sem, žalostna in ogorčena hkrati. Utrujenosti ni več. Najprej moje čestitke Cirilu Brajerju, avtorju sestavka in potem seveda pesniku Koširju za preproste, pa prav zaradi tega lepe in globoke misli. Vsem nam, ki smo do mladodušja utrujeni od poneumljajočih in skomercializiranih uslug našega »lahkega tiska«, pa od krupa tako imenovane zabavne glasbe, ki ji ne moremo pobegniti na proslavah, ne v lokalih, ne na plažah in ne v Logarski dolini, so zdravi in pošteni odgovori delavca — pesnika kot požirek hladne studenčnice. Gotovo da mojih subjektivnih občutkov ne bi razkrivala javnosti, če ne bi bila prepričana, da je vse to, kar nam je povedal pesnik, vendarle odraz mnogih, že kar žaljivih dogajanj v naši kulturniški politiki. Najprej: zakaj je moral pesnik Jože Košir izdati svojo pesniško zbirko »Trpljenje norcev« v samozaložbi? Lahko bi mi kdo rekel, da zastavljam vprašanje, še preden sem pesmi prebrala. Ne, nisem jih prebrala, saj nisem vedela zanje. Zato pa berem pesmi, ki jih objavljajo s pomočjo družbenega denarja in ki se izdatno honorirajo. Mar mi bo kdo skušal dokazati, da so bile vse vredne objave? Ko objavljena pesem govori (ali pa ne pove sploh ničesar) o vseskozi ranjeni in zmaličeni pesniški duši in po umetniški moči žarči le nazaj k prizadetemu pesniku, je literarno nezrela. Pornografija v pesništvu pa ostane enako odbijajoča ali pa morebiti še bolj, kot pornografija na filmu ali sliki. Dopustimo, da je nekdo od ocenjevalcev prisodil pesmim iz zbirke »Trpljenje norcev« literarno nezrelost. Zdaj bi bila dolžnost ocenjevalca, da se spomni pridigarskih člankov o približevanju kulture delavcem, pa posebej še bi se iz moralnih vzgibov moral spomniti, da te pesmi niso nastale po prekrokani noči kateregakoli svobodnega umetnika, da so nastale iz notranje nuje človeka, ki mu fizično delo predstavlja skromno odmerjen kos kruha. Kdo prej, kot delavec, sodelavec takega pesnika bo prej segel po pesniški zbirki sotovariša, če ne prav on? In še naprej pišemo in razglabljamo o približevanju kulture delavcu. Vse zaman. Delavec za varilnim aparatom, čistilka, medicinski tehnik ali kmet, enako diplomiran inženir ali zdravnik, pa referentka v finančni službi bodo hoteli in želeli zase le toliko kulturnih dobrin, kolikor smo jim jih doslej (od otroštva naprej) ponujali. To, komu je tega bilo v naši družbi mogoče več nuditi, kdo je za to poklican, kako se učni programi šol vseh vrst vključujejo v to približevanje, terja globlje analize in gotovo bi pri takem opravilu imela vrsta strokovnjakov dosti dela. Moje izkušnje v teh nekaj letih, kar sem več med delavci in bolje spoznavam njihovo življenje pa je, da je največ možnosti za vselej izgubljeno. Toda v delavske vrste stopajo mladi, prožni, še so zmožni dojemati in občutiti — zanje bi bil še čas. Kako pa ga izkoriščamo? Tako, da je Ciril Brajer moral napisati, kako ima pisatelj in pesnik Jože Košir v predalu nekaj TV dram, nekaj črtic, nekaj romanov. »Nimam zvez, pravic.« Gotovo. Kje pa se skrivajo tako imenovani kulturni animatorji, o katerih beremo, da jih je v delovnih organizacijah vedno več? Ni vrag, da pesnik v spremstvu zagnanega animatorja ne bi mogel skozi kakšna zbirokratizirana vrata!? Zato pa nas nekaterih avtorji gledaliških tekstov sprašujejo, če smo (vsi) voli, drugi nas prepričujejo, da smo ščuke, ki pa govore — seveda, vendar le v psovkah. »Baza« se smeje, krohoče. Le pridite na predstave, boste videli! Tu in tam pa kakšen začuden gledalec vendarle ostane resen. Mar je mogoče? Mar ni to vse le malo prehudo, celo za našo tolerantno sredino? Vsako leto so pritiski na delovne organizacije, da bi se iztržile čim večje prispevne stopnje za kulturo. Denar se nabira. Tisti, ki ga je dal, pa je izpostavljen posmehu.

Če bo šlo tako naprej, če bo naša družba tolerirala in finančno podpirala poneumljanje, če bodo le posamezniki krojili repertoarno politiko gledališč in izdajateljskih hiš, če se bodo v delovnih organizacijah trije sindikalni funkcionarji pogovarjali o tem, katere predstave naj se za kolektiv odkupijo, potem sem globoko prepričana, da nas bo vse skupaj požrla discoklubovska mentaliteta in miselnost in vedno lažje bo priti do denarja za tako »kulturo«.

Zamrle bodo besede in pesmi Jožeta Koširja. Mar si to želimo? Nikakor. Naš vsakdan prinaša neizčrpne možnosti tudi za pisanje humoresk, šal, fars, komedij itd. Toda če ta literarna zvrst ne osvetljuje globljih, fundamentalnih, za človeški obstoj pomembnih nepravilnosti oziroma nasprotij, zaradi katerih se ljudje včasih vedejo kot se sicer ne bi, je sama sebi namen. Ko sem v veliki delovni organizaciji še prisostvovala sejam kolegijev takole od 10. ure dopoldne, pa do trde teme, ko ni bilo časa niti za malico in ko so si (čeprav direktorji, ki jih s tako lahkoto smešimo), belili glave z odgovornimi problemi, bi si marsikateri humorist (žal ne vem za primer, ko bi se kakšen literat potrudil stopiti v delovno organizacijo in sporočil željo, da bi bil navzoč pri kakšni večji seji) lahko marsikaj pribeležil, gotovo pa ničesar na račun obnašanja ljudi, ki od utrujenosti še govoriti niso mogli. Na sejah prosvetnih delavcev, družbeno-političnih organizacij, na zborih, na sejah temeljnih organizacij in neštetih drugih nisem slišala niti ene edine psovke. Sicer pa to le mimogrede. Komika, podkrepljena z globljimi analizami nekaterih pojavov gotovo zadene tudi v živo, zbode družbo in ne le posameznika. A kaj zato, če bi gledalec zapustil gledališče prepričan, češ »tako je, da bi jutri bilo drugače«.

Človek — delo — kultura:

Naložba v ljudi

Janez Sever

V Celju so poleg oblik stalnega izobraževanja, šole za gospodarstvenike in šole za delegate, kot nadaljevanje akcije zveze komunistov pripravili tudi seminar Človek — delo — kultura. V sedmih učnih urah naj bi se, pričakujejo, odzvalo 250 Celjanov. Slušatelje bodo seznanili s temeljnimi kulturno-političnimi vprašanji in jih s privlačnimi delovnimi oblikami skušali vzpodbuditi k lastni umetniški kreativnosti.

Akcija je zasnovana frontno, učni program stalnega seminarja pa je pripravil celjski Razvojni center. Slušatelji so razdeljeni v pet skupin, s tem, da je v eni lahko več delovnih skupin, ki združujejo od petindvajset do trideset ljudi. Predavanja pripravljajo posebej za šest skupin organizatorjev kulturnega življenja, za režiserje, zborovodje, mlade kulturne delavce in delavce na področju kulture. Teme so v širokem razponu: od splošnih vprašanj sociologije, kulture in umetnosti do specifičnih oblik kulturnega življenja v posameznih sredinah, od obdelave umetniških področij do obiskov nekaterih kulturnih zavodov. Celoten program je zastavljen široko in ambiciozno in tudi če ga bodo uresničili le del, bo rezultate vsekakor opaziti. Ne pretiravamo, če rečemo, da je mesto ob Savinji napravilo največ korakov v smeri kulturne preobrazbe, podružbljanja kulture in široke kulturne ponudbe na eni ter v oblikah izobraževanja, kakršnih ne daje nobena fakulteta, na drugi strani. Ni še dolgo tega, kar so skrbno izoblikovali in v precejšnji meri uresničili program tako imenovanega celjskega kulturnega utripa, organizirali seminar za organizatorje kulturnega življenja v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih ter med prvimi ustanovili posebne delegacije za kulturo.

Vendar s tem še niso zadovoljni. Zakaj? Ker trdijo, da ni dovolj, če delavec in občan le združujeta sredstva za kulturo, če se skupno z izvajalci le dogovarjata o namenu in porabi kulturnega dinarja. Hočejo ljudi, ki bodo sposobni ustvarjati in soustvarjati kulturno politiko v občini, republiki in svoji sredini; takšne ljudi, ki bodo lahko vodili društva in kulturne skupine; takšne, ki bodo znali v sebi in drugih razviveti potrebe po petju, recitiranju, umetniški, ljubiteljski dejavnosti. Seminar »Človek — delo — kultura« je torej prvenstveno naložba v ljudi, v armado tistih, ki bodo poživili in usmerjali kulturno življenje v mestu in s tem postali srž kulturne preobrazbe Celja.

Seminar Človek — delo — kultura je dogodek neprecenljive vrednosti ne le za Celje, pač pa za vso Slovenijo, je na slovesni otvoritvi poudaril Franc Šali, član predsedstva CK ZKS. »Z njim se odpirajo možnosti za aktivne, vsestranske in odkrite razprave o kulturi in umetnosti, kakršnih doslej v takšni obliki še nismo poznali. In kot takšen je ta seminar logično nadaljevanje kritičnega ustvarjalnega razmišljanja in soočanja ljudi s problemi kulture, izraz spoznanja, da sta umetnost in kultura tisti sili, ki zahtevata nenehen odkrit dialog in razmišljanje. Je potrdilo, kako potrebne so ustvarjalne politične pobude tudi v kulturi,« je med drugim še dejal Franc Šali.

V družboslovni zbirki založbe DELAVSKA ENOTNOST izide v septembru knjiga

dr. Pavao Brajša:

SPLOŠNA PSIHODINAMIKA SAMOUPRAVNEGA VEDENJA

Samoupravljanje, meni avtor, psihiater-praktik, ima tudi svoj psihološki oziroma psihodinamični aspekt in to je psihodinamika samoupravnega vedenja. Knjiga — napisana preprosto, razumljivo, bralno — pripoveduje o univerzalnosti samoupravnega vedenja kot specifičnega stališča do življenja in odnosov med ljudmi. Namenjena je vsem tistim, ki se žele podrobneje seznaniti s tistim, kar se dogaja v nas in okrog nas v času samoupravne preobrazbe naše družbe.

Cena 250 dinarjev.

Naročila pošljite na naslov: ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Marjan ekspres

A. Agnič

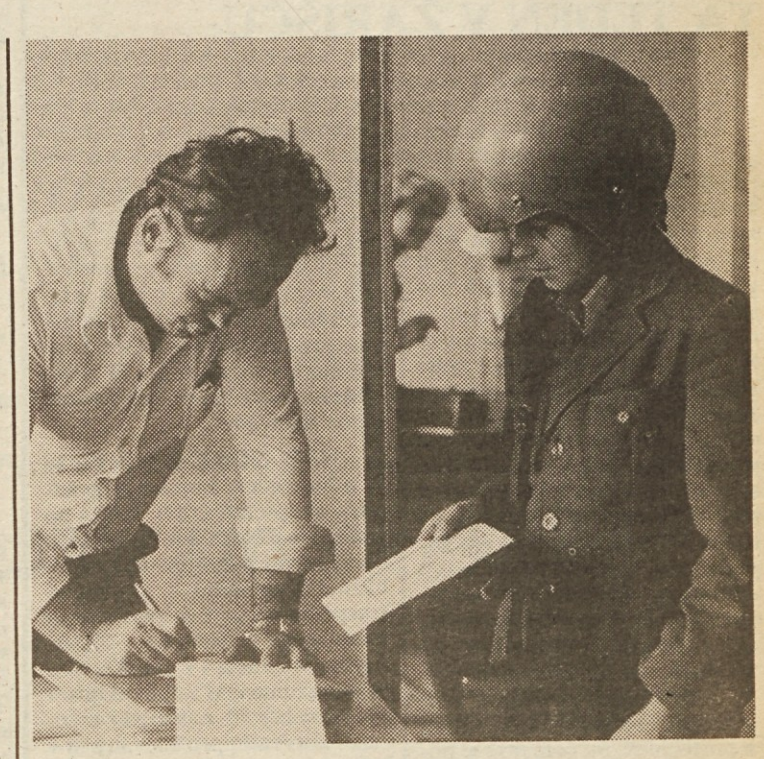

Zelo pogosto nas obišče, skoraj vsak dan prinaša telegrame ali pa ekspresne priporočene pošiljke. Poštar je. S svojim uradnim nastopom pravzaprav niti ne vzbuja pozornosti. Po pravici povedano, vedno nas bolj zanima pošiljka kot pa tisti, ki jo je prinesel. No, zadnjič je bilo le toliko časa, da sem si ga bolje ogledal. Velika rdeča čelada na glavi je dajala vtis, kot da je večja od njega samega. Počitnice so mimo, sem si mislil in tale bržčas ni učenec, ki je na praksi pri pošti. Čeprav se mu je očitno mudilo, saj se je kar prestopal z noge na nogo, si je vzel toliko časa — da sva poklepetala.

Ime mu je Marjan in se piše Sinček. Star je 17 let in je po končani osemletki prvega septembra lani nastopil službo kot poštar.

»Eno leto že delam na pošti. V glavnem raznašam, no, pravzaprav razvažam, telegrame in ekspresne priporočene pošiljke. S poni ekspresom, seveda. Takole 100 do 150 pošiljk izročim na dan. Pri tem pa prevozim najmanj 80 kilometrov na dan. Niso pa redki dnevi, ko to kilometražo krepko prekoračim.«

»Ko sva že pri vožnji, pravijo, da ste poštarji zelo hitri, da ne rečem divji vozniki. Kaj pa ti? Si že velikokrat plačal kazen?«

»Ne, ne... No, enkrat sem pa res plačal, ker sem na prtljažnik naložil prijatelja, pa me je ravno takrat dobil miličnik.«

»Kaj pa sicer, voziš hitro?«

»Kadar se le da, saj vendar raznašam telegrame.«

»Kako pa na prehitro vožnjo gledajo miličniki, ali ti kdaj pogledajo tudi skozi prste?«

»Ne vem, morda.«

»Dobro, praviš, da raznesešt udi do 150 pošiljk. Koliko pa za to zaslužiš?«

»Koliko dobim ob mesecu je odvisno od tega, kolikokrat na dan grem na obhod s telegrami. Seveda rad veliko zaslužim, zato tudi rad raznesem čimveč pošiljk. Takole od 4.000 do 5.000 dinarjev dobim na mesec. Od tega sem doslej dajal doma po 1000 dinarjev, pred nedavnim pa so mi podražili na 1.500 dinarjev.«

»Kaj pa ostanek?«

Odgovor mu kar nekako ni šel z jezika. Očitno se je hotel popraskati po glavi, pa je zadel čelado in tudi nestrpen je postal.

»Ja, ostalo pač gre... Sedaj sem začel varčevati za moped,« se je hitro popravil, da ne bi naredil slabega vtisa. »Veste, za moped je treba kar precej denarja in jaz imam motorje zelo rad. Tudi za izpit bo treba kar precej denarja.«

»Mlad si še. Ali te poštna služba tako veseli, da bi rad ostal poštar? Imaš morda druge načrte?«

»Zadnjič sem bil v našem računskem centru in gledal delo programerjev. Všeč mi je to delo in rad bi postal programer.«

Kako si je Marjan predstavljal, da bo z osnovno šolo in samo — menda — šestmesečnim tečajem postal programer, ne vem. Saj ga je polna torba odgnala iz sobe in čez trenutek je že zabrnel njegov poni ekspres.

KDO JE KDO

ANASTASIO SOMOSA II.
okrutni diktator

Časopisne stolpce po vsem svetu že dolgo polnijo tudi poročila, članki in komentarji o dogajanjih v mali srednjeameriški deželi Nikaragvi, v kateri je dobesedno zavrelo. Ljudstvo se je namreč množično pridružilo osvobodilni fronti sandinistov v boju proti krvavi tiraniji družine Somosa, ki so jo leta 1933 po šestletni okupaciji dežele ustoličile Združene države Amerike.

Anastasio Somosa II, okrutni diktator Nikaragvajcev in »družinski poglavar« Somosov je star 53 let, bil je gojenec slovite ameriške vojaške akademije v West Pointu, na prestolu pa je nasledil svojega očeta Anastasia I, ki so ga ubili leta 1956 med predvolilno kampanjo. Tudi Anastasio I, je bil okruten vladar, vendar je imel več smisla za politiko kot njegov sin. Oče je družini prigrabil veliko premoženje (več kot 40 plantaž, več kot 50 posestev za rejo živine, družina je bila lastnica polovice akcij v vseh družbah, ki so jih v Nikaragvi ustanovili Američani). Sin se je pokazal za še bolj krvavega diktatorja in še večjega grabežljivca, saj mu je uspelo prevzeti nadzorstvo nad bankami, hoteli, rafinerijami oziroma takorekoč nad vsem, kar prinaša največje dobičke. Američani so ga, podobno kot njegovega očeta, vojaško, finančno in tudi politično podpirali, saj je bil hkrati tudi zvest služabnik ameriških imperialističnih interesov v Srednji Ameriki. Kot ocenjujejo ima samo v ameriških bankah 400 milijonov dolarjev, medtem ko ljudstvo živi v bedi, lakoti in zatiranju.

Zdaj je Anastasio II, v bolnišnici v Managui, ki jo je spremenil v bunker, od koder je ukazal, naj z letali napadejo goloroko množico, ki se je zbrala pred bolnišnico. Tu je že vse od lani, ko je doživel srčni infarkt. Somosovi zasebni armadi (Nacionalna garda) poveljuje njegov sin Anastasio, (star 25 let) ki ne skriva ambicij, da bi kot Anastasio III, nekoč zavladal deželi. Zato je razumljivo sedanje divjanje nacionalne garde, ki ne izbira sredstev, da bi zadušila upor, ki vse bolj ogroža že vladanje njegovega očeta.

B. K.

TA TEDEN V ŽARIŠČU

KARADJORDJEVO — Predsedstvo SFRJ in predsedstvo centralnega komiteja ZKJ sta na skupnem zasedanju pod predsedstvom predsednika Josipa Broza Tita razpravljala o nedavnem obisku predsednika KP Kitajske in državnega sveta LR Kitajske Hua Kuo-fenga v Jugoslaviji. Na zasedanju so ocenili, da je ta obisk bistveno spodbudil nadaljnji razvoj odnosov in razvejano sodelovanje med državama in partijama na načelih neodvisnosti, enakopravnosti, samostojnosti, medsebojnega spoštovanja, vzajemnih koristi in ne v škodo odnosov z drugimi. Predsedstvi, sta ugotovili, da so bila med obiskom izmenjana mnenja o vrsti aktualnih mednarodnih vprašanj in problemov, pri čemer se je pokazalo, da so stališča o nekaterih vprašanjih enaka ali sorodna kot tudi, da razlike pri nekaterih vprašanjih ne ovirajo odprtega konstruktivnega dialoga, medsebojnega spoštovanja in razvoja širokega sodelovanja med državama in partijama. Izrazili sta tudi trdno prepričanje, da taka narava in vsebina odnosov bistveno prispevata h krepitvi miru v svetu ter mednarodnega sodelovanja in razumevanja. Govor je bil tudi o odnosih SFRJ s sosednimi državami, pri čemer so posebej poudarili trajni interes naše države za vsestranski razvoj dobrega sosedskega sodelovanja.

TRST — Fašisti so znova oskrunili spomenik bazoviškim protifašističnim borcem, ki so padli pod zločinskimi streli leta 1930. S kladivi so razbili vklesana imena žrtev in zažgali vence, ki so jih teden prej položili k spomeniku predstavniki demokratičnih ter slovenskih in italijanskih partizanskih organizacij. To je novo zločinsko dejanje, ki je sledilo vrsti protiosimskih »manifestacij« tržaške liste, neofašistov in radikalov, naperjeno proti sožitju med obema narodoma ter sodelovanju in prijateljstvu ob meji in med sosednjima državama.

NEW YORK — Začelo se je novo redno zasedanje generalne skupščine OZN, že 33. po vrsti. Na letošnjem zasedanju bodo največ pozornosti namenili bližnjevzhodnemu problemu (razprava bo gotovo pod vtisom vrhunskega sestanka ZDA, Egipta in Izraela v Camp Davidu in sporazumov, ki so jih podpisali), Namibiji in rodezijski krizi, razorožitvenim prizadevanjem v luči sklepov nedavnega posebnega zasedanja generalne skupščine o razorožitvi in zastoju v prizadevanjih za vspostavitev pravičnejše ogspodarske ureditve v svetu. Pričakovati je tudi odločen poziv velike večine v svetovni organizaciji velesilama, naj ustavita sedanje zaostrovanje med blokoma in boj za vplivna območja.

LIZBONA — Portugalski parlament je izglasoval nezaupnico že deveti portugalski vladi, ki jo je ustanovil »neodvisen tehnokrat« Nobra de Costa in vladna kriza se nadaljuje. Vlado so sicer formalno razpustili, vendar opravlja tekoče posle. Opazovalci sodijo, da si predsednik republike prizadeva ustvariti vzdušje, v katerem bi sedanja vlada delovala vsaj še nekaj časa, kajti očitno ne hiti, da bi znova začel pogajanja s spredstavniki strank o sestavi nove vlade.

K. B.

Po trojnem srečanju o bližnjevzhodni krizi

Camp David na tehtnici

Branko Kastelic

Maratonsko 13-dnevno srečanje na vrhu Združenih držav Amerike, Egipta in Izraela v počitniški rezidenci ameriških predsednikov Camp David blizu Washingtona se je končalo s presenetljivim preobratom in prav tako presenetljivim izidom, ki ju ni pričakoval nihče. Končalo se je s podpisom dveh dokumentov, ki so jima dali naslov »okviri za mir na Bližnjem vzhodu« ter »okviri za sklenitev mirovnega sporazuma med Egiptom in Izraelom«. Bistvo dogovora med predsednikom Sadatom, premierom Beginom in predsednikom Carterjem je v določitvi časovnega roka petih let za rešitev vseh problemov bližnjevzhodnega spora, in sicer na temelju znane resolucije varnostnega sveta št. 242.

Prvi dokument predvideva mirovna pogajanja Izraela z vsemi sosednimi arabskimi državami. Izhodišče za ta pogajanja je izraelski umik z zasedenih ozemelj, vendar ostaja nejasno, do kod naj bi se Izrael umaknil oziroma kje naj bi bile v prihodnje izraelske meje. Dokument predvideva tudi »rešitev palestinskega vprašanja« v obdobju petih let, v katerem naj bi uveljavili skupno upravo Izraela, Jordanije in Palestincev na zahodnem bregu reke Jordan, zatem pa naj bi Palestinci sami odločali o svoji usodi. Dokument govori le o zakonitih pravicah Palestincev, v nobeni obliki pa ne omenja Palestinske osvobodilne organizacije, ki je zakonita predstavnica palestinskega ljudstva. K pogovorom o prihodnosti zahodnega brega Jordana poziva tudi »Palestince«, vendar ne pove, kateri Palestinci naj bi to bili.

Drugi dokument z naslovom »Okviri za sklenitev mirovnega sporazuma med Egiptom in Izraelom« je veliko otipljivejši in konkretnejši. To kaže že določen časovni rok treh mesecev, v katerih naj bi opravili vse potrebno za podpis sporazuma. (Sadat in Begin izjavljata, da bodo to storili celo prej). Dokument poudarja, da je bila v Camp Davidu potrjena izraelska pripravljenost, da prenese popolno suverenost nad Sinjem Egiptu ter egiptovsko pripravljenost, da v zameno za to normalizira odnose z Izraelom. Odprti problem ostajajo le izraelska naselja na Sinaju, o usodi katerih bo že čez slab teden odločal izraelski parlament.

Po Camp Davidu Arabci ostajajo razdeljeni

Izid trojnega srečanja je močno odjeknil po vsem svetu, posebej med Arabci. Skupno vsem arabskim reakcijam in odmevom je presenečenje, sicer pa bi lahko rekli, da je izid sestanka Carter — Sadat — Begin arabski svet razdelil na tri skupine. Prva, ki jo sestavljajo države tako imenovane fronte zavračanja (Sirija, Alžirija, Libija, Južni Jemen, Palestinska osvobodilna organizacija) je ostro obsodila sporazuma. Najostreje je predsednika Sadata obsodila PLO, njen predsednik Jaser Arafat pa je izjavil, da »El Sadat, izdajalec, ne more ničesar podpisati ne samo v imenu Arabcev in Palestincev, marveč tudi v imenu egiptovskega naroda. Sporazuma iz Camp Davida so ostro obsodile tudi druge palestinske organizacije in Palestinci na zasedenih ozemljih. V drugo skupino sodijo arabske države, ki uradno za zdaj molčijo, ter Maroko, ki je podprl predsednika Sadata. Tretjo, bržkone najpomembnejšo skupino za usodo dogovora iz Camp Davida sestavljata Saudska Arabija in Jordanija, ki sta sporazuma zavrnili. (Jordanija: »Ne čutimo se ne pravno ne moralno vezani na sporazuma iz Camp Davida«, Saudska Arabija: »Dogovor iz Camp Davida ne more biti končna in sprejemljiva formula za mir«). Kljub temu je očitno, da Jordanija in Saudska Arabija ne zapirata vrat morebitni vključitvi v mirovna pogajanja, kar kažejo tudi sedanji intenzivni medsebojni stiki. Prav na to pa računa egiptovski predsednik in nič manj ameriški, kar zrcali turneja ameriškega državnega sekretarja Vancea, ki se je neposredno po srečanju v Camp Davidu odpravil v Jordanijo in Saudsko Arabijo, obiskal pa bo tudi Sirijo.

V Združenih državah Amerike za zdaj tehtajo rezultate trojnega srečanja bolj na domačem političnem prizorišču in jih ocenjujejo kot velik zunanjepolitični uspeh ameriškega predsednika, ki bo povečal njegovo avtoriteto tako »v svetovnih kot domačih poslih«. Sovjetska zveza, ki je z veliko nejevoljo in podporo deželam tako imenovane fronte zavračanja že ves čas spremlja egiptovsko mirovno pobudo, je tudi tokrat reagirala izredno ostro in ocenila rezultate Camp Davida kot »kupčijo za hrbti Arabcev«. Opazovalci pričakujejo, da bo Moskva, ki so jo nekako odrinili iz bližnjevzhodnih mirovnih prizadevanj, zdaj začela novo diplomatsko-politično ofenzivo na Bližnjem vzhodu, seveda prek dežel »fronte zavračanja«.

Priče smo torej bistvenim novostim za prihodnje razpletanje ali zapletanje bližnjevzhodnega vozla, kajti dogovori iz Camp Davida utegnejo na eno ali drugo odločilno vplivati. Kakorkoli že, prva odločitev bo padla že čez teden dni v izraelskem parlamentu (o izraelskih naseljih na Sinaju), ki bo prižgala zeleno ali rdečo luč ločenemu miru med Egiptom in Izraelom.

Marsikaj bo razjasnila tudi sedanja nova bližnjevzhodna turneja ameriškega državnega sekretarja Cyrusa Vancea, ki si prizadeva sogovornike v Saudski Arabiji in Jordaniji prepričati, da bi sprejeli sporazum iz Camp Davida. Ti dve državi sta v sedanjem trenutku nedvomno ključni za nadaljevanje mirovne pobude egiptovskega predsednika Sadata po tisti poti, ki jo vsebuje dokument o »Okvirih miru na Bližnjem vzhodu«. Tudi bližnjevzhodne razprave na rednem zasedanju generalne skupščine OZN, ki se je začela prejšnji teden, bodo bistveno osvetlile sedanje razmere na Bližnjem vzhodu, posebej kar zadeva položaj Palestincev in uresničitev zakonitih pravic palestinskega ljudstva, med njimi pravice do lastne države, ki jim jo združeni narodi priznavajo zlasti zaradi prizadevanj neuvrščenih držav.

Palestinci spet žrtev?

Najbolj negotova je v tem trenutku usoda Palestincev, po čemer velja znova poudariti, da je palestinsko vprašanje eno izmed ključnih vprašanj bližnjevzhodne krize. Ne gre tudi pozabiti, da resolucija varnostnega sveta št. 242 obravnava palestinski problem kot begunski in ne politično vprašanje in da dogovori iz Camp Davida zelo megleno obetajo Palestincem »avtonomijo«, s katero pa mora izraelska vlada na pogajanjih soglašati.

Poglavitno vprašanje, ki se zastavlja po Camp Davidu je: »Ali je presenetljiv dogovor tista sila, ki bo sprožila dokončni razplet bližnjevzhodne krize ali pa bo podpis ločenega egiptovsko-izraelskega miru edini rezultat srečanja v Camp Davidu?« Palestinci ne bi smeli biti žrtev ne tega ne kakega drugega rezultata sedanjih bližnjevzhodnih mirovnih pobud.

Dogodki v Peruju

Nemirno vroča jesen

V ozračju družbenoekonomske krize, ki pretresa Peru, so stavke in preganjanje sindikalnih aktivistov postale vsakdanja stvar. Vrenje v delavskih vrstah, ki je posledica ostrih varčevalnih ukrepov, se vse bolj širi. Trenutno približno 40.000 rudarjev in kovinarjev stavka že več kot mesec dni, prosvetni delavci pa že več mesecev. Val stavk je zajel tudi bančne uslužbence, ki terjajo večje plače, pa tudi zaposlene v zdravstvu in javnih službah.

Varčevanje s pritiskom

Ostri varčevalni ukrepi, ki jih je mednarodni monetarni sklad vsilil Peruju kot pogoj za pridobitev nujnih posojil, so povzročili naglo naraščanje življenjskih stroškov. Letos so cene poskočile za 50 in celo za 120 odstotkov. Ker mezde niso ustrezno zviševali, se je kupna moč prebivalstva naglo zmanjšala. Poleg tega pa je vlada v želji, da zmanjša tekoče izdatke, napovedala, da bo odpravila nekatere inštitucije javnega sektorja, ali pa bo zmanjšala njihovo dejavnost. Z ustvarjenim prihrankom naj bi zagotovili sredstva za investicije, vendar pa bi 20 do 30 tisoč uslužbencev ostalo brez dela. V skladu z ukrepi, ki jih je predpisal mednarodni monetarni sklad, bo celo vlada morala nekatere svoje oddelke zmanjšati. To se nikoli prej ni zgodilo, kar vsekakor priča o resnosti krize v Peruju.

Vlada v glavnem vztrajno zavrača, da bi ugodila delavskim zahtevam, na sindikalne akcije pa dogovarja s pritiskom. Med stavko učiteljev so oblasti aretirale vrsto sindikalnih funkcionarjev, zaprle so šole in odpustile mnogo zaposlenih. Povračilni ukrepi zoper prosvetne delavce so pozročili ostre proteste vse javnosti, vštevši v konzervativnih krogih.

Pohod rudarjev na Limo

Že v tako napetem ozračju je zveza rudarjev in kovinarjev avgusta pozvala svoje člane, naj začno stavkati in zahtevati zvišanje mezd za 25 % ter vrnitev na delo približno 300 sindikalnih aktivistov, ki so bili odpuščeni zaradi prejšnjih stavk. Vlada je stavko takoj razglasila za nezakonito, v nemirne rudarske kraje pa poslala vojsko, uvedla izredno stanje in suspendirala vse ustavne pravice.

Več tisoč rudarjev je v začetku septembra začelo pohod na Limo in se zbralo v prostorih medicinske fakultete. Močne policijske sile so takoj zasedle poslopje in prisilile stavkajoče, da so se vkrcali v vlake in avtobuse in vrnili domov. V spopadu je izgubilo življenje nekaj ljudi.

Čeprav vlada v glavnem zavrača zahteve delavcev po zvišanju mezd pa vseeno mora računati na sile levice, ki so po splošnih volitvah postale znatno močnejše. Uspešna splošna stavka maja letos je utrdila položaj levice in ji vlila še več moči. Mnogi so prepričani da je splošna amnestija za vse politične in družbene zapornike pravzaprav ukrep, ki pomeni popuščanje levim silam. Po zaslugi levo usmerjenih političnih strank so uvedli tudi komisije, ki preučujejo stavko prosvetnih delavcev in rudarjev. To pa seveda ne pomeni, da vlada popušča levici. Takoj potem, ko je ustregla nekaterim zahtevam levice, je vlada napovedala, da bodo mnoga podjetja, ki so bila doslej državna, izročili privatnikom. Opustili so načrte o podružbljanju tiska, tiste časopisne hiše, ki so bile doslej pod državno kontrolo, pa ponujajo zasebnikom.

S. S.

Avtorizirano predavanje Romana Albrehta sindikalnim delavcem

Družbena preobrazba odnosov med delavci v proizvodnih in trgovinskih organizacijah

je izšlo v zbirki Knjižnica SINDIKATI št. 14.

Cena brošure: 40 din. Obseg 90 strani.

Naročila sprejema TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Kupite jo lahko v naši trgovini na Tavčarjevi ulici 5, v Ljubljani.

Samoupravni organi bi morali obravnavati vsako kršitev dogovorov

Dogovori o dogovorjenem

Mira Kolarov

Proizvodne organizacije že dolgo niso zadovoljne s svojimi odnosi s trgovino. Predsednik gospodarske zbornice Srbije je odnose nedavno v pogovoru z gospodarstveniki Leskovca označil kot »poniževalne za proizvodne organizacije.«

Vsi ti poniževalni odnosi so bili samoupravno sankcionirani s podpisom ustreznega sporazuma. Sam podpis se včasih zalije z dobro kapljico in konča se s prijetnim rokovanjem podpisnikov pred fotoreporterji.

Z dogovori in sporazumi uredimo vse velike in male stvari naših medsebojnih odnosov. Dali smo jim moč zakona. S tem smo demokratizirali zakonodajo, vendar so odnosi med udeleženci postali zahtevnejši. Težko je celo slediti vsemu, kar je bilo prostovoljno podpisano, še težje pa je prisiliti nekoga k spoštovanju dogovorjenega partnerja, ki dogovor namerno krši.

Že dolgo govorimo o poplavi družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov. Predsedstvo stalne konference mest ugotavlja, da ta opozorila »zaslužijo pozornost«. Sama institucija dogovarjanja izgublja ugled, ko organom upravljanja s seje na sejo predočajo različne dogovore in sporazume, ki jih je »treba« podpisati. Nekatere zato, ker je to zakonska obveznost, druge spet zato, ker so se v širši družbenopolitični skupnosti dogovorili, da jih je treba sprejeti. Vsak izmed nas je bil vsaj enkrat v neugodnem položaju, ko je glasoval za sprejetje nekega dogovora ali sporazuma, čeprav prej ni videl besedila tega dokumenta.

Pobudnik in podpisnik mnogih in to prav za življenje najpomembnejših dogovorov je Zveza sindikatov. Ta se bo še naprej — kot je zapisano v osnutku resolucije za osmi kongres ZSJ — zavzemala za širše uresničevanje družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja... za sprejetje novih... in za njihovo dosledno izvajanje in preverjanje v praksi.

Kontrola izvajanja postaja vse pomembnejša, pa tudi vse bolj zapletena. Mnoge dogovore, ne glede na to ali so jih sindikati podpisali, bi morali obravnavati v sindikalnih organizacijah, ker neposredno zadevajo položaj članstva, delno ali v celoti.

Čeprav imajo dogovori zakonsko moč, se ne uresničujejo. Niti tisti na najvišji ravni, niti tisti v občinah in v delovnih kolektivih. Če bi dosledno spoštovali tri dolgo pripravljene družbene dogovore, ki zadevajo železniški promet, se železnica ne bi pojavljala kot odprt problem, o katerem je treba razpravljati. Namesto tega se znova začenjajo dogovori o že dogovorjenem, razvrednotijo se skupna stališča, ki so bila usklajena s precejšnjimi težavami.

V vseh občinah je vrsta dogovorjenih zadev, ki so bile objavljene v belih, modrih ali zelenih knjigah, zadevajo pa vse organizacije združenega dela. Na nekatere dogovore, kot so na primer dogovori o preskrbi, pade prah pozabe, za druge kot so dogovori o prioriteti v zaposlovanju, pa tu in tam ugotavljajo, da se kršijo. Sankcij za kršitelje ni.

Zdi se, da bi bilo koristno sprejeti zamisel o obveznosti samoupravnih organov, da na svojih sejah razpravljajo o vsakem ugotovljenem kršitelju dogovora ali sporazuma. Mnogi bi verjetno šele v tej razpravi zvedeli, kaj vse vsebujejo posamezni dokumenti, ki so jih podpisali.

Svet ZS Hrvaške o izgubah in uresničevanju zakona o združenem delu

Ob slabi samoupravi tudi izguba ni presenečenje

Svet Zveze sindikatov Hrvaške ugotavlja, da je med organizacijami združenega dela, ki poslujejo z izgubami, največ tistih, v katerih so samoupravni odnosi nerazviti.

V primerjavi z lani so izgube v prvi polovici tega leta manjše za 11 %. Kljub temu pa te izgube še zmeraj vzbujajo skrb, saj njihova vrednost znaša 3,5 milijarde dinarjev. Število delovnih organizacij, ki so poslovale z izgubami, se je zmanjšalo za 28 %. Kljub temu pa je takšnih delovnih organizacij še 1.281, kar je gotovo velika številka.

Podatki kažejo, da so izgube najbolj pogoste v industriji in rudarstvu, saj dosegajo milijardo 623 milijonov dinarjev. Na drugem mestu sta turizem in gostinstvo. Samo omenjene panoge so na Hrvaškem povzročile skoraj 80 % vseh izgub.

V zagrebškem gospodarstvu, kjer je zaposlenih skoraj četrtina delavcev Hrvaške, je položaj nekoliko ugodnejši kot drugod. V dokaj nezavidnem položaju so območja skupnosti občin Gospić, Reka in Split. Na Reki na primer v 283 organizacijah združenega dela (s 45.000 zaposlenimi) znašajo izgube poldrugo milijardo. To je 68% več kot v enakem obdobju lani.

V razpravi na seji sveta sindikatov Hrvaške je bilo slišati vrsto zanimivih in kritičnih pripomb. Med drugim so povedali, da se razprave o izgubah ponavljajo iz leta v leto in je dobiti vtis, da se spreminjajo samo številke, vse drugo pa ostaja po starem. Premalo se analizirajo in odpravljajo vzroki.

V nekaterih primerih so vzroki v neugodnih pogojih gospodarjenja, vendar ne bi smeli pozabiti niti na subjektivne razloge. Gre predvsem za nizko storilnost, vzroki slabega poslovanja so tudi slaba organizacija dela, nerazvita delitev dohodka in nezadostno razvito samoupravljanje v nekaterih delovnih kolektivih.

Sklenili so, da je treba izdelati obširnejšo informacijo o izvajanju zakona o združenem delu in o vprašanju saniranja izgub. Poudarili so tudi, da je treba v vseh skupinah dejavnosti organizirati razpravo o tej problematiki. Od sindikalnih vodstev, občin in območij pričakujejo, da bodo sprejela načrte za konkretne akcije v organizacijah združenega dela.

Živahne priprave na XV. konferenco Zveze sindikatov Kosovo

Poudarek bistvu

Tomislav Kadić

Poleg številnih tem, o katerih bodo razpravljali na XV. konferenci zveze sindikatov Kosova, bo govor tudi o varnosti pri delu. Pripravili so že tudi več tematskih razprav.

Ugotavljajo, da je bilo lani zaradi poškodb pri delu izgubljenih več kot 12.800 delovnih dni, v tem letu pa že 14.400, kar je za skoraj 10 % več kot lani v vsem letu. Te številke gotovo niso majhne in povzročajo skrb, zato bi jim morali v prihodnje posvetiti večjo pozornost. Varnost pri delu je dobro organizirana v kombinatih Trepča in v Obiliću in nekaterih drugih organizacijah združenega dela. Na tematski razpravi so ugotovili, da 95 % poškodb pri delu nastane zaradi neuporabljanja zaščitnih sredstev ali pa zato, ker delavci niso poučeni, kako morajo ravnati z njimi.

Vprašanje varnosti pri delu mora biti nenehno navzoče, v prihodnji dejavnosti pa mu je treba posvetiti še večjo pozornost. Samoupravni organi v temeljnih in delovnih organizacijah morajo nenehno bedeti nad varnostjo pri delu.

Druga tema, o kateri je potekala javna razprava, je bila graditev stanovanj. Sindikat bi moral prek samoupravnega interesnega organiziranja prispevati k trdnejšemu dohodkovnemu povezovanju pri združevanju dela in sredstev, še zlasti pa sredstev za graditev stanovanj. Posebej se bo zavzel za uvedbo ekonomskih stanarin. ugotovili so tudi, da pri graditvi stanovanj kasnijo za poldrugo leto, kar še posebej povzroča nervozo med delovnimi ljudmi, obenem pa draži graditev stanovanj. Govorili so tudi o podeljevanju posojil za zasebno graditev. Ugotovili so, da posojila ne uporabljajo namensko in prav na tem področju bi moral sindikat v prihodnjem obdobju napraviti kaj več.

Kar zadeva tematsko razpravo o nadaljnjem razvoju družbenoekonomskega sistema in vlogo sindikatov pri tem pa so poudarili, da morajo biti s spremembami, ki nastajajo v družbenopolitičnem sistemu, seznanjeni ne samo delavci, ampak tudi vsi drugi občani. Tematske razprave je treba organizirati tudi v neposredni proizvodnji, tako da bi bili delovni ljudje seznanjeni z bistvenimi spremembami, ki nastajajo v družbenopolitičnem sistemu in z vlogo sindikatov pri tem. Posebej so govorili o razvoju družbenopolitičnega sistema in temeljni organizaciji, ki mora najti svojo ustrezno mesto in vlogo v tem sistemu v prihodnjem obdobju. Udeleženci tematskih razprav so dali vrsto pripomb k dokumentom, ki so v javni razpravi, te pripombe pa bodo strnili v Svetu Zveze sindikatov Kosova.

IZGO OBNOVA OC gradbeno in obrtno podjetje – 63001 Celje

Celjska OBNOVA ob tridesetletnici

Vse od tretje faze naprej

Po skrbnem spremljanju tržnih tokov v gradbeništvu je celjska OBNOVA osvojila v svojem poslovanju načelo kompletnih storitev. Z geslom »vse od tretje faze naprej« z lastnimi obrati v treh tozdih nudi in izvaja obrtna, instalacijska in gradbeno zaključna dela.

GOP »OBNOVA« je to dosegla s spoznanjem razvojnih potreb in z željo strnitve obrtno instalacijskih zmogljivosti. In ko ob tridesetletnici obstoja delovni ljudje pregledujejo svojo prehojeno pot, ugotavljajo prispevek k graditvi naše skupnosti in vidne dosežke v lasnem razvoju. Res je, da so pri teh rezultatih bila potrebna tudi odrekanja in tudi kakšna neprespana ura. Ali po vsem tem danes delovni ljudje s ponosom gledajo na rezultate svojega dela.

Za prihodnjo pot je izdelan in sprejet razvojni načrt, v katerem je predviden še intezivnešji razvoj. Temelji za razvoj so postavljeni z gradnjo dveh proizvodnih hal. Kolektiv pripravlja nadaljnjo razširitev s pripravo gradnje naslednje hale in pripravo dokumentacije. To je rezultat potreb, nadalje je nujna skrb za boljše delovno okolje in pogoje dela in s tem tudi večjo storilnost.

Delovni ljudje »OBNOVE« so dosegli, da je danes kamnoseški obrat moderniziran in prenaša v polindustrijsko proizvodnjo. Prav ob tridesetletnici obstoja bo povečal svoje zmogljivosti še z novo žago za rezanje gradita, katere vrednost presega 130 starih milijonov. V tem letu je bila končana montaža nove elektronsko vodene rezalke za rezanje kamna.

S svojimi izdelki želi obrat zadovoljiti potrebe kamnoseških izdelkov v gradbeništvu in z izdelki za nagrobnike, hkrati pa poudariti lepote in uporabnost naših domačih kamnov.

Slikopleskarski obrat je znan po vseh večjih slovenskih gradbiščih. V kratkem se bo vselil v nove proizvodne prostore in zelo potrebno delavnico. Nekaj modernih strojev in pripomočkov že obratuje, nekaj pa jih še čaka na potrebna dovoljenja. Velike potrebe po storitvah tega obrata in želja za kakovostne storitve še naprej narekujejo povečanje obrata. Pa ne samo to, ampak tudi pocenitev storitev in osvajanje novih postopkov za obdelavo ravnih površin.

Marsikateri objekt ne bi dobil končnega videza brez udeležbe keramičarskega obrata. Prav v vseh večjih krajih v Sloveniji so položeni tlaki ali obložene stene s keramiko, delom tega obrata. Na novi lokaciji je tudi ta obrat deležen zboljšanja pogojev za delo in skladiščenje, mehaniziranja transporta in uvajanje drobne mehanizacije.

Tlakarski obrat s strokovnjaki za polaganje parketa in vseh vrst plastičnih in tekstilnih talnih oblog se opremlja s sodobno malo mehanizacijo in je sposoben za izvajanje vseh del njegove stroke na stanovanjski in ostalih objektih.

Iz ozkih in tesnih delavnic se seli mizarski obrat v nove moderne in večje delavnice. Pri gradnji so upoštevali vse varstvene delovne in ekološke pogoje. S preselitvijo in delom tega obrata bo rešeno ozko grlo programa kompletnih storitev, posebno z uvedbo novih strojev in novih tehnoloških prijemov. Ni naš namen naštevanja obratov, ampak prikaz uspešno začrtane poti, po kateri naj se razvija celjska OBNOVA. Pri tem pa ne smemo izpustiti ključavničarskega obrata s svojimi izdelki na objektih.

Perspektivna in potrebna za zaokrožitev celote sta tudi obrata za centralno kurjavo in vodovodne instalacije, ki se bosta v naslednjih mesecih tudi preselila v nove prostore. Pomemben je še kleparsko krovski obrat z vsemi storitvami kleparskih del ter vrstami kritin od salonitnih do raznih sodobnih varjenih sistemov. Pravkar formirani obrat topolovodnih izolacij ponovno potrjuje pravilnost začrtane poti.

Za ves razvoj OBNOVE je značilna kompletnost storitev. Verjetno ne bi bili dosledni, če ne bi omenili gradbeno zaključnih del z izdelavo vseh vrst navadnih in izolacijskih estrihov, fasadnih toplotnih oblog in pa tudi adaptacij in gradnje objektov.

To je OBNOVA danes, ki v tesnem sodelovanju z vsemi našimi delovnimi organizacijami lepša lik naše domovine.

In OBNOVA jutri? Naprej po začrtani poti in s tesnim poslovno-tehničnim sodelovanjem v gradbeništvu.

EP

Predsedstvo sveta ZS Črne gore o letošnjem gospodarjenju

Izgube zavirajo razvoj

Fehim Kajević

Izgube v gospodarstvu Črne gore znašajo v prvem polletju tega leta približno milijardo dinarjev, to pa je 9 % vseh izgub v državi. Ponavlja se stara praksa: več kot polovico letošnjih izgub imajo organizacije, ki so znane po tem že iz prejšnjih let. Ob tem pa je treba povedati, da so zvečine v teh organizacijah z naraščanjem izgub naraščali tudi osebni dohodki. Kako to vprašanje rešiti?

Član sekretariata predsedstva Zveze sindikatov Črne gore Djoko Delibašić meni, da je vrsta objektivnih okoliščin, ki vplivajo na to, da so nekatere panoge v neugodnem položaju. Vendar so subjektivne pomanjkljivosti na prvem mestu. V skupini proizvajalcev bombažnega prediva je Titeks v Titogradu po tehnični opremljenosti na 22. mestu, po storilnosti pa na 42. mestu. Drugi primer: Če proizvajalce glinice v Črni gori primerjamo s proizvajalci v Kidričevem, vidimo, da je bila storilnost, če jo merimo po dohodku na delavca, lani v Titogradu povečana za 19 %, v Kidričevem za 40 %, čeprav so sredstva na delavca v Titogradu dvakrat večja.

Razvoj Črne gore že vrsto let zavirajo izgube gospodarskih organizacij, je na seji predsedstva sveta Zveze sindikatov Črne gore poudaril predsednik izvršnega sveta te republike Momčilo Cemović. Na vprašanje, zakaj so tako velike, pa je med drugim navedel tudi pretirano zadolženost gospodarstva. ŽTO Titograd mora na primer letos odplačati priblilno 300 milijonov dinarjev posojil v pogojih, ko je proga pri prevozu blaga izkoriščena samo s približno 17 %. Velike anuitete ima tudi aluminijski kombinat v Titogradu. Za reševanje teh vprašanj je potrebna akcija vseh v republiki. Momčilo Cemović je med drugim navedel, da imata ŽTO Titograd in aluminijski kombinat zaposlenih 400 ljudi preveč, podoben položaj pa je tudi v invangradski »Celulozi«. Odvečne delavce bi morali prekvalificirati in jim dati prednost pri novi zaposlitvi.

Pri izplačilu zajamčenih osebnih dohodkov je treba postaviti vprašanje solidarnosti, saj so poglavitni vzrok za nastajanje izgub v nekaterih organizacijah združenega dela prav osebni dohodki. Ko jih opozorijo na to, odgovorijo, da bi v primeru izplačila nižjih dohodkov ostali brez strokovnjakov. Če bi na primer v aluminijskem kombinatu, kjer znaša poprečni dohodek 4.600 dinarjev, uporabili določilo o izplačilu zajamčenih osebnih dohodkov v višini 1.960 dinarjev, je vprašanje, koliko strokovnjakov bi ostalo v delovni organizaciji. Momčilo Cemović je povedal še, da je precej razširjen tudi pojav, da predpise in družbene dogovore o delitvi dohodka ne spoštujejo in to ne samo v delovnih organizacijah, ampak tudi v državnih organih.

Praznovanje dveh obletnic v Prekmurju

»Naš Miško«, pesnik, ljudski tribun, človek...

Igo Tratnik

V Dolnji Lendavi so v hotelu »Krona« pripravili srečanje pisatelja Miška Kranjca s predvojnimi člani študentskega akademskega kluba, ki so bili večinoma simpatizerji komunistične partije in sploh »kvas« političnega in družbenega dogajanja v Prekmurju. Ni manjkalo nagelj nov in prisrčnih čestitk. Na naših posnetkih smo zabeležili nekaj utrin kov s tega srečanja.

Foto: Janez Sever

Ob koncu prejšnjega tedna je bilo v Pomurju slovesno kot že dolgo ne. Ljudje so govorili z zadovoljstvom, da »je pač vse v redu, ker je lepo, sončno in toplo vreme« in so pri tem mislili na to, da ima človek srečo, ki mu je usoda »prav na ta lepi dan« namenila praznovanje. In res, mar ni lepo, če se ti na tvoj praznični dan sonce razbohoti nad ravnino, se poigrava z jutranjimi meglicami ob Muri in se nato z vso močjo spravi na dozorevanje grozdja v lendavskih goricah?

Ko smo se mimogrede ustavili v vaški gostilni sredi panonsko raztegnjene vasi — vse so enake, čeprav tega domačinom nikakor ne smete omeniti, če nočete povzročiti »pretiranega razburjenja« — so nas takoj obsodili za prišleke (kar niti ni bilo tako težko, če upoštevamo razlike v govorici), nakar so nas že vprašali:

»In kako je kaj z Miškom?«

»S kakšnim Miškom?«

»Saj ste vendar prišli zaradi Miškove sedemdesetletnice, mar ne?«

Seveda smo, vendar vsega človek le ne pove kar takoj na prvo vprašanje... Prekmurci so nam tako na neposreden način demonstrirali, kako je pisatelj Miško Kranjec zanje povsem domača, »njihova oseba«, ki se mu na kar moč kratek in neposreden način reče le »Miško« in seveda vsi zelo dobro vedo, o kom teče beseda. Saj ne bi radi konkurirali literarnim zgodovinarjem in teoretikom, vendar bo menda kar držalo, da si pisatelj težko zaželi in še teže prisluži boljši »honorar« od tega, da ga ljudje vzamejo za svojega.

Vtisi so se nabirali po vaseh od mostu čez Muro proti Dolnji Lendavi, kjer je bila osrednja proslava v Lendavskih goricah. No, ni šlo samo za 70-letnico pisatelja Miška Kranjca, ampak tudi za 40-letnico ustanovitve mestnega komiteja KPS za Pomurje. In ker je bil pri ustanovitvi komiteja Miško tudi zraven (in še v njegovi zidanici v Lendavskih goricah je bila!), je docela naravno, da so Lendavci obe praznovanji združili kar v en praznični dan.

Po vsej verjetnosti si slavljenec Miško Kranjec, ko je ugledni gostom prinesel pravkar nabrano sveže grozdje iz vinograda, ni mislil, da se bo v nekaj desetletjih življenje v Pomurju tako spremenilo, kot se je. Svojo pisateljsko pot je začel z opisovanjem grenkobnega življenja malega kmeta in dninarja. V središču »njegovega sveta« je bila zamočvirjena ravnina — ne samo geografska, ampak tudi materialna in psihična...

Drobna anekdota na omenjeno temo pove veliko: Velika Polana, pisateljev rojstni kraj, je bila pred leti zaradi slabih cest tako daleč od sveta, da se ob močnejšem deževju do nje ni dalo priti z nobenim vozilom. Starejša profesorica je vprašala Kranjca: »Gledam, kje je zdaj tisto močvirje, ki ga venomer opisujete?« Kranjec ji odgovarja: »Malce prepozno ste prišli... Kjer je zdaj gasilski dom, sem v mladih letih še ščuke lovil. Opisujem pač tisto Polano, kot je bila nekoč...«

Sicer pa je moral biti mladi Miško Kranjec kot eden redkih študentov sredi pretežno kmečkega življa in ne nazadnje tudi zaradi ostrega in slikovitega peresa (pisateljskega in novinarskega) in še zaradi ekstravagantnega vedenja precej »opazna ptičica« (nikakor ne samo za čuječo policijo!) v Lendavi po prvi svetovni vojni, ko so dokaj močno odmevala revolucijska dogajanja iz daljne Rusije in se je za Maksima Gorkega zdelo, kakor bi opisoval pomurskega kmeta in pomursko pokrajino.

Rudi Čačinovič je ohranil na tiste čase še zelo sveže spomine: »Ne spominjam se, če sem takrat videl Miška prvič, vendar mi je spomin nanj ostal v trdnem spominu. Na neko srečanje dijakov in visokošolcev je Miško prišel v ‚rubaški' (ruski srajci) z dolgimi, nazaj počesanimi lasmi, ki so mu silili na vse strani. Miško mi je takrat s svojo pojavo pričaral nekakšen model ‚ruskega človeka', kakor smo ga spoznavali v romanih, in hkrati tudi ‚model' pomurskega kmeta.

Sicer sem pa takrat že poznal nekaj Miškovih literarnih del in tudi njegove podlistke v Kleklovih Novinah, kjer je objavljal pod psevdonimom Mihael Mihajlovič Fujsov. Šele kasneje sem zvedel, da so vaščani v Polani imenovali Kranjčeve ‚Fujsovi'. Vsekakor se je v meni spletlo prepričanje, da bo Miško naš prekmurski Gorki.

Povrh pa mu je bil kar podoben, posebno čelo in nos. Skratka, bil je podoben mlademu Gorkemu.«

Pisatelj Ivan Potrč je v svojem razmišljanju poskušal odgovoriti na vprašanje »Od kod ta živost v Miškovem pripovedovanju?« In odgovarja:

»Pisateljevanje ali tisto edino pravo pisateljevanje je eno samo zorenje, četudi te viharji časov, ki gredo čez tebe, pisatelja, tako po svoje krivenčijo — ali vedno je pri pisatelju živo tisto in kaj velja tisto, kar je pristna kaplja lastne krvi. Spominjam se, več kot štirideset let bo tega, komaj je prišlo med nas prvo Miškovo pisanje, komaj so prišle prve knjige, kako smo tudi precej zvedeli na Slovenskem, iz katere literature v svetu prihaja to naše novo pisateljsko ime. Eden prvih, ki je Miškovo pisanje drugače dojemal, ki se je celo napotil po prekmurskih kolnikih samih, da bi o njih slovenskemu svetu — da, tudi literarnemu! — povedal svojo misel, svoje vedenje o mladem pisatelju, je bil Juš Kozak. In tako stoji tam, v Juševi knjigi ‚Za prekmurskimi kolniki' povedano tisto, kar še danes velja in bo o Miškuvselej veljalo: Njegov svet so rahli kolniki pod visokimi jagnedi, temni jelševi logi, prostrani pašniki in plodne njive, valovi Mure in mirice s piškurji, črne vode pod gostimi krošnjami, visoka ajda in severovzhodni veter, veselje in beda prekmurskega kmeta, človeške usode na tej širni ravnini.«

Miško Kranjec pa v predvojnih letih sredi svojih prekmurskih rojakov nikakor ni bil samo pisatelj. Morda bi res samo pisateljeval, če bi bili časi drugačni... Tako pa je bil tudi malo javni in malo ilegalni revolucionar, novinar, politik... Rudi Čačinovič se spominja:

»Kot dober Prekmurec je imel Miško seveda kolo, s katerim je prekrižaril Prekmurje in Prlekijo. Leta 1939 je na opozicijski listi kandidiral v obeh prekmurskih srezih. Dobil je lep odstotek glasov in bi seveda tudi zmagal, če ne bi bilo volivnih goljufij in pritiskov. Organizirali smo precejšnjo aktivnost in kandidat se je moral pojaviti v čimveč krajih. To pa z našimi kolesi ni bilo vedno možno. Ne vem kako, a zbrali smo nekaj denarja in nekajkrat organizirali prevoz z avtom. Vozil je simpatizer KPS — taksist — z lastnim avtom. Miško nikakor ni prenašal vožnje. Še zdaj ga vidim, kako je imel ves zelen težave pred murskim brodom, kjer je avto iznenada obstal. In ko se je malo navadil na avto, smo ga prijatelji zbadali, da je to najboljši dokaz, kako sredina spreminja človeka in se tudi revež lahko navadi na gosposko vozilo. Takrat seveda avto še ni bil slovensko ljudsko vozilo...«

In še o urednikovanju pri Ljudski pravici in delovanju ljudskega agitatorja:

»Že pri Ljudski pravici je bila naša posebna skrb njena razumljivost in dostopnost vsem slovenskim delovnim ljudem. Večina prispevkov iz Ljubljane je bila napisana v jeziku in s formulacijami, na katere so bili bralci že navajeni. Bile so razumljive razgledanim slovenskim delavcem, ne pa tudi kmetom, kmečkim proletarcem in neorganiziranim težakom po mestih. Zategadelj smo vse preveč učeno napisane članke nekoliko priredili in si ustvarili celo nekakšen poseben jezik Ljudske pravice, ki je ustrezal najširšemu krogu bralcev, na svoj način pa tudi cenzuri. Namesto proletariat smo tako pisali preprosto ljudstvo in podobno.

Danes bi se morda mnogi obregnili ob take preproste svoboščine, vendar so takrat ljudje prav dobro vedeli, za kaj gre. Miškove satire — čeprav brez pravih imen — so morale upoštevati cenzuro. Toda ob ezopovskem izražanju so dobile svojstven literarni čar.

Z Miškom sem hodil na mnoge predvolivne agitacijske shode in razgovore. Takrat seveda ni bilo množičnih zborovanj, saj jih oblast opoziciji ni dovolila. Tudi branje napisanih govorov bi bilo smešno in neučinkovito. Bilo je treba jasno in preprosto prikazati položaj doma in v svetu in naloge, ki čakajo delovne ljudi, če hočejo izboljšati svoj položaj. Miško je to znal povedati. Res po domače in jasno. To je — poleg njegovega literarnega ugleda in uredniških uspehov z našimi glasili — mnogo pripomoglo k njegovi kandidatski popularnosti in uspehu na nesvobodnih volitvah.«

Nekaj smo že povedali o tem, kako sta se v Lendavi ujeli dve obletnici — 70 in 40 — za kateri se jim je zdela najbolj srečna in tudi zaradi »obojestranske udeležbe« Miška Kranjca najbolj poštena rešitev — da ju praznujejo skupaj.

Pravzaprav bi lahko rekli, da je bila Kranjčeva udeležba kar trikratna, saj je bila partijska konferenca pred štiridesetimi leti v Kranjčevi zidanici v Lendavskih goricah, tam, kjer prekmurska ravan že s pogledi sega na madžarsko ravan in v hrvaško Medžimurje.

Profesor Janko Liška je o omenjenem partijskem dogajanju (seveda v strogi ilegali) takole zapisal:

»Partijske konference v Kranjčevi zidanici v Lendavskih goricah avgusta 1938. leta so se udeležili Mirko Bagar, Rudi Čačinovič, Aladar (Ali) Kardoš, Štefan Kovač, Miško Kranjec in član CK KPS ter politbiroja CK KPJ Edvard Kardelj, ki je prišel v zidanico v spremstvu Mirka Bagarja. Udeleženci konference so poročali tovarišu Kardelju o dotedanjem delu partije in političnih razmerah v Prekmurju, Kardelj jih je seznanil s pogledi in ocenami CK o političnem položaju doma in v svetu. Sprejeli so sklepe za nadaljnjo krepitev partije in protifašističnega narodno-obrambnega gibanja pod njenim vodstvom. Ustanovil se je mestni komite KPS za Prekmurje, sestavljen iz navzočih domačinov. Za sekretarja so izbrali Štefana Kovača, ki se ni odlikoval le s predanostjo boju partije, temveč je s svojimi nastopi, zlasti na prireditvah društev kmečkih fantov in deklet in med kmečkimi ljudmi sploh zaslovel kot prepričljiv govornik, ki si zna pridobivati zaupanje in potegniti množice za seboj (»masovnik«, kakor smo takrat pravili). Ustanovitev vodstva partije za Pomurje je pomenila priznanje maloštevilnim prvim pomurskim komunistom za uspehe, ki so jih dosegli od prevzema Novega časa dalje pa tudi nemajhno spodbudo za njihovo nadaljnje delo.«

Še in še bi lahko govorili o Mišku Kranjcu (kaj hočete: pisatelj, agitator, »naš človek«), vendar se navsezadnje vtisi, pripovedovanja in anekdote skrivajo v meglici ravnine. Ravnina, gledano od zgoraj navzdol, iz perspektive Lendavskih goric, je sicer lahko dokaj preprost pojem, vendar se že vsak naslednji kilometer (zavit v meglico) lahko spremeni v začetek dvoma in v začetek razmišljanja.

V našem razmišljanju — razmišljanju mimogrede — o pisatelju Mišku Kranjcu (našem Mišku, pravijo v Pomurju) in njegovem umetniškem prikazovanju domače dežele, smo se morali navsezadnje srečati tudi s čustvovanjem in načinom razmišljanja ljudi, ki žive v dokaj nenavadnem okolju (torej v ravnini z meglico) za večino Slovencev. Lepo je, če je prav ta slovenska pokrajina z vsemi svojimi posebnostmi imela tako prepričljivega glasnika, kot je Miško Kranjec. In prav tako je lepo, da je prav ta Miško — pisatelj, kmet, študent, agitator in vagabund — obletnico svojega rojstva lahko na docela neprisiljen način povezal tudi z obletnico dela neke politične organizacije. Pred štiridesetimi leti so se lahko takratna razmišljanja zdela utopija. Morda so prav zato Kranjčevi pomurski »bosjaki« v romanih in črticah toliko bolj prepričljivi in zelo blizu bralčevega srca...

V kolektivih pozabljajo, da pomeni skrb za rekreacijo zaposlenih prispevek k humanizaciji dela

»Nezanimive in nesimpatične« dolgoročne naložbe

Andrej Ulaga

V temeljnih in drugih organizacijah združenega dela imamo še vedno veliko premalo ljudi, ki skrbijo za načrtno izkoriščanje prostega časa zaposlenih. Kljub večletnim naporom slovenskih sindikatov, visoke šole za telesno kulturo, telesnokulturnih organizacij in mnogih drugih smo pri vzgoji prepotrebnih strokovnjakov za to področje še vedno le na začetku. Primanjkuje nam na stotine poklicnih organizatorjev rekreacije in na tisoče amaterskih. Letni prirastek je namreč skromen, če pa upoštevamo tudi osip celo več kot skromen.

Vzroki?

V glavnem, lahko bi rekli skoraj v celoti, izhajajo iz zastarelega gledanja na delo in prosti čas, iz nepoznavanja potreb delovnih ljudi in zdravega načina življenja, iz velike neosveščenosti.

»Zanimivo in značilno je, da moramo danes pripisati nepoznavanje pomena načrtnega izkoriščanja prostega časa tudi izobražencem na vodilnih položajih, to je tistim, ki držijo v svojih rokah zelo pomembne vajeti...« nam pripoveduje magister Herman Berčič, strokovnjak za področje rekreacije na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani. »Premnogi niti ne slutijo, da pomeni skrb za rekreacijo velik prispevek k humanizaciji dela, zmanjšanju števila nesreč na delovnem mestu in ob prostem času, prispevek k večji delovni storilnosti, boljšemu razpoloženju zaposlenih, manjši fluktuaciji in še k marsičemu. Seveda gre pri vsem tem za dolgoročne cilje, ki pa so za mnoge, kot potrjuje praksa, zelo nezanimivi, nesimpatični...«

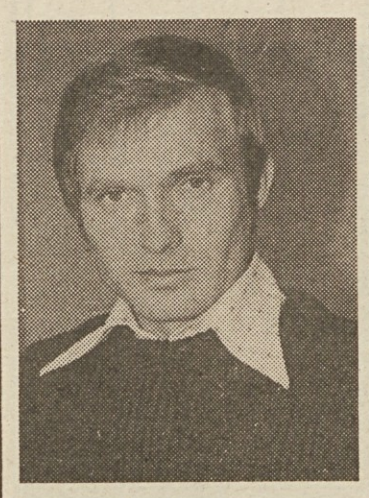

Herman Berčič

»Te dni zaključuje drugi semester že tretja generacija ljudi, ki ob delu študirajo za organizatorje rekreacije. Se je uveljavila ta vrsta študija?«

»Vsekakor je spodbudna ugotovitev, da postaja študij ob delu vse pomembnejša oblika izobraževanja kadrov za to področje. Iz leta v leto kažejo ljudje večjo zavzetost za delo in temu primeren je tudi uspeh, ki se kaže predvsem v manjšem osipu. Prej se je več kot polovica študentov porazgubila, zdaj ne več...«

»Koliko je študentov v drugem semestru?«

»Od 32 se jih je tečaja v Rovinju, kjer je bilo težišče na praktičnem delu, udeležilo 28. Vsi ti ljudje so že v službah, nekateri imajo že izkušnje na področju organizacije rekreacije. Gre v glavnem za ljudi z veliko volje do dela, saj vemo, da ni tako preprosto uspešno opravljati svojih delovnih dolžnosti, poleg tega pa še uspešno študirati.«

»Torej 32 študentov — malo ali veliko?«

»Če pomislimo, kakšne napore zahteva od človeka študij ob delu, potem številka niti ni tako majhna. Seveda pa bi lahko bila bistveno večja, če bi imeli v delovnih organizacijah več razumevanja za potrebe ljudi. Tega je namreč še veliko premalo, zato tudi tako malo poklicnih in amaterskih organizatorjev športne rekreacije. Mnogi kolektivi, denimo, niso pripravljeni poravnati stroškov za šolnino, čeprav veljajo le 3000 dinarjev na semester. Vsekakor — varčnost na nepravem koncu! Nekatere delovne organizacije ljudem, ki študirajo ob delu, ne odobrijo prepotrebnega študijskega dopusta. Zato vsi ti študenti izkoristjo za študij predvsem svoj redni letni dopust. Nekateri delajo celo ponoči, da lahko čez dan poslušajo predavanja. Vse to dokazuje mačehovski odnos do ljudi z veliko volje do dela in seveda do skrbi za delovnega človeka. In v vsem tem lahko tudi iščemo vzroke za tako pereče pomanjkanje organizatorjev rekreacije.«

»V minulih letih so slovenski sindikati razmeroma uspešno skrbeli za izobraževanje amaterskih organizatorjev rekreacije. Se tradicija nadaljuje?«

»Ne tako, kot bi si želeli. Očitno se nekje zatika. Letošnja bera bo namreč zelo skromna. Tečaja v Mozirju se je udeležilo 17 ljudi, seminarja Iskre 50, v Poreču pa se bo predvidoma zbralo kakih 30 ljudi. Malo, če upoštevamo potrebe, premalo, precej premalo, da bi lahko bili zadovoljni.«

V DRUŽBOSLOVNI ZBIRKI DELAVSKE ENOTNOSTI JE PRAVKAR IZŠLA NOVA KNJIGA:

Dr. Cveta Mlakar:

Ekonomski problemi naše graditve socializma

Naši ekonomski problemi terjajo vse več teoretičnih analiz in seveda ustreznih praktičnih rešitev...

Napori avtorice, ki je sicer redna profesorica za področje politične ekonomije na Ekonomski fakulteti Borisa Kidriča v Ljubljani, so usmerjeni v to, da pride do konkretne uporabnosti znanstvenih ugotovitev za našo družbenoekonomsko prakso...

Avtorica je knjigo razdelila na štiri dele, ki obravnavajo:

— Tržno gospodarstvo v socialističnih samoupravnih odnosih

— Družbeno reprodukcijski proces

— Gradbene in mestne rente v komunalnem gospodarstvu

— Vprašanja meščanske in marksistične teorije cen

Problematika, ki jo knjiga obravnava, je tako aktualna, da jo priporočamo prav vsem, zlasti vsem delegatom združenega dela, kot tudi vsem družbenopolitičnim delavcem in vsem, ki se poklicno ukvarjajo z ekonomskimi odnosi v naši socialistični samoupravni družbi.

Obseg 336 strani, vezano v platno, ščitni ovitek, cena 250 din.

SKUPNA IZDAJA ZALOŽB MLADINSKA KNJIGA IN DELAVSKA ENOTNOST

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam pri ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, ... izvodov knjige dr. Cvete Mlakar: **EKONOMSKI PROBLEMI NAŠE GRADITVE SOCIALIZMA**

Knjige nam pošljite na naaslov: .....

.....
(ulica, poštna št., kraj)

Naročeno, dne, kraj: .....

Žig .....
(čitljiv podpis naročnika)

II. del postojnskih delavskih športnih iger

Veliko število mladih

V Postojni s tekmovanji v malem nogometu nadaljujejo delavsko-športne igre za leto 1978. Na igrah sodeluje skoraj 2000 zaposlenih. Doslej so bila končana tekmovanja v desetih športnih panogah, kjer so zmagovalci postali: v šahu, smučanju za moške, v streljanju in kegljanju za ženske ter v balinanju Postojnska jama, v namiznem tenisu za ženske — ŽTP, pri moških Javor, v ženskem smučanju SAZU, v streljanju za moške Transavto in v kegljanju Gozdno gospodarstvo.

Po desetih disciplinah letošnjih iger vodijo za veliki prehodni pokal delavci Postojnske jame z 42 točkami, Javor jih ima 32, Transavto 18, GG 17, ŽTP 16 itd.

Preostanejo še tekmovanja v malem nogometu, košarki, rokometu, odbojki, krosu za moške in ženske ter v vleki vrvi.

V drugem delu športnih iger so začeli s tekmovanjem nogometaši. Štirinajst prijavljenih ekip se je razdelilo v tri skupine. V prvi skupini so bili najboljši delavci Gradenj, pred Postojnsko jamo in Pepom Pivka. V drugi skupini so zmagali predstavniki Primorja pred GG in Livom. V tretji skupini pa so bili najboljši lanski zmagovalci — železničarji pred Transavtom in Javorom.

Zmagovalci skupin se bodo v finalu pomerili za uvrstitev od 1. do 3. mesta, drugouvrščeni pa za 4. do 6. mesto.

Tudi letos imajo izvajalci tekmovanj težave, saj so še vedno sindikalne organizacije, ki so se prijavile, a se ne udeležijo tekmovanj. Tako se pri nogometu izostale ekipe Vojnih ustanov, PTT, PK Pivka in Nanosa. Zanimivost letošnjih iger je, da je v sestavu ekip veliko število mladih delavcev.

E. PROGAR

Obveščanje, propaganda in založniška dejavnost — pomembne naloge pri organizaciji rekreacije (II.)

Za hitrejši razvoj športne rekreacije

Herman Berčič

Organizator rekreacije mora del svojih sil, znanja in sposobnosti usmeriti tudi v tisti del akcijskega načrta, ki je namenjen planiranju in programiranju oziroma izpopolnjevanju sistema informiranja, propagande in založniške dejavnosti.

Na področju športne rekreacije v OZD so v zvezi s propagando, informatiko in založniškim v ospredju številni cilji, ki jih lahko tudi dosežemo ob ustrezno oblikovanem modelu oziroma sistemu informacij in propagande.

Med ožjimi cilji, ki jih poskušamo doseči, naj navedemo predvsem naslednje:

— oblikovanje pozitivnega odnosa delavcev do področja športne rekreacije v združenem delu ter afirmacija vrednot na tem področju

— vplivanje na delavce kot samoupravljavce na področju športne rekreacije v organizacijah združenega dela ter vpliv na uveljavljanje samoupravnih socialističnih odnosov na navedenem področju;

— razvoj bioloških in socialnih potreb delavcev za redno ukvarjanje s športno-rekreativnimi aktivnostmi in vključevanje v polnejši in bogatejši način življenja in dela;

— izpopolnjevanje ustrezne motivacijske strukture delavcev ter njihovega vključevanja v redno športno-rekreativno aktivnost na začetku dela in med delom;

— oblikovanje trajnih navad za koristno izrabljanje prostega časa pri dnevnem in tedenskem oddihu, na letnem dopustu in v času programiranih zdravstveno-preventivnih in rekreativnih odmorov;

— oblikovanje delovne skupine—tima v strokovni službi na področje športne rekreacije v organizacijah združenega dela;

— seznanjanje delavcev z različnimi organizacijskimi in vsebinskimi oblikami športno-rekreativne dejavnosti v organizacijah združenega dela;

— vzgajanje in oblikovanje delavcev kot celovite osebnosti v stalne koristnike in uporabnike pripravljenih programov ter jim kaže pot in načine, kako naj bodo aktivni;

— širjenje in poglabljanje znanja na področju športne rekreacije ter prikaz dinamike razvoja športne rekreacije v ožji in širši družbeni skupnosti;

— seznanjanje delovnih ljudi z uspešno izvedenimi akcijami in dejavnostjo na področju športne rekreacije v organizacijah združenega dela;

— seznanjanje delovnih ljudi z rezultati in izsledki raziskovalnega in znanstveno raziskovalnega dela na področju športne rekreacije v združenem delu;

— vplivanje na nosilce in izvajalce športno-rekreativne dejavnosti delavcev v organizacijah združenega dela (delavsko športno rekreativno društvo) in zunaj njih v krajevnih skupnostih (društvo za športno rekreacijo in telesno vzgojo »Partizan«, planinsko društvo, taborniški odred, trimski klub itd.);

— vplivanje na vodstvene in vodilne kadre in strukture (individualni poslovodni organi, kolegiji v OZD itd.) v organizacijah združenega dela;

— vplivanje na družbenopolitične in druge dejavnike v organizacijah združenega dela (osnovna organizacija sindikata, OOZSM itd.) in v krajevnih skupnostih, kjer delavci živijo;

— itd.

Navedeni akcijski načrt mora ob izdelanem informacijskem in propagandnem sistemu odsevati splošne in specifične potrebe delovnih ljudi, ki so skladne z njihovimi osebnimi interesi ter z interesi organizacij združenega dela in širše družbene skupnosti.

Plan in program morata zajeti vse populacijske strukture v delovnem okolju, pri čemer moramo zlasti poudariti že omenjeni učinek obveščanja in propagande na vodilne in vodstvene strukture delovnih kolektivov. V naši vsakdanji praksi je namreč še mnogo primerov, kjer je razvojna dinamika športne rekreacije odvisna od večje ali manjše naklonjenosti posameznikov, katerih položaj na strokovnem področju in v sistemu samoupravljanja v OZD dovolj pomemben, da lahko »samoupravno« odločajo o razvoju za posameznika in družbo tako pomembnega področja.

V informacijskem in propagandnem projektu bi moral biti drugi del silnic usmerjen k delovnim ljudem nasploh, pri čemer bi si morali prizadevati, kot smo že omenili, da kar najbolj dvignemo raven osveščenosti delavcev na področju športne rekreacije.

Navedeni informativni in propagandni projekt bi skupno z založništvom moral poseči na vsa ožja področja športne rekreacije v organizacijah združenega dela, in sicer v športno-rekreativno dejavnost na začetku dela, med delom, v dnevni prosti čas delavcev in v tedenski oddih, v letni oddih in v čas programiranih zdravstveno-preventivnih in rekreativnih odmorov.

Psihološke in sociološke osnove obveščanja, propagande in založniške dejavnosti ter analiza nekaterih pomembnih elementov za njihovo uspešno uveljavljanje v praksi

Informativni in propagandni projekt ter projekt založniške dejavnosti mora ob podrobno izdelanem sistemu temeljiti na določenih osnovah, pri čemer pa moramo upoštevati tudi nekatere psihološke in sociološke dejavnike.

Navedena dejavnost je usmerjena v oblikovanje ustrezno motivacijske strukture subjektov delovnega procesa, ki so nosilci temeljne pa tudi druge dejavnosti v organizacijah združenega dela, kamor nedvomno sodi tudi športna rekreacija.

(SE NADALJUJE)

Delavsko gibanje na Slovenskem od začetkov do leta 1889 *(III.)*

Razgibani in uspešni desetletji

Piše: Franc Rozman

V delovanju obrtniškodemokratske skupine je imel posebno vlogo časnik Ljudski glas, ki je izhajal od 1882 do januarja 1885. leta. Vsega je izšlo 85 številk, vendar je imel časnik svoje pomembno mesto v takratnem slovenskem družbenem življenju zaradi pečata, ki mu ga je dalo zanimanje za socialna vprašanja in sodelovanje obrtniških demokratov, ki so mu od oktobra 1882 do aprila 1884. leta določali smer. V svojem programskem članku je list odklanjal socialdemokratsko usmeritev, ki sicer pravi, da je treba dvigniti blagostanje med ljudstvom in premagati revščino, vendar pa je list odklanjal pot, ki so jo propagirali socialni demokrati, kajti po njihovem mnenju naj bi bila samo to revolucija. Uvodnik pravi, da narava ne ljubi skokov, kar hočemo doseči, moramo dosegati polagoma in po poti postav. »Po vsej sili hoteli so nekateri videti v našem listu sodijalnodemokratičen organ. Zdaj se bodo menda prepričali, da so nam po krivem ovire delali. Obrtniškim in delavskim krogom, ki od nas v prvi vrsti pomoči pričakuje, poklanjamo na srce, naj bodo potrpežljivi in zmerni v svojih zahtevah.« Vendar pa je bila ta socialna usmeritev ob dotedanjem zgolj narodnopolitičnem časnikarstvu pomembna novost. V oktobru 1882. leta je postal namesto Filipa Haderlapa urednik lista Ferdinand Suhadobnik, takoj se je začutila nova smer lista, ki je vse leto 1883 s simpatijami spremljal delovanje Železnikarjeve skupine na ljudskih shodih in v ljubljanskem delavskoizobraževalnem društvu. Že v oktobru 1882. leta je ob stavki dunajskih črkostavcev Ljudski glas nekoliko spremenil svojo smer in zapisal: »Če že mi pri vsaki priložnosti rečemo, da ne odobravamo socijalističnega programa, ker ne izhaja od boga, vendar ne moremo slepi in gluhi biti za opravičene pritožbe delavcev. Saj ravno vsled tega se je socijalizem rodil, ker so bogati podjetniki v svojih brezverskih nazorih začeli smatrati delavce kot orodje. Brezsrčnost takih kapitalistov je kriva, da najdejo agitatorji socijalizma toliko posluha med delavci. Na Slovenskem sicer še niso takšne razmere, ker je malo tovarn in ljudstvo še lahko od zemlje živi.« Odslej je Ljudski glas doživljal stalne napade liberalnega Slovenskega naroda, razvila pa se je tudi polemika z Obrtnikom, ki ga je v maju 1883. leta začel izdajati Matija Kunc. Ljudski glas se je vseskozi ubadal s finančnimi težavami in v aprilu 1884. leta je Železničar postal upravnik lista, s tem pa je listu posodil precejšen znesek denarja. To pa se je zgodilo le tri dni pred Železnikarjevo aretacijo, tako da njegovo lastništvo ni vplivalo na pisanje lista. Na zaslišanju v Ljubljani ob procesu proti Železnikarju je urednik Suhadobnik sicer dejal, da so obrtniški demokrati kot Regali in Sturm večkrat zahtevali, da bi Ljudski glas postal bolj radikalen, da pa Železnikar ni imel večjega vpliva na list. Tej trditvi je mogoče oporekati, ker v času preiskave Suhadobnik ni nikoli obremenjeval Železnikarja. Povedati pa moramo, da so posamezni članki v letu 1883 povsem odsevali stališča obrtniških demokratov. V času pripravljanja procesa v Celovcu se je Ljudski glas od socialnih demokratov distanciral, kar pa je spet treba vrednotiti s stališča tedanjih razmer. Ljudski glas je začel vedno bolj neredno izhajati in ob koncu 1885. leta je izšla zadnja številka. O celovškem »procesu« proti Železnikarju in tovarišem v decembru 1884. leta pa Ljudski glas sploh ni poročal, da mu tako ne bi bilo potrebno komentirati procesa.

Proces proti članom ljubljanskega delavskega izobraževalnega društva v Celovcu.

V sredini leta 1882 je v avstrijskem delavskem gibanju prišlo do dokončnega in odkritega preloma med radikalno anarhistično in zmerno strujo, čeprav se je začel proces odkrite polarizacije že leto poprej. Prve odmeve anarhistične propagande zasledimo v Ljubljani že januarja 1882. leta, ko je policija slišala za prve radikalnoanarhistične letake in ko se je na dveh shodih zbralo 40 do 60 ljudi. Govorili pa so o komuni in revoluciji. Oba shoda je priredilo delavsko izobraževalno društvo. Prve primerke anarhistične literature, in sicer Mostovo Freiheit pa je policija našla v začetku februarja 1882. leta. Kmalu je bil osumljen Železnikar, češ da razširja anarhistično literaturo, vendar je bil na razpravi 25. aprila 1885. leta oproščen zavoljo pomanjkanja dokazov.

Do stopnjevanja radikalne agitacije v ljubljanskem delavskoizobraževalnem društvu je prišlo v novembru 1883. leta, ko je v Ljubljani imel shod Peukertov somišljenik Jakob Waitz iz Gradca. Na shodu je bilo vsega skupaj petnajst ljudi, med drugimi tudi Železnikar, Tuma in Šturm. Društvo je bilo odtlej tudi naročeno na glasilo radikalov Zukunft. To radikalno glasilo je objavljalo članke o delovanju ljubljanskega društva, kjer so bile v tem času razprave na shodih zaradi varovanja načela bratstva in enotnosti narodov v obeh deželnih jezikih, to pa je v nemškem in slovenskem. Vsekakor je

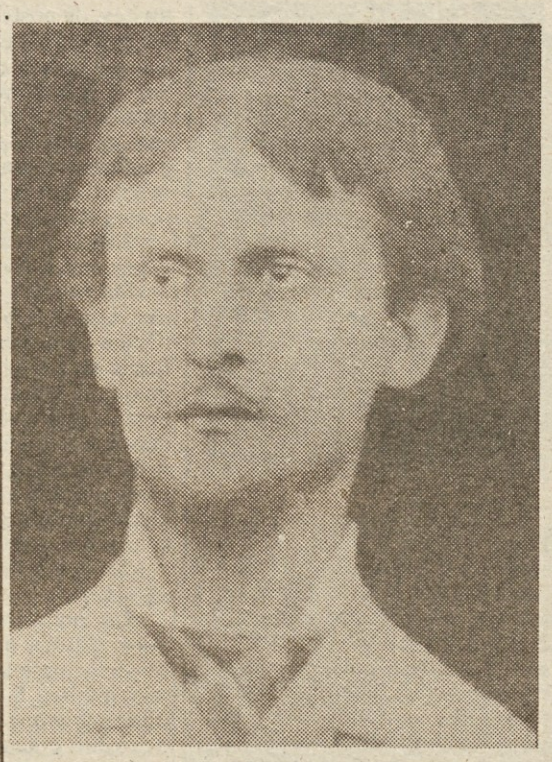

Ivan Brozović, krojač iz Ljubljane, urednik »Novega časa«, »Delavskega lista« in »Zarje«.

Ljudski dom v streliški ulici, kjer je bil 20. februarja 1870 ustanovni občni zbor delavskega izobraževalnega društva v Ljubljani.

v ljubljanskem delavsko izobraževalnem društvu prišlo v teh za delavstvo hudih časih, ko je bila policija zaradi anarhističnih atentatov na Dunaju zelo budna, do notranjih trenj med zmernimi in radikalnimi. Pri vsem tem pa večina članov društva ni niti poznala prave razlike med obema strujama, v januarju 1883. leta je bil iz društva izključen Ludvik Zadnik, ker je bral in razširjal tudi liste zmerne struje kot Volkstreund, medtem ko je Anton Grablovic zaradi tega incidenta sam izstopil iz društva. Društvo pa je v Zukunft, glasilu radikalnih, napadlo Karla Kordeliča, ki je tedaj živel v Innsbrucku, češ da hoče ljubljanske delavce spraviti v zmerne vode. Prav ti trije pa so bili kasneje glavni akterji oživitve delavskega gibanja v Ljubljani in na Kranjskem sploh, in to že čez nekaj let, ko je po 1889. letu postala stalna stranka legalna.

Med delavstvom so se vedno znova širili anarhistični letaki in ko je policija dobila več sto letakov, je končno ugotovila, da sta v razpečavanje vmešana Franc Železnikar in Ferdinand Tuma; zato ju je v aprilu 1884. leta aretirala. Zadeva je bila označena kot veleizdajniško dejanje in pričel se je pripravljati proces proti članom ljubljanskega delavskega izobraževalnega društva, ki je prišel v anale kot proces proti »krvavcem«. Ta proces je bil ob koncu decembra 1884. leta v Celovcu. Na procesu je bilo pet obtoženih: Franc Železnikar, Ferdinand Tuma, Franc Šturm, Edvard Kriegl in Franc Dhü. Potem jo je obramba obtoženih skušala prepričati sodišče, da gre le za nacionalne spore med slovenskimi in nemškimi člani delavskega društva, da so pa vsi obtoženi sicer lojalni avstrijski državljani, je porota oprostila štiri obtožence, France Železnikar pa je bil zaradi dokazanega dejstva, da je s svojo izjavo v marcu 1881. leta, ko je odobraval umor ruskega carja Aleksandra II., in z razširjanjem prepovedanega letaka ščuval ljudi k sovraštvu do cesarja, do oblike vladavine in državne uprave avstrijskega cesarstva, kriv zločina veleizdaje in prestopka kaljenja javnega reda in miru ter zato obsojen na osem let težke ječe, ki mu jo je po takojšnji pritožbi višje deželno sodišče v Gradcu v januarju 1885. leta zvišalo na deset let. Železnikar je kazen skoraj v celoti odsedel v kaznilnici Suben v Gornji Avstriji. Kljub skrbno vodenemu postopku, številnim zaslišanjem pa sodišče nobenemu obtožencu ni moglo dokazati organiziranja zarote, ki bi imela zvezo z drugimi anarhističnimi organizacijami v Avstriji ali drugje. Obtoženi se niso niti jasno zavedali razlike med zmerno in anarhistično smerjo in niso poznali prave vsebine besed ekonomska osvoboditev in propaganda dejanj.

Naslednja tri leta pomenijo v zgodovini delavskega gibanja na Slovenskem čas najhujše oseke. Policija je poostrila ukrepe in budno pazila, da se delavsko gibanje ne bi razširilo. Društva so v glavnem životarila, nekatera pa so se zaradi premajhnega števila članstva in onemogočenega delovanja razpustila kar sama. Tudi v Ljubljani niso bile razmere nič boljše. Le sem in tja je društvo še organiziralo kakšen shod, število članov je komaj preseglo dvajset, policija je budno pazila, če se ne pojavljajo nove anarhistične težnje in skušala pripraviti nov proces proti anarhistom. Najnevarnejši se je zdel policiji Johann Pischler, doma sicer iz Kočevja, dejaven pa že prej v Mariboru. Zanj je veljalo, da je pristaš anarhistične smeri, saj je bil tudi naročnik lista radikalnoanarhistične smeri Die Arbeit. Policija ni našla materialnega dokaza, Pischler pa je uvidel, da so tla v Ljubljani prevroča in se je v maju 1886. leta odselil v Gradec.

Po ustanovitvi delavske stranke je postala Ljubljana središče delavskega gibanja slovenske narodnosti

Ljubljansko delavskoizobraževalno društvo je bilo v letih 1885 in 1886 nekajkrat pred tem, da se prostovoljno razpusti, vendar se to le ni zgodilo, v aprilu 1887. leta pa se je v Ljubljano vrnil čevljarski pomočnik Karel Kordelić, ki je bil član društvenega odbora sicer že od 1876. leta, vendar je bil zadnjih šest let v Švici in Avstriji. Kordelič se je v Innsbrucku navzel idej, ki jih je preko svojega tednika Gleichheit širil Viktor Adler, in ki so pripeljale do obnovitve delavskega gibanja, do pomiritve med zmerno in radikalnoanarhistično strujo ter do ustanovitve avstrijske socialdemokratične stranke. Kordelić je vnesel novo življenje v ljubljansko društvo, ki je začelo spet bolj živahno delovati, prirejati shode in število članstva je kmalu naraslo na 60. Ko sta se ob koncu leta 1887 v Ljubljani naselila in začela v društvu delovati še Johann Wögerer in Vincenc Arnetzl iz Lovrenca na Dravskem polju, ki sta verjetno imela nalogo, da društvo okrepita, se je društveno življenje še poživilo. Poleg teh so delovali zlasti še Ivan Brozović, Fran Barta, Ludvik Zadnik in drugi. Ob obletnici društva 1888. leta je društvo dobilo pozdravne brzojavke iz Dunaja, Salzburga, Trsta, Celovca, Beljaka, Maribora, Budimpešte, Innsbrucka in drugod. V novembru 1888. leta je Kordelič postal predsednik društva, potem ko je Wögerer odpotoval iz Ljubljane. Kordelič se je kot delegat ljubljanskega društva udeležil kongresa v Hainfeldu, kjer je govoril v imenu slovenskih delegatov in opozoril na potrebo, da dobijo delavski list v slovenščini.

Delavsko gibanje v Ljubljani smo prikazali na prvem mestu, kjer je tu središče slovenskega naroda. Po ustanovitvi delavske stranke je postala Ljubljana središče delavskega gibanja slovenske narodnosti, čeprav si je tudi Trst lastil to pravico kot največje industrijsko mesto. V tem obdobju pa je bilo delavsko gibanje bolj razvito v slovenskem delu Štajerske, pri čemer gre za tisti del nekdanje kronovine Štajerske, ki je danes v mejah SFRJ in se v bistvu pokriva z etnično mejo med Slovenci in Nemci. Če je bilo na Kranjskem vse do leta 1889 eno samo delavskoizobraževalno društvo, in to v Ljubljani, je Štajerska poleg mariborskega imela še delavsko izobraževalna društva vsaj nekaj časa tudi v Celju, Ptuju in v Slovenski Bistrici. Posebno močno središče delavskega gibanja v vsej avstrijski polovici monarhije je vseskozi predstavljal Gradec, kar je bilo velikega pomena za delavsko gibanje tudi na slovenskem Štajerskem. Gravitacija Maribora h Gradcu in njuna relativna bližina sta mariborsko delavstvo že od vsega začetka tesno naslonila na Gradec. Ta navezanost je ostala konstantna do zloma monarhije ob koncu 1918. leta. To je bil tudi eden od vzrokov, da se je v času po letu 1890 delavsko gibanje na Štajerskem polagoma polariziralo v dva centra in južni del, ki mu je meja vitanjska razvodnica, je vse bolj prehajal v organizacijske roke Jugoslovanske socialdemokratske stranke, kot se je delavska stranka imenovala na Slovenskem, medtem ko je severni ostal pod štajersko socialdemokratsko organizacijo s sedežem v Gradcu. Poudariti je tudi potrebno dejstvo, da je bila od vsega začetka socialna demokracija na vsem Štajerskem zelo dobro organizirana in je vse obdobje monarhije tako tudi ostalo. Štajersko deželno socialdemokratsko organizacijo pa je strankino vodstvo večkrat postavilo za zgled deželnim organizacijam.

V Mariboru je do ustanovitve delavskoizobraževalnega društva prišlo leto dni prej kot v Ljubljani. Tudi tu so bili pobudniki obrtniški pomočniki, ki pa so imeli močno oporo v zaposlenih v delavnicah Južne železnice, ki so bile ustanovljene leta 1863 in stalno zaposlovale kakih 1500 delavcev. Ta močna aglomeracija delavstva je delavskemu gibanju v Mariboru dala bistveno drugačen pečat, kot pa je bil to primer v Ljubljani, saj je bilo v Mariboru večje število industrijskega proletariata, ki je zaradi narave svojega dela (delavci pri železnici so se veda mnogo potovali in se seznanjali z delavci drugod) in nacionalne heterogenosti (poleg Slovencev Nemci, Čehi, Hrvati) mnogo manj krajevno zaprto in ozko, po drugi strani pa manj dovzetno za nacionalne boje in zato bolj internacionalno. V Mariboru nimamo opravka s kakšno skupino obrtniškega delavstva kot v Ljubljani in delavsko gibanje ni tako izrazito gibanje obrtniških pomočnikov, kot je to primer v Ljubljani.

Do prvega delavskega shoda je v Mariboru prišlo 2. avgusta 1868. leta, ko je 18 delavcev sklenilo ustanoviti svoje delavskoizobraževalno društvo. Tega sestanka se je udeležil tudi predstavnik graških delavcev Gustav Markwart in tako že na začetku utrl pot tesnega sodelovanja med delavci obeh mest. Že tri dni zatem je mariborski list Marburger Zeitung izpod peresa Franza Wiesthealerja objavil uvodnik Delavska izobraževalna društva, v katerem je avtor poudaril, da so delavci v šolah deležni premalo izobrazbe in da bodo zato ustanovili svoje društvo, da se bodo izobraževali sami. Uvodnik se končuje z besedami, da vzgoja osvobaja duhovno, politično in gospodarsko. Marburger Zeitung je odslej skoraj šest let zelo vestno prinašala članke iz delovanja delavstva in jim bila naklonjena, pač pod vplivom njenega solastnika in urednika Franza Wiesthalerja, ki je bil vse do 1868. leta tudi duša mariborskega delavskega gibanja. Že 5. avgusta 1868. leta je bilo v Kartinovi pivnici v Mariboru v navzočnosti več kot 100 delavcev društvo ustanovljeno in Wiesthaler izvoljen za predsednika. Slednjič je tudi graško državno namestništvo (Statthalterei) 20. septembra 1868. leta društvo tudi formalno dovolilo. Že sredi oktobra je društvo ustanovilo konzumno društvo, ki naj bi delavcem omogočalo cenen nakup živil, ustanovilo pa je tudi krožke risanja, lepopisja in petja. Pravila društva so bila sestavljena podobno kot ljubljanska, vendar so bila napisana samo v nemščini, ob koncu oktobra 1868. leta se je število članov društva povečalo že na 72.

Zahteva po koalicijski svobodi in odpravi prisilnih delavnic.

Svojo prvo politično akcijo je društvo izvedlo v januarja 1869. leta, ko je na shodu podprlo zahteve dunajskega delavstva in zahtevalo koalicijsko svobodo in odpravo prisilnih delavnic.

(Se nadaljuje)

Kozerija

Nova »mašina«

Tomaž Iskra

Zgodilo se je v naši Zlati jami. V enem izmed tozdov, ki se bori za svoj ekonomski položaj, kakor je zapisano po zakonih in postavah.

V našem tozdu Levjesrčnem smo dobili nov stroj. Uvožen. To je »mašina«, ki vse kopira: zapisnike, poročila, pogodbe, predračune, plane, statute, pravilnike o OD in celo pravilnike o medsebojnih razmerjih.

Stroj je tako brezhiben, da se ni priljubil samo delavcem naših Levjesrčnega tozda, ampak je zaslovel zelo na daleč po vsej Zlati jami.

Šef priprave dela je z odprtimi očmi in sijočih oči kazal novo »mašino«, ta mali čudež, in v lepi slovenščini razlagal vsem, ki so hodili kopirat listke in lističe, kakšna enkratna pridobitev je ta novi stroj, NASHUA imenovan.

Nekega lepega dne pa se je nekaj zataknilo. Ne pri stroju »mašina« je delala brez napake. Napako je storil le kalkulant, ki je imel svojo mizo le pol metra poleg NASHUE. Ubogi fant je pravkar prišel z dopusta in ni vedel, da je za stroj zadolžen sam šef osebno in še njegov tehnolog.

Nič hudega sluteč je pritisnil na gumb in kopiral svoje predračune. Listi so lepo poslikani lezli ven, ko se je nad njimi pojavila senca samega šefa Babyja.

»Ti, ti... kaj pa ti počneš?« se je zapičil Baby ves zelen v svojega podrejenega.

»Kopiram predračune... saj ne strgam repe...!«

»Čakaj, čakaj... Pa ti veš, da sem za to zadolžen jaz in Mičo in nihče drug.«

Baby je začel nervozno kriliti z rokami, kakor bi odganjal nadložne muhe.

»Ja, pa če nikogar drugega ni«, je odgovoril Maži.

Potem je bilo šefu dovolj. Na ustih so se mu jele nabirati pene.

»Kako pa se vedeš?!«

Nesrečni Maži je bil osupnil. Vedno je bil strpljiv, toda takrat ga je prijelo, da bi mu eno primazal.

»To tvoje boš dal ma matrice«, je nategoval naprej šef.

»Kako na matrice, če pa naša mašina kopira navadni papir, poleg tega jo imam pa pred nosom!« V Mažiju se je tedaj prebudil revolucionarni duh. Za svoje ideje se je bil pripravljen boriti tudi z zobmi.

»Na matrice, pravim! Se upiraš. Ne boš delal, kar povej, če ne boš. Če ti kaj ni prav, kar pojdi! Mi bomo to hitro uredili.« Šef Baby je ta »mi« posebej važno poudaril. Nekoliko se je umaknil proti vratom svoje pisarne, kot bi slutil, da ga bo nekaj zadelo.

Maži je stisnil pest za hrbtom in pogledal skozi okno, da ni videl rdeče penaste obličje renčečega šefa.

»Vi kar uredite, kar hitro uredite«, je Maži kar naenkrat brezbrižno odgovoril in še dodal: »Komaj čakam.«

Baby je pobesnel: »Kako pa govoriš z mano, nad mano se boš izživljal, na disciplinsko te bom dal, na alkotest...« Rjul je, kolikor so mu dale glasilke. Ko se mu je v grlu zataknilo in ni mogel iz sebe spraviti ničesar več, je nastala grobna tišina, ki jo je presekal Mažijev tih nežen:

»Pa daj.«

Potem je Babyja odneslo v svojo pisarno.

Naša »mašina« NASHUA v Zlati jami v Levjesrčnem tozdu kopira vse: zapisnike, poročila, pogodbe, predračune, plane, statute, pravilnike OD in celo pravilnike o medsebojnih razmerjih... pa še to zgodbo.

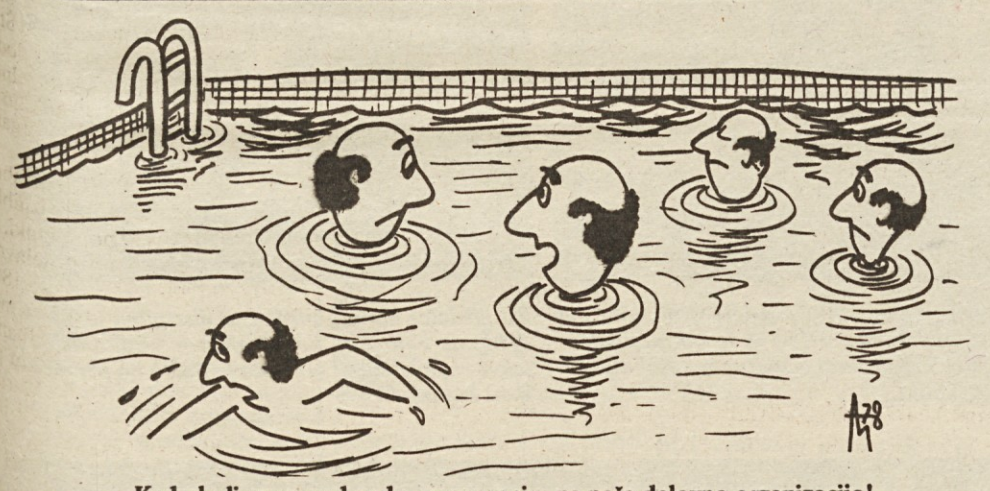

– Kadarkoli grem pod vodo, se spomnim na našo delovno organizacijo!

NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 37

DE	KRINKA	PRVI SLOVENSKI DRAMATIK	OBIČAJ	SOSEDNA DRŽAVA	FINSKO MESTO Z LESNO IN PAP. INDUST.	CESTA V MESTU	LADO LESKOVAR	ANTON JARNIK	PRISTANIŠKO MESTO NA SICILIJI	DOLOČENI DNEVI V RIMSK. KOLEDARJU	PRIMORSKA JED	OBER
SPRETNO, STROKOVNO RAVNANJE												
RUSKI SKLADATELJ												
REČI, PREDMETI							PRVA SLOVENSKA FILMSKA IGRALKA	OČETOVA SESTRA / ŽELEZARSKO MESTO				
ZVEZA DVEH ALI VEČ STRANK										ARGON / ERBIJ		
GOROVJE V JUŽNI AMERIKI					GL. MESTO GRCIJE / OPONAŠANJE ZNAL. GLASOV						DOM ŽIVAL, KI DAJE MLEKO	VZDRŽEN ČLOVEK
SESTAVIL: G. N.	ŠPANSKA REKA / SMEŠNA RISBA					PREBIVALKA ASIRIJE / DIANA DORS						
KOTOR			ADMIRAL DORIA / IVO DOLNIČAR							RISTO SAVIN / ITAL. POPEVKARICA		
CIMOSOV AVTO				GERM. BOG (WODAN) / RIM. BOGINJA PLODNOSTI					POTOČENA ŽIVAL / NEZVESTOBA			
MESTO V SR. DELU POLJSKE (150.000 PREB.)						PRESTOLNICA STARODAVNE ASIRIJE						
MANJŠI JADRANSKI OTOK			PANČEVO / NEM. MEŠČ. FILOZOF (GEORG)			SOL OCETNE KISLINE						
ŽIVINSKA KRMA, KLAJA						SARAJEVO	IGRALKA RAS / INDONEZ. TISK. AGENCIJA				SPISEK IMEN	ZGODNJE VINO
ZVIŠANA NOTA „a"				ČEBELI PODOBNA ŽUŽELKA				GRŠKA POKRAJINA / SLOV. STROK. ZA PREHRANO				
TRINITROTOLUOL				POGLED NA POKRAJINO Z VIŠJE TOČKE / NEZNANEC								
UREY HAROLD			NIKOLAJ OMERSA / MANJŠE NASELJE			AVTOR „LADJE NORCEV" / KOPALNA BANJA						
SODOBNI SLOVENSKI ARHITEKT									OS. ZAIMEK / KRANJ			
TROPSKA PAPIGA				VODNI VRTINEC				MESTO V DALMAT. ZALEDJU				
DE	TONE SELIŠKAR			REČNI OTOK				NAŠE NAJVEČJE PRISTANIŠČE				

Rešitve pošljite do 4. oktobra 1978 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Dalmatinova 4, s pripisom na ovojnici NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 37. Nagrade so 200, 150 in 100 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 35

Karikaturist, srednješolec, Etna, anilin, Ren, psi, lata, krema, Skader, sirilo, Anana, EO, Leonid, CK SS, askar, las, kautilena, Lokin, Camus, Berane, rast, Art, atest, To, Joan, klapa, KZ, Arosa, one, Aachen, lapor, lokomotiva, dinamitar.

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 35

1. nagrada 200 din: Jože Kores, Celovška 359, 61210 Ljubljana; 2. nagrada 150 din: Ani Vošnjak, Breg 28, 63313 Polzela; 3. nagrada 100 din: Anka Smodiš, Nasipi 3, 61420 Trbovlje.

Nagrade bomo poslali po pošti.

Pregled izdanih brošur v zbirki Knjižnica Sindikati, ki jo lahko še dobite:

		Cena v din
Št. 2:	Grčar: **Organiziranost in delovanje sindikatov**	20
Št. 3:	O. Bručan in S. Grčar: **Finančno poslovanje v sindikatih**	20
Št. 6:	**Samoupravno urejanje dohodkovnih odnosov v združenem delu**	40
Št. 7:	**Aktualne družbenopolitične naloge sindikatov danes**	30
Št. 8:	**Ljudska obramba in družbena samozaščita — temeljna naloga sindikatov**	30
Št. 9:	Bogdan Kavčič: **Samoupravljanje v združenem delu**	40
Št. 10:	R. Albreht: **Nov korak pri graditvi temeljev socialistične samoupravne družbene ureditve**	8
Št. 11:	Gabrijel Sfiligoj: **Gospodarjenje v združenem delu**	30
Št. 12:	**Tehnologija in samoupravljanje**	35
Št. 13:	**Sindikati in uveljavljanje dohodkovnih odnosov v združenem delu**	25
Št. 14:	**Družbena preobrazba odnosov med delavci v proizvodnih in trgovskih organizacijah**	40

NAROČILNICA

Pri ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam:

....kom. št. 2 ....kom. št. 6 ....kom. št. 9 ....kom. št. 12
....kom. št. 3 ....kom. št. 7 ....kom. št. 10 ....kom. št. 13
....kom. št. 8 ....kom. št. 11 ....kom. št. 14
....kom. Samoupravne delavske kontrole

Naročene brošure pošljite na naslov: .....
.....
(ulica, poštna številka, kraj)

Datum, kraj: .....

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

Žig

.....
Čitljiv podpis naročnika)

Humoreska

Skladišče za izklop zunanjega faktorja

Janko Pšiček

— Vre, tovariš direktor!

— Kdo je zadaj?

— Jaka in Štefan kot člana izvršnega odbora. Kravcar kot predsednik pa ni na Štefanovi liniji, je samo na pol zraven. Saj ga poznate, tovariš direktor, počakal bo, da bo videl, kam bo veter zapihal. Njegovo stališče pa je v sedanji situaciji dvorezen meč: k nam je povabil nekaj zunanjih faktorjev...

— Katere pa? Po partijski liniji?

— To ne, saj ve, da ste tudi vi član občinske konference, tako kot sekretar. Povabil je strokovni sindikat.

— Misliš, da nam kaj morejo?

— Kaj posebnega ne, ampak nikoli se ne ve. Če bi ostalo vse, kar bomo govorili, v okviru podjetja, bi ne bilo sile. Lahko pa obesijo vso stvar na veliki zvon... V tem primeru se bo stvar nujno zakomplicirala.

— Kaj predlagaš?

— Da se jih nekako otresemo!

— Kako? Naj jih vržem skozi vrata?

— Bog ne daj! Da si še novinarje nakopljemo na vrat?! Ne s silo, ampak diplomatsko, tovariš direktor. Kaj ko bi naš predsednik osnovne uradno rekel onim iz strokovnega, da intervencija ni potrebna, da je v kolektivu dovolj zdravih, progresivnih sil itd. Potem bi ne bilo razloga...

— Pa bi rekel?

— Kolikor ga poznam, bi! Sicer pa sem, tovariš direktor, v tem smislu, upam, da nisem ravnal napak, že imel kontakte s tovarišek Kravcarjem. »Rad, rad«, je rekel, ampak v tej zvezi je omenil svoj položaj in plačo...

— Kaj pa ni prav?

— Rad bi se iz obrata preselil v skladišče.

— Si mu kaj obljubil?

— Nič določnega. Rekel sem le, da bom pogledal, če bi se to stvar dalo urediti. Kaj bi se dalo, tovariš direktor?

— Hm! Mislim, da bi se dalo, ker gre res za delikatno zadevo. Oni iz strokovnega za nobeno ceno ne smejo priti sem, pa naj stane, kolikor hoče...

— Ali torej lahko pokličem tovariša Kravcarja, tovariš direktor?

— No, pa ga pokliči!

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČGP Delo, TOZD Delavska enotnost. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. List urejajo: Andrej Agnič, Vojko Černelč (glavni urednik in direktor), Sonja Gašperšič, Milan Govekar, Marjan Horvat, Damjan Križnik, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Bojan Samarin (odgovorni urednik), Janez Sever, Igo Tratnik, Andrej Ulaga in Janez Voljč. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ulica 4, poštni predal 313-VI; naročninski oddelek tel.: 310-033, int. 278, 322-947. Uredništvo tel.: 316-672, 323-554 in 316-695; komerciala: Ljubljana, Tavčarjeva 5, tel.: 312-691. Račun pri SDK Ljubljana, št. 50100-601-11807, devizni račun pri Ljubljanski banki, št. 501-620-7-121100. Posamezna številka stane 5,00 din, letna naročnina je 250,00 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica« Ljubljana.

Ho – ruk za zmagovalno ekipo Slovenije

Na športnem prostoru na Loki v Novem mestu je bilo minuli teden živahno kot bržčas še nikoli doslej. Tokrat niso bili glasni navijači, ampak tekmovalci, kar pa ni čudno, saj so se pomerili med seboj najboljši gozdni delavci Jugoslavije. Motorne žage so hrumele, da je bilo veselje in da se je razlegalo daleč naokrog. Tudi onstran zelene Krke.

V organizaciji Gozdnega gospodarstva Novo mesto in pod pokroviteljstvom Novolesa iz Novega mesta je bilo na Loki 16. septembra 16. tekmovanje gozdarjev Jugoslavije. Prišli so najboljši gozdarji iz vseh republik in pokrajin. Po 6 v vsaki ekipi.

Ob začetku tekmovanja je bila krajša slovesnost. Slavnostni govornik podpredsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Janez Barborič je tudi uradno odprl tekmovanje. V svojem nagovoru je ugotovil, da so ta tekmovanja prerasla prvotno vlogo merjenja sposobnosti in spretnosti posameznikov in so s svojo množičnostjo v predtekmovanjih postala pomemben dejavnik delovne produktivnosti in s tem večjega dohodka v gozdarstvu, ne nazadnje pa tudi medsebojnega spoznavanja in zbliževanja gozdnih delavcev Jugoslavije.

Ko je govoril o pomenu in razvoju gospodarjenja z gozdovi, je Janez Barborič med drugim dejal:

»Delavci v gozdarstvu so v minulem obdobju s svojim delom dali velik prispevek razvoju naše družbe. V zelo težavnih razmerah in s pomanjkljivimi materialnimi možnostmi so omogočili, da je naše gospodarstvo prebrodilo mnoge težave,. Danes imajo delavci gozdarstva možnost, da dajejo znatna sredstva za izboljševanje svojih delovnih razmer. Gotovo je, da bodo tudi v bodoče dajali še večji prispevek h graditvi naše socialistične družbe.«

Janez Barborič je govoril tudi o povezanosti gozdarstva in lesno-predelovalne industrije ter pri tem ugotovil:

»Čeprav je bil po sprejetju zakona o združenem delu dosežen velik napredek v trdnejšem samoupravnem povezovanju organizacij združenega dela gozdarstva in predelave lesa pa tudi tistih OZD, ki se ukvarjajo s prometom teh proizvodov, moramo priznati, da so to še vedno začetni rezultati. Še vedno namreč prevladujejo parcialni interesi, ki pa dajejo le trenutne koristi. Še vedno ni usklajevanja interesov s plani razvoja. Take razmere moramo čimprej spremeniti, saj je to v interesu tako delavcev v gozdarstvu kot tistih v predelovalni industriji. Svoj del odgovornosti, da spremenimo razmere, morajo prevzeti temeljne organizacije združenega dela gozdarstva pa tudi njihove osnovne organizacije sindikata.«

Potem so zapele žage. Roke marsikaterega starega mačka so podrhtevale od treme. Osem disciplin pa ena bolj zahtevna od druge in skupno 785 možnih a praktično nedosegljivih točk je bilo pred vsakim tekmovalcem. Sodniki so bili natančni in najmanjše napake so hitro zbijale število doseženih točk.

Po mnenju vseh je bila prva disciplina lahka. Na motorni žagi je bilo treba obrniti meč in ponovno vpeti verigo. Odločala je hitrost.

Silvo Podobnik iz SGG Tolmin je novi državni prvak med gozdarji. Po poklicu je gozdni tehnik, sicer pa inštruktor za motorne žage na dislociranem oddelku gozdarske šole v Lokvah.

Podsek debla z motorno žago. Potrebna je kar največja natančnost. Vsak zgrešen milimeter ali neznaten napačen nagib žage je lahko usoden za število točk.

Šestnajsto tekmovanje gozdarjev Jugoslavije, ki je bilo minuli teden v Novem mestu, je odprl podpredsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Janez Barborič.

Pravijo, da žaga ni nikoli dovolj ostra. Ratko Došić se je pred tekmovanjem lotil verige s filigransko natančnostjo. Morda je tudi to malo pripomoglo, da je dosegel odlično peto mesto.

Pri vseh disciplinah tekmovanja gozdarjev ni odločala moč tekmovalcev, ampak natančnost in še enkrat natančnost. Prav tako je to veljalo tudi za rezanje kolobarja na podlagi.

Za gledalce najbolj privlačna disciplina je bilo podiranje debla na balonček. Sedem metrov visoko deblo je moral tekmovalec podreti tako, da je padlo na pet metrov oddaljeni balonček.

Ob novem delavskem domu GG Novo mesto v Črmošnjicah so ekipe iz vseh republik in pokrajin zasadile spominski park. Tekmovalci iz Bih so hiteli v pravem tekmovalnem duhu in si zaradi pomanjkanja orodja pomagali tudi z rokami.

Tekmovalci in gostje pa tudi številni domačini so po končanem tekmovanju, ogledu intenzivnega gojitvenega nasada v Smrečniku ter ogledu novega delavskega doma v Črmošnjicah obiskali legendarno Bazo 20. Tam so jih organizatorji najprej izčrpno seznanili z zgodovino narodnoosvobodilnega boja in bojev v kočevskih gozdovih, še posebej s pomenom in vlogo Baze 20. Potem so gostom pripravili pravi partizanski miting. Partizanske borbene in tudi šaljive pesmi jim je pel moški pevski zbor iz Mirne. Nastopili pa so tudi pevci in recitatorji iz Trebnjega.

Že druga disciplina, kombiniran prerez debla, je bila med najtežjimi. Najprej je bilo treba deblo prerezati od spodaj, potem pa še od zgoraj. Odrezati je bilo treba kolobar, natančno seveda, kot da bi ga odrezal z enim rezom. Pa še ploskev na deblu je morala biti v vseh smereh pravokotna na os debla. Če ni bilo tako, so spet šle točke.

Podsek debla, kjer sekač z izrezom koščka debla določi smer padca drevesa, je natančno določen tako v milimetrih kot v stopinjah naklona. Prav tako tudi prerez, ki je prav tako do stopinje in milimetra natančno določen. Sodniki so imeli pri tem polne roke dela, posebej še v teh dveh disciplinah. Delo sodnikov je trajalo najmanj petkrat dlje kot pa delo tekmovalcev.

Še ena disciplina je bila, ki je zahtevala ne samo znanje, ampak tudi vajo in občutek. Tekmovalec je moral odrezati kolobar debla, saj je ležalo na leseni podlagi in spodaj zakrito z centimetri žagovine pri tem pa se žaga ni smela dotakniti podlage.

Zadnji dve disciplini sta bili prav gotovo za gledalce najbolj atraktivni. Kleščenje vej na ležečem deblu je zahtevalo od tekmovalca predvsem hitrost pa tudi natančnost, saj se vsaka veja, ki je ostala daljša od enega centimetra ni štela, da je odžagana. No, vseh 42 vej, kolikor jih je bilo na deblu, v 18 sekundah ni požagal nihče. Še najbližje je bil Silvo Podobnik, končni zmagovalec.

Podiranje 7 metrov visokega debla na balonček, pritrjen na tleh, je bilo po mnenju nekaterih tekmovalcev bolj odvisno od sreče. Pa je kljub temu popokalo precej balončkov!

Seveda je bilo okrog tekmovalnega prostora zelo živahno. Številni gledalci so z zanimanjem spremljali tekmovalce. Najbolj aktivni med gledalci pa so bili vodje ekip. Skakali so z discipline na disciplino in prizadevno vlekli na ušesa rezultate. Skrbno so jih zapisovali in sproti izračunavali. Vsaka točka več jim je lahko pomenila boljšo uvrstitev.

Ko govorimo o tekmovanju, ne smemo prezreti teoretičnega dela tekmovanja, ki je bilo že prejšnji večer. Vsak tekmovalec je moral v obliki testa odgovoriti na 15 vprašanj o motorni žagi in na 10 o samoupravljanju. Prav ta »disciplina« je marsikomu zagodla ali pa pripomogla do boljše uvrstitve.

In rezultati.

Po osmih letih je v Novem mestu spet zmagala ekipa SR Slovenije s 3.839 točkami pred ekipo SR Hrvaške s 3.672,5 točkami in SAP Vojvodina s 3.550 točkami. Sledile so ekipe SR BiH, SR Srbije, SR Črne gore SAP Kosova in SR Makedonije.

Tudi med posamezniki so odlično odrezali fantje iz Slovenije. Zasedli so prva tri mesta. Premočno je zmagal Silvo Podobnik iz Tolmina s 726 točkami pred Stankom Volerjem iz Nazarij s 674 točkami in Štefanom Kobalom iz Tolmina s 672 točkami.

Prav ti trije nas bodo prihodnje leto zastopali na svetovnem prvenstvu, za katerega organizacijo se poteguje tudi Novo mesto.

Po tekmovanju je organizacijski tekmovanja GG Novo mesto, ki je svojo nalogo odlično opravil, tekmovalcem in gostom razkazal intenzivni gojitveni nasad v Smrečnik ter novozgrajeni delavski dom v Čermošnjicah. Ob domu so ekipe zasadile tudi spominski park. Tekmovalci in gostje so potem obiskali Bazo 20, kjer so jim priredili kratek kulturni program, pri Lukovem domu pa je sledilo tovariško srečanje.

A. Agnič